STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

TOMUL 27
1990

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONSILIUL DE CONDUCERE

Redactor șef : academician OLGA NECRASOV

Redactor șef adjunct : dr. V. V. CARAMELEA

Membri :

dr. MARIA CRISTESCU
dr. TATIANA DRĂGHICESCU
DAN BOTEZATU

Secretar responsabil de redacție : dr. ELENA RADU

În țară, abonamentele se primesc la oficiile poștale.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la ROMPRESFILATELIA, Sectorul export-import presă, P.O.Box. 12—201, telex 10376 prsfi r, 78104, București, România, Calea Griviței nr. 64—66, sau la reprezentanții săi din străinătate.

La revue ,,Studii și cercetări de antropologie'' paraît une fois par an.

Toute commande de l'étranger sera adréssée à ROMPRESFILATELIA, Sectorul export-import presă, P.O.Box 12—201, télex 10376 prsfi r, 78104, București, România, Calea Griviței nr. 64—66, ou à ses représentants à l'étranger.

En Roumanie, vous pourrez vous abonner par les bureaux de poste.

ADRESA REDACȚIEI:
ACADEMIA ROMÂNĂ
Secția de științe biologice
Calea Victoriei nr. 125
79170 București

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDII ŞI CERCETĂRI
DE
ANTROPOLOGIE

Tomul 27 1990

SUMAR

Antropologie istorică

OLGA NECRASOV, MARIA CRISTESCU, GEORGETA MIU, CEZARINA BĂLTEANU, Variabilitatea indicelui cefalic la populaţiile care au trăit pe teritoriul României în perioada de tranziţie de la Neolitic la Epoca Bronzului şi în Epoca Bronzului 3

Antropologie contemporană

CRISTIANA GLAVCE, GABRIELA ROIBU, Modificările tipologiei cefalo-faciale la adolescenţi şi tineri (13—17 ani) 11
ANA CEZARINA BĂLTEANU, D. BOTEZATU, P.CANTEMIR, ADRIANA TUDOSIE, Unele aspecte privind modificările survenite în procesul de maturizare sexuală . . 19
MARIA ŞTIRBU, M. E. ROŞCA, M. ISTRATE, S. GHIGEA, Aspecte ale evoluţiei demografice în patru comunităţi din Moldova, în deceniul 1970—1980 25
SILVIA GHIGEA, ANA ŢARCĂ, GEORGETA MIU, ADRIANA TUDOSIE, Aspecte ale creşterii şi dezvoltării fizice a copiilor preşcolari din casele de copii în vîrstă de 6,6—7,6 ani 31
ANA ŢARCĂ, Observaţii asupra dermatoglifelor digito-palmare la copiii din casele de copii preşcolari 39
MARIA ISTRATE, MARIA ŞTIRBU, MARIA-ELENA ROŞCA, Variabilitatea capacităţii vitale în funcţie de factorii de mediu şi ocupaţionali, la tinerii de 17—20 de ani din municipiul Iaşi şi mediul rural al judeţului Iaşi 49
ELEONORA LUCA, Date asupra diferenţierii morfotipologice a populaţiilor de „păminteni" şi „ungureni" din zona Novaci—Gorj 55

Antropologie psihologică

ELENA RADU, ECATERINA MORAR, Oboseala existenţială la populaţia feminină (tipare nevrozante de adaptare) 63

Varia

ECATERINA MORAR, Marin Simionescu Râmniceanu — un antropolog prea puţin cunoscut 79

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

VARIABILITATEA INDICELUI CEFALIC LA POPULAȚIILE CARE AU TRĂIT PE TERITORIUL ROMÂNIEI ÎN PERIOADA DE TRANZIȚIE DE LA NEOLITIC LA EPOCA BRONZULUI ȘI ÎN EPOCA BRONZULUI

OLGA NECRASOV, MARIA CRISTESCU, GEORGETA MIU, CEZARINA BĂLTEANU

Caracterul general al fenomenului brahicefalizării în populațiile europene a suscitat un viu interes pentru cunoașterea indicelui cefalic la populațiile preistorice. Problema rămîne în actualitate avînd în vedere necesitatea urmăririi evoluției conformației cefalice în diferite zone și particularitățile specifice diferitelor populații care au pătruns de-a lungul preistoriei și istoriei pe teritoriul țării noastre.

Problema centrală care urmează să fie elucidată se rezumă de fapt la cunoașterea măsurii în care fenomenul brahicefalizării reprezintă un proces microevolutiv de cauze necunoscute încă sau este și rezultatul unui amestec al populațiilor autohtone cu cele de origine străină, mai mult sau mai puțin îndepărtate.

Iată de ce, în lucrarea de față, ne-am propus să prezentăm variabilitatea indicelui cefalic la diferite populații prezente pe teritoriul țării noastre în perioada de tranziție de la neolitic la epoca bronzului, cînd asistăm la pătrunderea aici a unor valuri indoeuropene, precum și a unor triburi aparținînd culturii amforelor sferice.

Referindu-ne mai întîi la populațiile cunoscute sub denumirea de „indoeuropene", menționăm că descoperirile arheologice făcute pînă în prezent în țara noastră au permis studiul antropologic al următoarelor serii : Holboca (Iași), Valea Lupului, Zmeeni, Stoicani și Glăvănești. Deși fiecare serie dispune de un număr relativ mic de subiecți, analiza atît a valorilor medii, cît și a repartițiilor pe categorii ale indicelui cefalic ilustrează o oarecare variabilitate a acestuia, valorile medii situîndu-se la unele triburi, cum sînt cele de la Holboca și Glăvănești (tabelul nr. 1), la limita inferioară a categoriei dolicocrane, în timp ce la celelalte triburi cunoscute ajung la limita superioară a acestei categorii (Valea Lupului, Zmeeni și Stoicani—Cetățuia). Ceea ce merită însă să subliniem este faptul că numai un singur caz în totalitatea acestor triburi prezintă o calotă hiperbrahicrană (la Holboca), formele brahicrane fiind rar întîlnite și situate, în general, la limita inferioară a acestei categorii, cu excepția populației de la Stoicani, unde întîlnim și valoarea de 83,60. Se impune de asemenea să semnalăm o frecvență destul de importantă de forme dolicocrane extreme — hiperdolico — și chiar ultradolicocrane (tabelul nr. 1).

Se poate deci conchide că triburile indoeuropene se caracterizau printr-o abundență a calotelor de formă dolicocrană. În schimb, populațiile

St. cerc. antropol., 1990, t. 27, p. 3—9

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

aparținînd culturii amforelor sferice se caracterizează prin predominanța formelor mezo-brahicrane, acestea reprezentînd 75% din totalitatea subiecților cunoscuți (dintre care 50% brahicrani), numai 25% fiind de formă dolicocrană (tabelul nr. 1).

Pornind de la acest polimorfism cefalic al populațiilor care au pătruns pe teritoriul țării noastre, se impune să urmărim rezultatul procesului de asimilare a acestora de către populațiile autohtone și modul de influențare a acestora la nivelul calotei în epoca bronzului.

Menționăm de la început că din Bronzul timpuriu dispunem de material antropologic numai din necropola de la Zimnicea (C_{18}), care oferă de asemenea o frecvență marcată de forme dolico-mezocrane. Astfel, 92% din totalitatea de 26 de schelete sînt dolico-mezocrane (de fapt 15% mazocrane și 76% dolicocrane) și numai 8% brahicrane (femei), ceea ce oferă o medie a indicelui cefalic de 71,72% (tabelul nr. 2).

În ceea ce privește perioada Bronzului mijlociu, cînd înflorește cultura Monteoru, dispunem de un bogat material în două mari necropole : necropola Sărata Monteoru (studiată de C. Maximilian) și necropola de la Cîndești (studiată de unii dintre noi).

Diferențele constatate în ceea ce privește indicele cefalic (tabelul nr. 3) sînt slab marcate, populația de la Sărata Monteoru oferind o valoare medie situată la limita superioară a categoriei dolicocrane (74, 74), în timp ce populația de la Cîndești prezintă o valoare medie cu circa 1 U.I. (unitate de indice) mai scăzută (73,9). La ambele populații, seriile feminine prezintă o calotă relativ mai rotunjită decît la bărbați (la Sărata Monteoru : 75,2, față de 74,3, iar la Cîndești 74,8 față de 73,5).

Tabloul repartiției pe categorii ilustrează faptul că aceste populații sînt predominant dolico-mezocrane. Astfel, la Sărata Monteoru, categoria dolicocrană, cu diversele sale categorii, întrunește 52,11%, iar la Cîndești 55,84%. Categoria mezocrană, în schimb, oferă un procent mai ridicat la Sărata Monteoru decît la Cîndești (36,74%, față de 30,88%). Categoria brahicrană este egal reprezentată la cele două serii (circa 13%), atît pe ansamblul acesteia, cît și atunci cînd ne referim la variantele sale (ultra- și hiperbrahicrane — circa 3%). Variabilitatea pe sexe a repartiției pe categorii merge în consens cu diferențele sexuale înregistrate de valorile medii.

Populațiile din cultura Noua se prezintă destul de omogen din punct de vedere al indicelui cefalic, variind de la o valoare medie minimă de 71,55 la Doina, la o valoare maximă de 72,85 la Cioinagi—Balintești, la Trușești ea fiind de 72,02. Pe ansamblu, populațiile din cultura Noua realizează o valoare medie mai accentuat dolicocrană (72,04) decît populația din cultura Monteoru, care deține o valoare medie de 74,3.

Ca și în cazul culturii Monteoru, femeile oferă o medie a indicelui cefalic ușor mai ridicată decît bărbații (72,45 față de 71,71), dar la ambele sexe media se situează în prima treaptă a categoriei dolicocrane.

Repartiția pe categorii a seriei sintetice aparținînd culturii Noua oferă o predominanță netă a formelor dolicocrane (68%), dintre care 50% sînt hiperdolico + ultradolicocrane și 50% sînt dolicocrane. Spre deosebire de cultura Monteoru, populația din cultura Noua apare mult mai doli-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Mediile și repartiția pe categorii a indicelui cefalic la unele populații din epoca de tranziție de la neolitic la bronz

A. Populația „mormintelor cu ocru"

Ind. cefalic	Valea Lupului		Holboca		Zmeeni		Total	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Ultradolicocran (x—64,9)	—	—	2	20,00	—	—	2	9,09
Hiperdolicocran (65—69,9)	1	20,00	1	01,00	1	14,28	3	13,63
Dolicocran (70—74,9)	2	40,00	4	40,00	2	28,57	8	36,36
Mezocran (75—79,9)	1	20,00	2	20,00	2	28,57	5	22,72
Brahicran (80—84,9)	1	20,00	—	—	2	28,57	3	13,63
Hiperbrahicran (85—89,9)	—	—	1	10,00	—	—	1	4,54
Ultrabrahicran (90—x)	—	—	—	—	—	—	—	—
Media de indice	74,96		71,52		75,29		72,85	

B. Populația din cultura amforelor sferice

	Dolhești		Preoteşti		Piatra-Neamț		Bîrgăoani		Băcești		Scheia		Total	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ultradolicocran (x—64,9)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hiperdolicocran (65—69,9)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dolicocran (70—74,9)	—	—	—	—	—	—	—	—	1	100,00	1	100,00	2	25,00
Mezocran (75—79,9)	1	50,00	1	100,00	—	—	—	—	—	—	—	—	2	25,00
Brahicran (80,0—84,9)	1	50,00	—	—	1	100,00	2	100,00	—	—	—	—	4	50,00
Hiperbrahicran (85—89,9)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ultrabrahicran (90,0—x)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Media de indice	79,7		77,00		83,7		81,2		72,81		73,11		78,5	
Mezocran	Livezile 75,13		C. *Cultura Cofofeni*											

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Mediile și repartiția pe categorii a indicelui cefalic la populațiile studiate din epoca bronzului

Ind. cefalic	Zimnicea C_{18}		Monteoru		Noua		Zimnicea C_{10}		Total	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
				Bărbați						
Ultradolicocran (x—64,9)	3	18,75	4	4,25	2	8,00	—	—	6	6,33
Hiperdolicocran (65—69,9)	5	31,25	18	19,14	7	28,00	4	44,44	34	23,94
Dolicocran (70—74,9)	6	37,50	30	31,91	9	36,00	3	33,33	48	33,80
Mezocran (75—79,9)	2	12,50	30	31,91	7	28,00	1	11,11	40	28,16
Brahicran (80—84,9)	—	—	8	8,51	—	—	1	11,11	9	6,33
Hiperbrahicran (85—89,9)	—	—	2	2,12	—	—	—	—	2	1,40
Ultrabrahicran (90,0—x)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
				Femei						
									Total (♂+♀)	
Ultradolicocran (x—64,9)	—	—	1	1,42	—	—	—	—	1	0,88	10	3,92
Hiperdolicocran (65—69,9)	2	20,00	10	14,28	7	31,81	4	36,36	23	20,35	57	22,35
Dolicocran (70—74,9)	4	40,00	24	34,28	7	31,81	4	36,36	39	34,51	87	34,11
Mezocran (75—79,9)	2	20,00	23	32,85	7	31,81	2	18,18	34	30,08	74	29,01
Brahicran (80—84,9)	1	10,00	9	12,85	1	4,54	1	9,09	12	10,61	21	8,23
Hiperbrahicran (85—89,9)	1	10,00	2	2,85	—	—	—	—	3	2,65	5	0,19
Ultradolicocran (90,0—x)	—	—	1	1,42	—	—	—	—	1	0,88	1	0,44
Media de indice la total populație pe culturi	**71,72**		**74,3**		**72,04**		**72,5**					

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

cocrană, numai circa 30% fiind mezocrană, formele brahicrane fiind excepțional întîlnite (2%), ceea ce corespunde la un singur subiect de sex feminin de la Truşeşti.

Din perioada de la sfîrşitul epocii bronzului nu beneficiem decît de materiale provenind de la necropola de la Zimnicea II (cultura Zimnicea—Plovdiv) care oferă, în ceea ce priveşte indicele cefalic, o valoare medie apropiată de cea a culturii Noua (72,55), cu aceeaşi tendinţă a femeilor către forme mai rotunjite. Repartiţia pe categorii însă indică o frecvenţă mai ridicată de forme dolicocrane, chiar dacă se semnalează pe ansamblu şi 10% cazuri brahicrane.

Comparînd seria de la începutul bronzului C_{18}, cu aceea din finalul acestei epoci din aceeaşi necropolă (C_{10}), nu se constată modificări sensibile la nivelul acestui indice.

CONCLUZII

Populaţiile neolitice ce au trăit pe teritoriul ţării noastre şi reprezintă fondul antropologic autohton, peste care s-au suprapus triburile indoeuropene, precum şi a alte populaţii venite aici în perioada de tranziţie de la neolitic la epoca bronzului, au intrat în sinteza triburilor tracice.

Din studiile efectuate pînă în prezent rezultă că şi populaţiile diferitelor culturi neolitice erau tot predominant dolicomezocrane, ca şi cele din epoca bronzului, fără a se prezenta unitar din punct de vedere al indicelui cefalic. Astfel, colectivităţile din cultura Criş sînt în majoritate dolicocrane, un craniu de la Gura Baciului fiind brahicran (82,35) şi unul din Ostrovul Corbului — mezocran (76,47). Populaţiile aparţinînd culturii Boian prezintă o oarecare variabilitate, cea de la Cernica oferind un indice cefalic mediu, situat la limita dintre categoria dolicocrană cu cea mezocrană (circa 75,0), în timp ce populaţia de la Popeşti—Vasilaţi prezintă valori medii ale indicelui cefalic mai scăzute, reflectînd o tendinţă mai accentuată spre dolicocranie (71,3).

Şi populaţia din cultura Hamangia, descoperită în necropola de la Cernavodă, este tot de tip predominant dolico-mezocrană (circa 74%), formele brahicrane fiind mai rar întîlnite.

Cultura Gumelniţa, reprezentată în materialele noastre prin seria de la Dridu, oferă o medie a indicelui cefalic tot dolicocrană (73,6). Numai mica serie sintetică formată din schelete descoperite izolat, aparţinînd culturii Cucuteni, înregistrează o valoare medie de 79,36, deci se încadrează categoria brahicrană.

Dacă comparăm tabloul variabilităţii indicelui cefalic din epoca neolitică cu cea întîlnită în epoca bronzului, rezultă că populaţia din cultura Monteoru se aseamănă din punct de vedere al indicelui cefalic cu majoritatea populaţiilor noastre neolitice, ceea ce ar putea reprezenta un argument al continuităţii populaţiilor neolitice în epoca bronzului, pe baza asimilării triburilor indoeuropene pătrunse în arealul ţării noastre. Celelalte populaţii cunoscute sub aspect antropologic din epoca bronzului

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

prezintă un indice cefalic, în general, cu o tendință pronunțată spre dolicocranie, așa cum este populația din cultura Noua (Trușești și Doina) sau celelalte, de la Zimnicea (de la începutul și sfîrșitul epocii bronzului).

O variabilitate zonală a indicelui cefalic în epoca bronzului ar putea fi explicată atît printr-o influență mai puternică a unora dintre triburile indoeuropene, caracterizate printr-o mai frecventă dolicocranie (ceea ce nu este cazul seriei de la Holboca), fie prin pătrunderea pe teritoriul țării noastre a unor alte triburi, la care să fi predominat formele dolicocrane. Dolicocrania mai accentuată la populațiile culturii Noua s-ar putea datora unor influențe estice asupra celor autohtone.

În concluzie, putem spune că din neolitic pînă în bronz nu se înregistrează mari modificări în tabloul variației indicelui cefalic. Astfel, pe ansamblul populațiilor ce au aparținut diverselor culturi ce s-au dezvoltat în neolitic se înregistrează circa 57% dolicocrani, circa 32% mezocrani și circa 11% brahicrani, iar pe ansamblul populațiilor din epoca bronzului găsim circa 61% dolicocrani, circa 30% mezocrani și circa 9% brahicrani.

BIBLIOGRAFIE

1. Antoniu S., Gramatopol-Roșca M.-E., *Studiul antropologic al scheletelor din complexul mormintelor cu ocru de la Valea Lupului*, An. Șt. Univ. Iași, 1966, **12**, 49—65.
2. Cristescu M., Antoniu S., *Studiul antropologic al scheletelor aparținînd culturii Noua de la Doina*, *An. Șt. Univ. Iași*, 1962, **8**, 136—137.
3. Cristescu M., Antoniu S., Klüger R., *Studiul antropologic al scheletelor de la Cioinagi, Bălintești*, St. Cerc. Antropol., 1965, **2**, 29—42.
4. Haas N., Maximilian C., *Antropologičeskie issledovanie okrošennych kostjakov iz kompleksa mogil a ochroi v Glăvăneștii Vechi, Corlăteni i Stoicani—Cetățuia*, Sov Antrop., **4**, 133—158.
5. Maximilian C., Caramelea V., Firu V., Negrea Gherga A., *Sărata Monteoru, studiu antropologic*, București, 1962.
6. Maximilian C., Popovici I., *Observații antropologice asupra scheletelor din perioada bronzului de la Zimnicea*, Probl. Antrop., 1961, **6**, 35—42.
7. Necrasov O., Cristescu M., *Contribuție la studiul antropologic al scheletelor din complexul mormintelor cu ocru de la Holboca—Iași*, Probl. Antrop., 1957, **3**, 73—143.
8. Necrasov O., Cristescu M., *Étude anthropologique des squelettes énéolithiques de Dolhești Mari (tombe à ciste)*, Ann. St. Univ., Iași, 1959. **5**, 47—60.
9. Necrasov O., Cristescu M., *Contribution à l'étude anthropologique des squelettes des tombes à ocre, trouvés sur le territoire de la R. P. Roumanie*, *VI-e Congr. Intern. Sci. Antrop-Ethanol.*, Paris, 1960, 663—667.
10. Necrasov O., Cristescu M., *Étude anthropologique des squelettes de Trușești datant de la fin de l'âge du Bronze*, Ann. Roum. d'Anthrop., 1968, **5**, 3—18.
11. Necrasov O., Antoniu S., Fedorovici G., *Sur la structure anthropologique des tribus néo-énéolithique appartenant à la culture des amphores sphériques*, Ann. Roum. Anthrop., 1972, **9**, 9—25.
12. Necrasov O., Comănescu St., Onofrei M., Fedorovici G., *Étude anthropologique des squelettes de Zimnicea datant de l'âge du bronze récent (nécropole C_{10})*, Dacia, 1973, **17**, 99—125.
13. Necrasov Olga și Georgeta Miu, *Date antropologice asupra perioadei de tranziție de la neo-eneolitic la epoca bronzului din Moldova*, Stud. Cerc. Antrop., 1984, **21**, 3—12.
14. Necrasov O., Botezatu D., Miu G., *Contribuții noi la paleodemografia și paleoantropologia populației din cultura Monteoru*, Traco-dacica, 1985, **VI**, *1—2*, 37—49.

Primit în redacție
la 2 mai 1990

Centrul de Cercetări Biologice Iași,
Colectivul de Antropologie

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Variabilité de l'indice céphalique pendant la période de transition du néolithique à l'époque du bronze ainsi que durant l'époque du bronze

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient la variabilité de l'indice céphalique chez les populations qui ont vécu sur le territoire de la Roumanie durant la période de transition du néolithique jusqu'à l'époque du bronze et à l'époque du bronze et prennent en discussion le phénomène de brachycéphalisation.

On constate que les populations de la période de transition, ainsi que celles de l'époque du bronze, sont avec prédominance dolico-méso-crânes, les forme brachycrânes étant bien moins fréquentes (cca. 10%).

Nous soulignons que l'indice céphalique est en moyenne assez constant de plus la fin du neolithique jusqu'à la fin de l'époque du bronze, mais les différentes populations qui ont vécu sur notre territoire peuvent présenter des particularités spécifiques à ce point de vue (spécialement quelques tribus indo-européennes).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

MODIFICĂRILE TIPOLOGIEI CEFALO-FACIALE LA ADOLESCENȚI ȘI TINERI (13—17 ANI)

CRISTIANA GLAVCE, GABRIELA ROIBU

Cercetarea noastră aduce o contribuție la cunoașterea etapelor de creștere și dezvoltare din punct de vedere antropologic. Dezvoltarea segmentului cefalo-facial în ontogeneză, mai puțin studiată, aduce date ce pot contribui la cunoașterea proceselor ce determină incidența afecțiunilor buco-dento-maxilare la adolescenți și tineri. Este important să se cunoască nu numai valorile de normalitate ale dimensiunilor cefalo-faciale, ci și interrelațiile ce se stabilesc între ele. Acestea determină complexe tipologice caracteristice pentru fiecare etapă de dezvoltare, ținînd cont de vîrstă cronologică și sex, ce pot ajuta în depistarea, diagnosticarea și stabilirea de terapii curative sau restauratoare adecvate.

MATERIAL ȘI METODĂ

Pentru a putea observa evoluția raporturilor care se realizează între diversele dimensiuni cefalo-faciale în toată complexitatea lor pe parcursul etapelor ontogenetice, am utilizat metoda morfogramei taxonomice, elaborată de dr. Suzana Grințescu-Pop. Această metodă reprezintă un procedeu grafic intuitiv de comparare directă, interrelațională și de ansamblu a caracterelor antropometrice ale populațiilor studiate, avînd ca rezultat un diagnostic taxonomic diferențiat. Reprezentările grafice ale dimensiunilor care caracterizează fiecare grup populațional sînt realizate în funcție de un etalon universal valabil, care are calitatea de a reprezenta amplitudinea variabilității umane în general pentru fiecare caracter studiat.

Scările de clasificare taxonomică țin cont de această amplitudine, dar ele nu permit decît analiza fiecărui caracter antropologic în mod izolat, și nu în ansamblul morfologic pe care aceste caractere îl realizează.

Metoda morfogramei taxonomice permite, datorită unui procedeu intuitiv-vizual, analiza parametrilor studiați în realitatea lor asociativă, și nu fragmentați și izolați — ceea ce reprezintă condiția indispensabilă pentru determinarea unei tipologii.

Studiul creșterii și dezvoltării segmentului cefalo-facial s-a efectuat pe un lot de 980 de subiecți între 13—17 ani, observați conform metodei mixt-longitudinale timp de 3 ani (1987—1989) în București. Eșantioanele au fost constituite ținînd cont de vîrsta cronologică și sex. Valorile dimensionale și conformative care caracterizează fiecare eșantion sînt notate în tabelele nr. 1 și 2.

Pentru o mai bună punere în evidență a tipologiei antropologice realizată de adolescenții și tinerii studiați, am recurs la evaluarea fiecărei etape ontogenetice față de serii de adulți (bărbați și femei) din București (5). Valorile lor dimensionale pe baza cărora s-au trasat morfogramele lor taxonomice, atît dimensionale, cît și conformative, sînt prezentate în tabelul nr. 4

În vederea asigurării unei clasificări cît mai adecvate a structurilor antropologice, conform metodologiei adoptate, am studiat complexele calotă, față și nas, împreună cu elementele lor asociativ-dimensionale și conformative, ținînd cont de relațiile lor morfologice.

St. cerc. antropol., 1990, t. 27, p. 11—18

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Variabilitatea statistică dimensională şi conformativă a eşantioanelor masculine — Bucureşti

Segment	13 ani		14 ani		15 ani		16 ani		17 ani	
	$\bar{X}$	σ	$\bar{X}$	σ	$\bar{X}$	σ	$\bar{X}$	σ	$\bar{X}$	σ
g—op	177,0	7,42	180,3	7,98	184,3	7,57	186,6	7,59	188,4	7,04
eu—eu	148,4	5,75	150,0	5,11	153,5	5,88	154,2	8,52	154,1	5,34
ft—ft	104,5	4,24	107,0	4,85	109,6	4,96	111,0	5,67	111,4	4,49
t—v	121,9	5,58	122,7	6,06	126,8	5,57	127,9	5,64	128,4	5,41
zy—zy	128,6	5,75	131,1	4,63	135,3	5,81	138,3	5,94	138,0	4,83
go—go	98,9	5,12	100,8	4,81	104,2	5,53	105,3	4,70	105,5	5,29
n—gn	113,2	6,27	117,6	5,46	121,0	5,97	123,3	5,91	125,7	5,12
n—sn	51,7	3,70	54,2	3,10	55,1	3,35	58,1	3,86	58,5	3,74
al—al	31,4	2,12	32,2	1,93	33,3	2,69	33,7	2,13	33,5	2,37
eu—eu/g—op	84,1	4,22	83,4	4,30	83,4	4,51	83,5	4,85	82,2	4,74
t—v/g—op	68,9	3,28	68,1	2,96	68,9	3,38	68,6	3,14	67,8	2,67
t—v/eu—eu	82,0	3,54	81,9	3,95	82,7	3,92	82,7	5,63	83,0	4,38
ft—ft/eu—eu	70,4	2,40	71,6	2,68	71,5	3,19	72,0	3,36	71,2	3,14
ft—ft/zy—zy	81,5	2,92	81,9	3,00	81,0	3,21	83,2	6,57	79,5	3,26
go—go/zy—zy	76,9	2,98	76,9	3,34	77,0	3,29	76,5	5,48	75,8	3,28
n—gn/zy—zy	88,2	2,91	89,7	3,76	89,5	4,43	87,1	6,94	91,2	4,39
al—al/n—sn	60,4	4,36	59,8	4,45	60,6	5,26	60,7	5,62	59,8	5,07

Tabelul nr. 2

Variabilitatea statistică dimensională şi conformativă a eşantioanelor feminine — Bucureşti

Caractere	13 ani		14 ani		15 ani		16 ani		17 ani	
	$\bar{X}$	σ	$\bar{X}$	σ	$\bar{X}$	σ	$\bar{X}$	σ	$\bar{X}$	σ
g—op	176,2	6,86	177,2	5,54	178,7	6,23	178,3	5,61	178,9	5,82
eu—eu	146,4	5,15	147,5	5,08	147,5	5,06	148,5	5,31	148,4	5,46
ft—ft	103,9	4,20	105,9	4,06	106,7	4,72	107,4	4,65	107,8	4,32
t—v	121,1	5,89	121,8	4,70	122,5	5,24	122,7	5,58	123,6	5,19
zy—zy	127,4	5,20	130,5	4,94	130,4	5,24	131,3	5,25	132,0	4,68
go—go	97,5	4,45	99,7	4,65	99,3	4,58	100,7	5,75	101,0	4,83
n—gn	113,6	5,91	114,0	5,12	116,0	5,14	115,9	5,81	116,7	6,63
n—sn	53,3	3,81	53,4	3,72	52,9	2,72	53,2	3,03	53,7	3,76
al—al	30,9	1,86	32,3	1,98	31,7	2,25	31,5	1,91	31,6	2,07
eu—eu/g—op	83,2	3,67	83,3	3,56	82,6	3,92	83,4	3,99	83,0	4,10
t—v/g—op	68,8	3,30	68,7	2,73	68,6	3,40	68,9	5,96	69,2	6,67
t—v/eu—eu	82,7	3,84	82,7	3,53	83,1	4,34	82,6	5,73	83,4	3,58
ft—ft/eu—eu	70,9	2,75	71,9	2,59	72,4	3,11	72,4	3,08	72,7	2,73
ft—ft/zy—zy	81,6	3,22	81,3	3,64	81,9	3,26	81,9	4,26	81,7	3,16
go—go/zy—zy	76,6	3,16	76,5	4,15	76,2	3,08	76,7	3,93	76,5	2,58
n—gn/zy—zy	89,3	4,50	87,5	4,21	89,1	4,08	88,4	5,07	88,4	4,75
al—al/n—sn	58,3	4,96	60,7	5,26	60,1	5,06	59,5	5,26	59,3	6,37

REZULTATE

Calota cefalică în această perioadă creşte diferenţiat în funcţie de sex. *Seria masculină* la 13 ani păstrează încă tipul de calotă în scară [(g—op ⩽eu—eu) <(t—v = ft—ft)], caracteristic perioadei între 4—12 ani (6). La 14 ani se conturează un tip nou, în formă de „V", ce se instalează la 15 ani, rămînînd neschimbat, inclusiv la 7 ani (fig. 1), deca-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

lîndu-se doar an de an prin dispoziția dimensională a segmentelor spre valorile adultului.

Această formă rezultă din dominarea lățimii calotei, pe de o parte, față de lungimea ei, iar pe de alta de relația dintre înălțimea calotei și lățimea minimă frontală [(g—op>eu—eu) <(t—v <ft—ft)]. Creșterile se produc de la un an la altul fără salturi marcante. Ritmurile de creștere rămîn pe întreaga perioadă la nivelul celor realizate în general de față (tabelul nr. 3).

Seria feminină, deja la 13 ani, schițează forma de „V", cu specificul că minima frontală încă rămîne egală cu înălțimea capului [(g—op> > eu—eu) <(t—v = ft—ft)]. La 14 ani, morfograma calotei capătă forma întîlnită și la seria adultă feminină, în care minima frontală domină net înălțimea capului, prelungind unul din brațele „V"-ului. Acest traseu se menține pe toată perioada studiată și este identic ca formă cu morfograma calotei seriilor masculine între 15—17 ani.

Între 15—17 ani, decalajele dimensionale dintre seriile feminine studiate de noi se reduc treptat față de seria feminină adultă, ca, la 17 ani, doar lățimea calotei să nu coincidă încă cu valorile adulte (fig. 3).

Dimorfismul sexual la nivelul calotei se exprimă prin încadrarea diferențiată a dimensiunilor în categoriile scărilor valorice în funcție de sex, începînd de la 13 ani. Astfel, seria de fete de 13 ani are dimensiunile în categoria mijlocie și mare, pe cînd seria de băieți de aceeași vîrstă în categoria mică și mijlocie, urmînd ca fiecare etapă cronologică să păstreze un decalaj în favoarea fetelor, care se apropie mult mai repede de dimensiunile adultului decît băieții.

De asemenea, forma morfogramei întîlnită la adult se realizează cu circa 2 ani mai repede de către fete (13 ani) față de băieți (15 ani). Astfel, se poate aprecia că fetele prezintă un avans ontogenetic de circa 1—2 ani la nivelul calotei față de băieți, atît ca încadrare dimensională a segmentelor, cît și în realizarea traseului morfogramei taxonomice asemănătoare cu adultul.

Fața. Ca și în cazul calotei, seria masculină fiind mai puțin realizată față de adult în raport cu cea feminină la 13 ani, prezintă ritmuri mai intense de creștere decît aceasta între 13—17 ani. Din această cauză, analiza modificărilor morfogramelor taxonomice va fi făcută în funcție de sex.

Seria masculină prezintă toate cele 3 dimensiuni ale feței ce intră în componența morfogramei la limita inferioară a categoriei mici la 13 ani. Relația poziției dintre ele marchează o ușoară superioritate a lungimii și a lățimii maxime a feței față de lățimea etajului inferior (go—go > > zy—zy> n—gn). trasînd o formă asemănătoare cu cea întîlnită la 12 ani (6) și încă diferită de cea a adultului.

Începînd cu 14 ani se schițează morfograma feței adultului. De la 15 ani se realizează raportul întîlnit atît la adultul de ambele sexe, cît și la seriile feminine între 13—17 ani, ce se caracterizează printr-o egalitate între pozițiile lățimii etajului inferior al feței și lățimii maxime a feței, care sînt net dominate de înălțimea feței (go—go = zy—zy <n—gn) (fig. 1 și 3).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

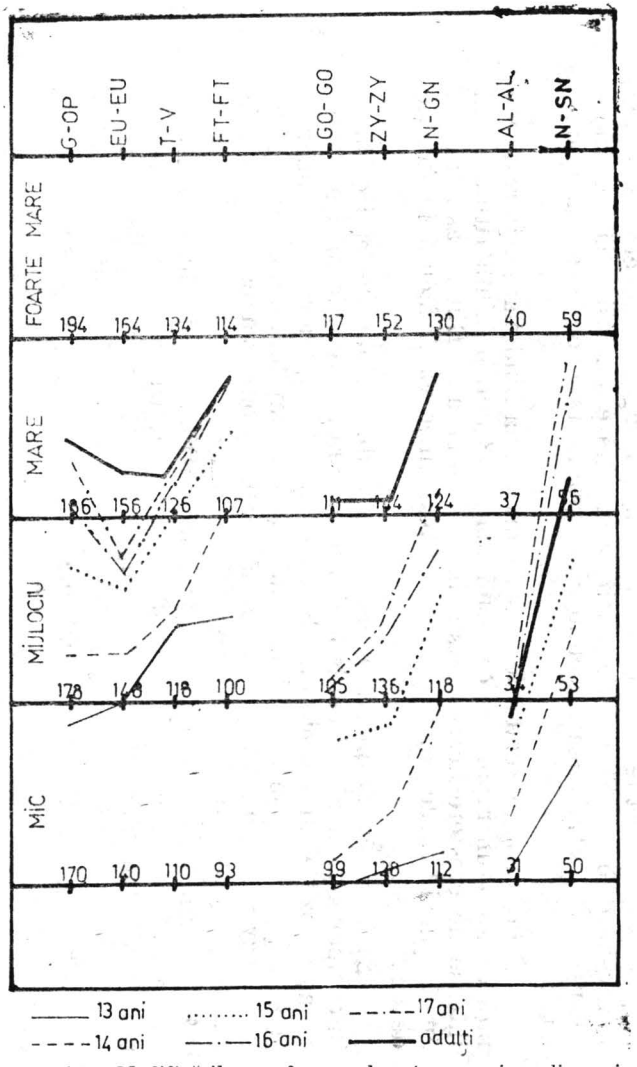

Fig. 1. — Modificările morfogramelor taxonomice dimensionale între 13—17 ani — serie masculină.

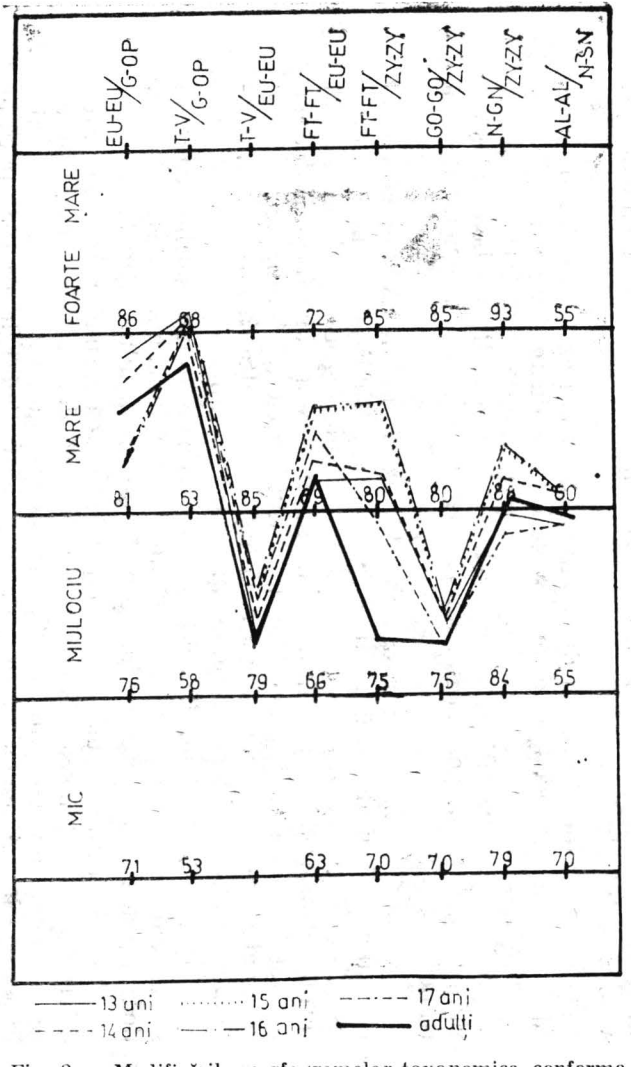

Fig. 2. — Modificările morfogramelor taxonomice conformative între 13—17 ani — serie masculină.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologie.ro

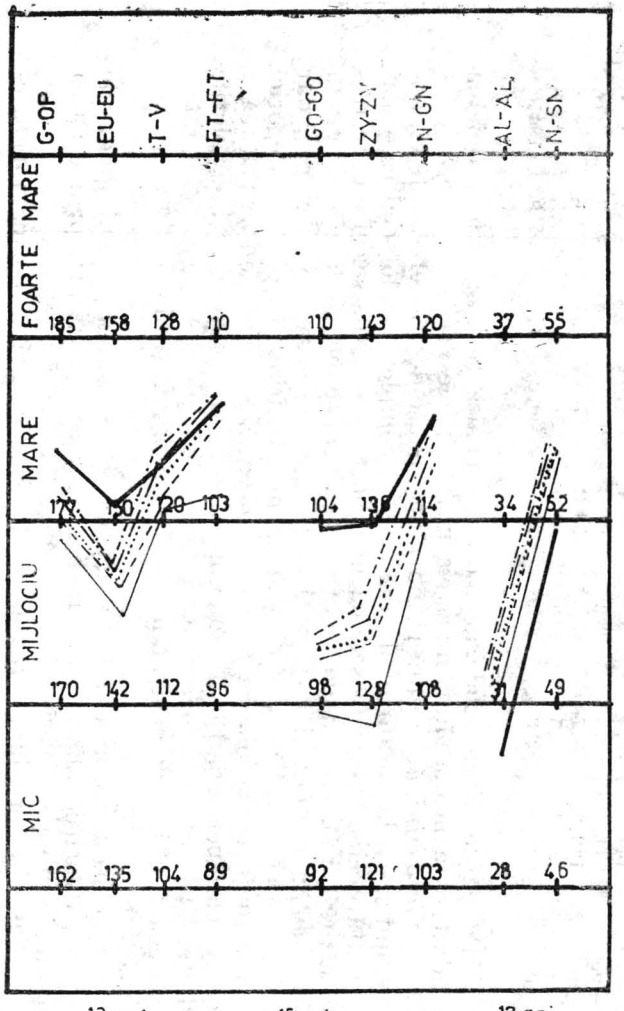

Fig. 3. — Modificările morfogramelor taxonomice dimensionale între 13—17 ani — serie feminină.

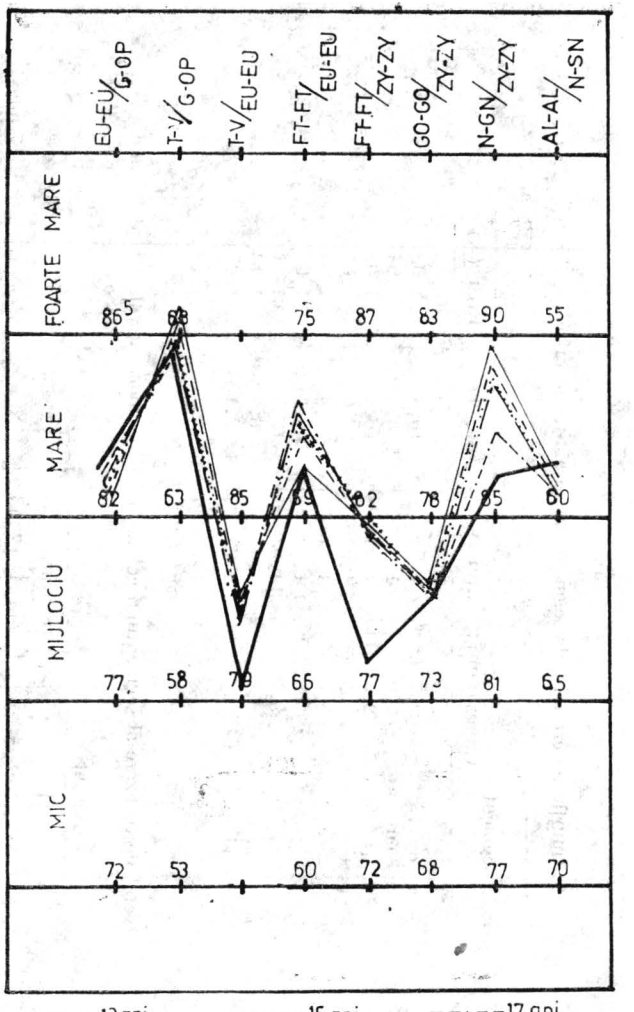

Fig. 4. — Modificările morfogramelor taxonomice conformative (indici) între 13—17 ani — serie feminină.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologie.ro

Tabelul nr. 3

Ritmurile de creștere ale segmentului cefalo-facial între 13—17 ani

Segment	FETE		BĂIEȚI	
	Cr.abs.(mm)	Ritm (K)	Cr. abs.	Ritm (K)
g—op	2,7	1,02	10,4	1,06
eu—eu	2,0	1,01	5,7	1,04
ft—ft	3,9	1,04	6,9	1,07
t—v	2,5	1,02	6,5	1,05
zy—zy	4,6	1,04	9,4	1,07
go—go	3,5	1,04	6,6	1,07
n—gn	3,1	1,03	12,5	1,11
n—sn	0,4	1,01	6,8	1,13
al—al	0,7	1,02	2,1	1,07

Tabelul nr. 4

Nivelul de realizare al segmentului cefalo-facial în raport cu valorile adultului

Caractere	Bărbați		Băieți		Femei		Fete	
			realizare %				realizare %	
	$\bar{X}$	σ	13 ani adult	17 ani adult	$\bar{X}$	σ	13 ani adult	17 ani adult
g—op	190,5	6,7	93,0	98,9	180,2	6,0	98,2	99,3
eu—eu	158,2	5,3	93,8	97,4	151,2	4,6	96,8	98,1
ft—ft	111,3	4,2	93,9	100,0	106,8	4,3	97,3	100,9
t—v	127,7	5,0	95,5	100,5	122,2	4,4	99,1	101,1
zy—zy	144,7	5,4	88,9	95,4	136,0	4,3	93,7	97,1
go—go	111,3	5,5	88,9	94,8	103,8	4,3	93,9	97,3
n—gn	128,0	5,7	88,4	98,8	117,5	5,1	96,7	99,3
n—sn	56,2	3,5	92,0	104,0	51,9	2,9	102,7	103,4
al—al	33,8	2,8	92,9	99,1	30,2	2,2	102,0	104,6

Pe scările dimensionale, de la o vîrstă la alta, se realizează apropierea de adult, care încă la 17 ani nu este atinsă (tabelele 3 și 4).

Seria feminină prezintă ritmuri mai reduse de creștere ale feței, observîndu-se că la 13 ani realizarea acestui complex cefalofacial este mai avansată decît la seria masculină în raport cu valorile seriei adulte (tabelele nr. 3 și 4). Traseul morfogramei taxonomice încă de la această vîrstă este asemănător cu cel întîlnit la adult (go—go = zy—zy <n—gn), dar decalat pe scara valorică, fiind cuprins între limita superioară a categoriei mici și limita superioară a categoriei mijlocii. Acest traseu se păstrează pentru toată perioada 13—17 ani, apropiindu-se cu fiecare etapă de valorile adulte. La 17 ani se atinge valoarea seriei de femei doar pentru lungimea feței cele 2 lățimi ale ei rămînînd încă în urmă ca realizare dimensională (fig. 3).

Se constată și la acest nivel un dimorfism sexual privind gradul de realizare dimensională, cît și de realizare a formei, exprimat prin situarea feței mai aproape de seria adultă cu circa 2 ani față de băiat.

Nasul. Dimensiunile luate în studiu trasează o morfogramă asemănătoare în această perioadă ontogenetică la ambele sexe, ce este ase-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

mănătoare cu cea a seriilor adulte. Dar trebuie remarcată realizarea atît dimensională, cît și conformativă mai precoce la fete față de valorile seriilor adulte (cu circa 2 ani (fig. 1 și 3).

Morfogramele indicilor cefalo-faciali, exprimînd raporturile ce se realizează între dimensiuni la diferitele vîrste studiate, sînt asemănătoare la ambele sexe pentru toate eșantioanele (fig. 2 și 4).

În raport cu morfogramele taxonomice ale adultului, traseele eșantioanelor de adolescenți și tineri se apropie mult de acestea. Diferențe se observă datorită predominanței lățimii frunții în raport cu lățimea calotei și a feței, dar care se reduc treptat, apropiindu-se cu fiecare vîrstă de traseul întîlnit la adult (fig. 2 și 4).

CONCLUZII

Traseele asemănătoare ale morfogramelor taxonomice dimensionale și conformative realizate de eșantioanele cercetate (indiferent de vîrstă și sex) ne susțin aprecierea că populația de adolescenți și tineri are un fond tipologic unitar, care este întîlnit și la seriile adulte.

Această tipologie unitară a seriilor cercetate de noi este asigurată de metoda mixt-longitudinală utilizată în prelucrarea datelor antropometrice. Astfel, diferențele ce apar în anumite momente ontogenetice pot fi considerate specifice pentru etapele respective de dezvoltare și sînt rezultatele modificărilor raporturilor dintre dimensiunile cefalo-faciale, ca urmare a ritmurilor diferite de creștere.

Cele mai mici modificări între 13—17 ani se constată la nivelul calotei, segment cel mai avansat în realizare față de adult, în special pentru fete. Băieții, în jurul vîrstei de 13—14 ani, realizează o modificare a morfogramei taxonomice a calotei, de la forma întîlnită între 4—12 ani (6) spre forma adultă. La fete, această modificare s-a produs înainte de 13 ani. La nivelul feței, pentru seriile masculine, de asemenea se disting două etape: 13 ani — care se caracterizează printr-un tip de morfogramă deosebit încă de cel întîlnit la adult, a doua etapă (între 14—17 ani) fiind caracterizată printr-un traseu al morfogramei asemănător cu adultul, însă decalat dimensional.

Seriile feminine prezintă de la 13 ani pînă la 17 ani morfograme taxonomice asemănătoare cu adultul, însă decalate dimensional. La 17 ani, seria feminină atinge pentru lungimea feței dimensiunea adultă, lățimile ei rămînînd însă încă în urmă.

Pentru morfograma nasului, seriile masculine prezintă o perioadă de trecere spre forma adultă între 13—15 ani, pe cînd fetele, încă de la 13 ani, trasează morfograme taxonomice, atît dimensional, cît și ca formă, asemănătoare cu adultul.

Dimorfismul sexual la nivelul cefalo-facial între 13—17 ani este exprimat prin avansul ontogenetic al seriilor feminine în raport cu cele masculine, atît din punct de vedere al conformației, cît și al realizării dimensionale față de adult.

Avansul dimensional se traduce prin situarea tuturor dimensiunilor seriilor feminine în categorii mai apropiate de dimensiunile adulte decît

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

cele ale seriilor masculine pentru aceeași vîrstă cronologică. Acest decalaj este de circa 2 ani.

Avansul conformativ se remarcă la toate cele 3 complexe studiate (calotă, față, nas) prin realizarea cu circa 1—2 ani mai precoce a tipurilor de morfograme taxonomice asemănătoare cu cele ale adultului de către seriile de fete.

Les modifications de la typologie céphalo-faciale chez les adolescents et jeunes (13—17 ans)

RÉSUMÉ

L'étude analyse la croissance et le développement du segment céphalo-facial entre 13 et 17 ans, prenant en considération les 3 complexes qu'il forme : la calotte, le visage et le nez. On constate que les rythmes de croissance réalisés par chaque segment pris à part pendant cette période sont supérieurs pour les segments moins réalisés (visage et nez). Les garçons, dont les dimensions céphalo-faciales sont plus retardées par rapport aux filles et face à l'adulte, ont des rythmes de croissance supérieurs à celles-ci. L'étude des morphogrammes taxonomiques pour chaque sexe a mis en évidence le dimorphisme sexuel exprimé à ce niveau par l'avance ontogénétique des filles par rapport aux garçons d'environ 2 ans, tant comme réalisation dimensionnelle que conformative face à l'adulte, pour chaque complexe étudié.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTIANA GLAVCE, *Aspecte ale creșterii și dezvoltării segmentului cefalo-facial la copii între 5—8 ani*, St. Cerc. Antrop., 1985, **22**, 27.
2. CRISTIANA GLAVCE, ECATERINA MORAR, GABRIELA ROIBU, *Creșterea și dezvoltarea fizică și psihică a copiilor de 4—5 ani*, St. Cerc. Antrop., 1986, **23**, 28.
3. SUZANA GRINȚESCU-POP, TH. ENĂCHESCU, V. GEORGESCU, *Morfograma taxonomică*, St. Cerc. Antrop., 1965, **2**, 151.
4. SUZANA GRINȚESCU-POP, TH. ENĂCHESCU, *Contributions à la determination du facies anthropologique des populations contemporaines de Roumanie*, Ann. Roum. d'Anthrop., 1966, **3**, 27.
5. MARIA VLĂDESCU, T. RICMAN, MARIANA TUDORACHE, *Étude antropologique comparative de deux echantillons de la population de Bucarest*, Ann. Roum. d'Anthrop., 1984, **21**, 21.
6. CRISTIANA GLAVCE, GABRIELA ROIBU, *Modifications de la typologie céphalo-faciale pendant la croissance (4—12 ans)*, Ann. Roum. d'Anthrop., 1988, **25**, 55.

Primit în redacție
la 2 mai 1990

Institutul „Victor Babeș"
București,
Laboratorul de Antropologie

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

UNELE ASPECTE PRIVIND MODIFICĂRILE SURVENITE ÎN PROCESUL DE MATURIZARE SEXUALĂ

ANA CEZARINA BĂLTEANU, D. BOTEZATU, P. CANTEMIR, ADRIANA TUDOSIE

Este ştiut că cercetările din ultimele două decenii au evidenţiat, pe lîngă o dezvoltare somatică mai accelerată a copiilor, o precocitate în ceea ce priveşte pubertatea acestora. În lucrarea de faţă ne-am propus să urmărim modul în care se instalează pubertatea la un lot de copii (fete şi băieţi) studiaţi anul acesta comparativ cu un alt lot, cu condiţii socio-economice şi ecologice asemănătoare, dar studiat în urmă cu 26 de ani.

MATERIAL ŞI METODĂ DE LUCRU

Materialul nostru, provenit din studiul realizat în acest an, se compune din fete şi băieţi (1200 de subiecţi) repartizaţi în număr de cîte 100 subiecţi pe clase de vîrstă cuprinse între 11 şi 16 ani, elevi în oraşul Piatra Neanţ. Pentru prezentul studiu s-au urmărit aceleaşi clase de vîrstă, provenite din acelaşi oraş, cuprinse în studiul realizat de unii dintre noi (3) în anul 1964. Pentru stabilirea vîrstei pubertare la fete, prin dialogare cu acestea, s-a precizat vîrsta la menarhă.

Pubertatea la băieţi s-a apreciat prin gradul maxim de dezvoltare a organelor genitale externe.

Deoarece deplina maturizare sexuală, atît la băieţi, cît şi la fete, se poate preciza luînd în discuţie şi caracterele sexuale secundare, au fost luate în consideraţie şi acestea. Astfel, la fete, caracterele sexuale secundare analizate în prezenta lucrare sînt : sînii, pilozitatea pubiană şi axilară, iar la băieţi : pilozitatea pubiană şi axială. Atît la lotul de copii studiat de noi în acest an, cît şi la cel de referinţă, gradele de dezvoltare a caracterelor sexuale secundare aparţin scării Bunak.

PUBERTATEA LA FETE

Vîrsta medie la menarhă. La lotul de fete studiat de noi în acest an, vîrsta medie puberală este de 13, 1 ani şi este mai coborîtă decît cea obţinută la lotul de comparaţie, la care vîrsta medie este de 13,6 ani.

Accelerarea vîrstei medii puberale la fetele studiate recent se evidenţiază şi prin repartiţia procentuală a puberelor pe clase de vîrstă, aşa după cum urmează :

	11 ani %	12 ani %	13 ani %	14 ani %	15 ani %	16 ani %
1964	2,0	17,85	44,14	74,00	99,00	98,00
1990	10,0	36,00	59,00	93,06	100,00	100,00

Avansul pubertar al fetelor se manifestă încă de la clasa de vîrstă de 11 ani şi se continuă la toate celelalte clase de vîrstă. Ele îşi finalizează pubertatea încă de la 15 ani, ceea ce nu realizează fetele din lotul studiat în 1964 nici la 16 ani.

St. cerc. antropol., 1990, t. 27, p. 19—23

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Distribuția puberelor pe clase de vîrste, în funcție de gradul de dezvoltare a caracterelor sexuale secundare

Vîrsta	Sînii				Pilozitate pubiană				Pilozitate axilară			
	Gr. I	Gr. II	Gr. III	Gr. IV	Gr. I	Gr II	Gr. III	Gr. IV	Gr. I	Gr. II	Gr. III	Gr. IV
Lotul de pubere Piatra Neamț, 1990												
11 ani	—	10,00	60,00	30,00	—	—	60,00	40,00	--	50,00	40,00	10,00
12 ani	—	—	47,22	52,77	—	5,55	33,33	61,11	--	30,55	30,55	38,88
13 ani	—	1,69	38,98	59,32	—	1,69	25,42	72,88	5,08	22,03	22,03	50,84
14 ani	—	1,06	14,89	84,04	—	1,06	18,08	80,85	1,06	5,31	31,91	61,70
15 ani	—	—	5,40	94,59	—	—	0,90	99,09	—	0,90	13,51	85,58
16 ani	—	—	11,00	89,00	—	—	1,00	99,00	—	—	12,00	88,00
Lotul de pubere Piatra Neamț, 1964												
11 ani	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12 ani	—	61,11	33,33	5,55	—	44,44	55,55	—	5,55	83,33	11,11	—
13 ani	2,22	33,33	53,33	11,11	8,88	26,66	55,55	8,88	13,33	51,11	33,33	2,22
14 ani	—	12,16	52,70	35,13	—	13,51	50,00	36,48	2,70	28,37	52,70	16,21
15 ani	—	2,02	44,44	53,53	—	2,02	39,39	58,58	—	12,12	58,58	29,29
16 ani	—	1,02	30,61	68,36	—	1,02	36,76	62,24	—	7,14	39,79	53,06

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Dezvoltarea caracterelor sexuale secundare. Pentru a surprinde mai bine modul de desfășurare a procesului de maturizare sexuală la fete, s-a urmărit și evoluția caracterelor sexuale secundare (tabelul nr. 1) la puberele din cele două loturi. Așa cum reiese din analiza datelor înscrise atît pentru lotul studiat recent, cît și pentru cel de referință, reiese ca o trăsătură caracteristică a materialului nostru o accelerare în privința dezvoltării caracterelor sexuale secundare la toate clasele de vîrstă.

La puberele studiate în acest an, caracterul sexual cel mai în avans este pilozitatea pubiană, care se prezintă cu un procent de 61,11% la gradul IV de dezvoltare încă de la clasa de vîrstă de 12 ani, ceea ce în lotul de referință se realizează abia în ultima clasă de vîrstă — 16 ani (62,24 %).

Celălalt caracter sexual, gradul de dezvoltare a sînilor, care la lotul de referință se situa pe primul loc în eșalonarea gradelor de dezvoltare a caracterelor sexuale secundare, ocupă un loc secund la puberele studiate de noi recent, dispus după gradul de dezvoltare a pilozității pubiene. Sub aspect valoric însă, și prin acest caracter sexual secundar, puberele din lotul recent analizat se găsesc în avans față de lotul de comparație.

PUBERTATEA LA BĂIEȚI

Aprecierea maturității sexuale la băieți, prin stabilirea frecvenței gradului IV de dezvoltare a scrotului, precum și a celorlalte caractere sexuale secundare, sînt date în tabelul nr. 2, atît la lotul nostru, cît și la cel de referință.

Din analiza comparativă a datelor înscrise, reiese că la băieții recent studiați se remarcă o superioritate valorică a frecvenței gradului maxim de maturizare sexuală încă de la clasa de vîrstă de 13 ani (6,0%), superioritate care se menține la toate clasele de vîrstă.

Studiul distribuției caracterelor sexuale secundare situează pe primul loc pilozitatea pubiană comparativ cu cea axilară la ambele loturi studiate, oferind însă la cel recent investigat o accelerare care merge în același sens cu aceea a dezvoltării scrotale.

CONCLUZII

La seriile de fete studiate în acest an, comparativ cu cele din 1964, se remarcă o accelerare a pubertății, ceea ce se reflectă în vîrsta medie puberală mai scăzută cu cinci luni (13,1 ani față de 13,6 ani), precum și în distribuția puberelor pe clase de vîrstă. În același timp, accelerarea pubertății la fetele recent investigate se manifestă și în dezvoltarea mai în avans a caracterelor sexuale secundare față de lotul mai vechi de referință, la toate clasele de vîrstă studiate. Caracteristic pentru puberele din lotul nou față de cel studiat în 1964 în ceea ce privește dezvoltarea caracterelor sexuale secundare este situarea pe primul loc a dezvoltării pilozității pubiene, urmată de aceea a sînilor și apoi a pilozității axilare, în timp ce lotul mai vechi oferă o altă eșalonare, în care pe primul loc se situează dezvoltarea sînilor, urmată de dezvoltarea pilozității pubiene și axilare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Distribuția băieților pe clase de vîrstă, în funcție de gradul de dezvoltare a scrotului și a celorlalte caractere sexuale secundare

Vîrsta (ani)	Dezvoltarea scrotului				Pilozitatea pubiană				Pilozitatea subaxilară			
	Gr. I	Gr. II	Gr. III	Gr. IV	Gr. I	Gr. II	Gr. III	Gr. IV	Gr. I	Gr. II	Gr. III	Gr. IV
Lotul de băieți Piatra Neamț, 1990												
11	87,00	11,00	2,00	—	86,00	13,00	1,00	—	100,0	—	—	—
12	42,00	46,00	12,00	—	50,00	38,00	12,00	—	82,00	18,00	—	—
13	16,00	39,00	39,00	6,00	20,00	32,00	41,00	7,00	45,00	48,00	5,00	2,00
14	5,00	21,00	40,00	29,00	5,00	20,00	43,00	32,00	17,00	42,00	32,00	9,00
15	—	5,00	34,00	64,00	—	4,00	40,00	56,00	3,00	11,00	38,00	48,00
16	—	22,00	19,00	79,00	—	—	21,00	79,00	—	6,00	23,00	71,00
Lotul de băieți Piatra Neamț, 1964												
11	87,77	12,22	—	—	0,90	8,88	1,11	—	100,00	—	—	—
12	50,94	45,28	3,77	—	64,15	32,07	3,77	—	96,22	3,77	—	—
13	22,33	51,45	25,24	0,97	30,09	46,60	22,33	0,97	73,78	25,24	0,97	—
14	4,54	44,54	39,45	15,45	9,09	45,45	27,27	18,18	50,00	39,09	8,18	2,72
15	—	—	40,81	59,18	—	6,12	29,59	64,28	5,10	45,91	44,89	4,08
16	—	—	18,69	81,30	—	—	19,51	80,48	—	19,51	77,23	3,25

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Şi seriile de băieţi recent analizaţi oferă un avans pubertar faţă de cei analizaţi, în 1964, atît prin dezvoltarea maximă a organelor genitale externe, cît şi prin caracterele sexuale secundare la toate clasele de vîrstă analizate. Cu toate acestea, ritmul de realizare a maturităţii sexuale a băieţilor este mai încetinit decît al fetelor, întrucît distribuţia pe clase de vîrstă a puberelor oferă valori mai scăzute decît acestea, iar la clasele de 15 şi 16 ani, se remarcă faptul că băieţii nu şi-au finalizat realizarea pubertăţii ca fetele.

În ceea ce priveşte eşalonarea valorică a caracterelor sexuale secundare, la ambele serii analizate, pe primul loc se situează pilozitatea pubiană, urmată de cea axilară, cu valori mai mari însă la seria recent analizată faţă de aceea din anul 1964.

Quelques aspects concernant les modifications survenues dans le processus de maturation sexuelle

RÉSUMÉ

A la suite de nos recherches sur un matériel formé de 120 sujets (filles et garçons) de Piatra Neamţ, répartis par classes d'âge (11—16 ans), comparativement à un lot d'enfants des mêmes âges provenus de la même ville, mais étudié en 1964, on a constaté des modifications survenues dans le processus de maturation sexuelle.

Chez les filles récemment étudiées, l'âge pubertaire moyen est plus bas que celui des filles du lot de référence. Les caractères sexuels secondaires aussi sont plus avancés. témoignant d'un autre échelonnement que dans le lot de référence : sur le premier plan se situe le développement de la pilosité pubienne.

Tout comme les filles, les garçons récemment étudiés sont en avance pubertaire par rapport à ceux du lot de référence mais, à la différence des filles, ils sont plus retardés sous tous les aspects étudiés.

BIBLIOGRAFIE

1. Cristescu Maria, Antoniu Serafima, Botezatu D., Gheorghiu G. şi Iacob M., *Quelques aspects de la croissance et du développement des enfants de la ville de Iassy*, Anal. Şt. Univ. „Al. I. Cuza" Iaşi, 1965, **X**, *2*.
2. Cristescu Maria, Petrovici Olimpia şi Onofrei Margareta, *Sur l'acceleration du developpement des caractères sexuelles sécondaires*, Ann. Roum. d'Anthrop., 1966, **3**.
3. Cristescu Maria, *Aspecte ale creşterii şi dezvoltării adolescenţilor din Republica Socialistă România*, Ed. Acad. R.S.R., 1969.
4. Eichorn D. H. a Mc Kee J.R., *Physiological instability during adolescence*, Child Develpm., 1958, **29**.
5. Necrasov Olga, Antoniu B., Botezatu D., Gheorghiu G. şi Iacob M., *Études sur la croissance et le developpement des enfants en R.P.R., I. L'âges de la puberté ches les jeunes filles de Iassy*, An. Şt. Univ. „Al. I. Cuza" Iaşi, 1963, **IX**, *2*.
6. Tănăsescu G., Jelezneac Ida, Chiriac I., Domilescu M., Stănciulescu E. şi Mureşan P., *Contribuţii la studiul unor caracteristici somato-fiziometrice ale copiilor şi tinerilor (7—18 ani) din cîteva centre urbane ale R. S. România*, Igiena, 1965, **1**.

Primit în redacţie
la 2 mai 1990

Centrul de Cercetări Biologice
Iaşi,
Colectivul de Antropologie

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ASPECTE ALE EVOLUȚIEI DEMOGRAFICE ÎN PATRU COMUNITĂȚI DIN MOLDOVA, ÎN DECENIUL 1970 – 1980

MARIA ȘTIRBU, M. E. ROȘCA, M. ISTRATE, S. GHIGEA

În ultimele decenii am asistat la profunde modificări de ordin demografic, atît ca urmare a unor procese obiective economico-sociale, cît și a unora de ordin decizional, reflectat în totalitatea principalilor indicatori demografici (natalitatea, mortalitatea, structura pe vîrste și sexe, indicele de endogamie). Aceste modificări îmbracă o gamă destul de largă de variabilitate în profil teritorial atît în același moment istoric, cît și în dinamică.

În lucrarea de față ne-am propus să prezentăm tabloul structurii pe vîrste și sexe la patru comunități rurale din nord-estul Moldovei și modificările survenite la nivelul fiecăreia din acestea, din 1970 pînă în 1980.

Datele pe care le-am folosit în acest sens au fost extrase din registrele agricole. După o prealabilă prelucrare statistică a acestora s-au întocmit tabele și grafice (piramide de vîrstă) pentru fiecare din cele patru comunități și la nivelul fiecăruia din cele două momente istorice luate în studiu.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Din analiza piramidelor de vîrstă (graficele nr. 1 și nr. 2), în cele patru comunități, la nivelul anului 1970 se desprind ca principale caracteristici : baza largă a acestora, cu excepția satului Trifești, precum și trei îngustări mai importante, care reprezintă reducerea efectivului unor generații, reflectînd de altfel perturbările în evoluția normală a populației întregii țări.

Luînd în discuție mai întîi baza piramidelor, trebuie să subliniem că lărgimea mare a acesteia este rezultatul creșterii natalității generațiilor 1967—1970, ca urmare a efectului imediat a decretului din 1966 privind interzicerea întreruperilor de sarcină. Situația din Trifești, greu de explicat deocamdată, ne confirmă, din contra, o natalitate redusă a acestei generații, proporția copiilor de 0—4 ani fiind doar de 5,61% din totalul populației, în timp ce în celelalte comunități, ea variază între o minimă de 12,02% la Drăgușeni și o maximă de 14,65% la Popricani.

Privitor la îngustarea piramidelor, prima se constată la nivelul generațiilor 1963—1966 și poate avea drept determinism scăderea natalității în urma decretului din 1957, prin care se liberalizau întreruperile de sarcini. Reducerea efectivelor acestei generații nu este de aceeași amploare în toate cele patru comunități, ea fiind mai amplă la Bucecea, dar mai puțin amplă la Drăgușeni și Trifești, satul Popricani ocupînd un loc intermediar din acest punct de vedere.

St. cerc. antropol., 1990, t. 27, p. 25—30

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

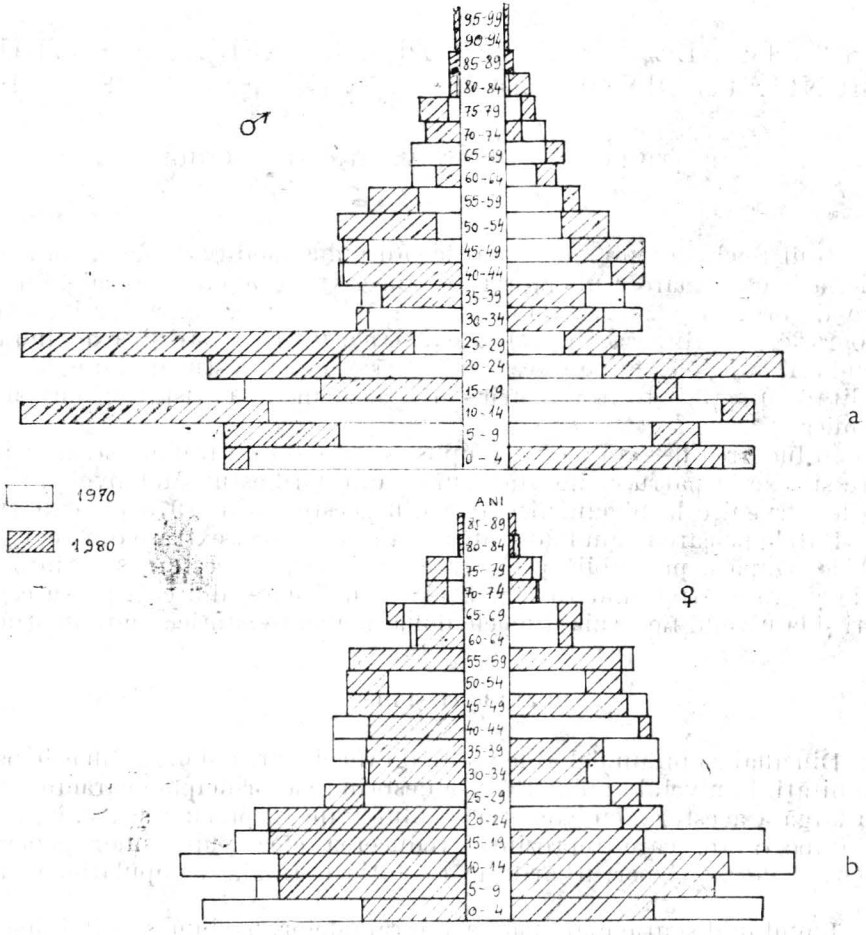

Graficul nr. 1. — Structura pe virste şi sexe la populaţiile din : a) Popricani ; b) Drăguşeni.

Cea de-a doua îngustare importantă a piramidelor corespunde generaţiilor 1942—1951, dar în special celor din 1942—1946. Reducerea acestor generaţii se datoreşte atît natalităţii coborîte, cît şi mortalităţii infantile ridicate, ca urmare a condiţiilor nefavorabile a celui de-al doilea război mondial. Şi în acest caz, amploarea reducerii efectivelor acestor generaţii este diferenţiată în cele patru comunităţi, ea fiind mai accentuată la Popricani, dar mai slabă la Bucecea, celelalte două sate ocupînd un loc intermediar sub acest aspect, ceea ce ne îndreptăţeşte să conchidem că, în satul Popricani, condiţiile grele de după cel de al doilea război mondial s-au resimţit mai puternic.

A treia şi ultima îngustare mai importantă a piramidelor coincide cu generaţiile 1916—1921, ea fiind determinată atît de pierderile umane din timpul celui de-al doilea război mondial, cît şi de natalitatea redusă

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

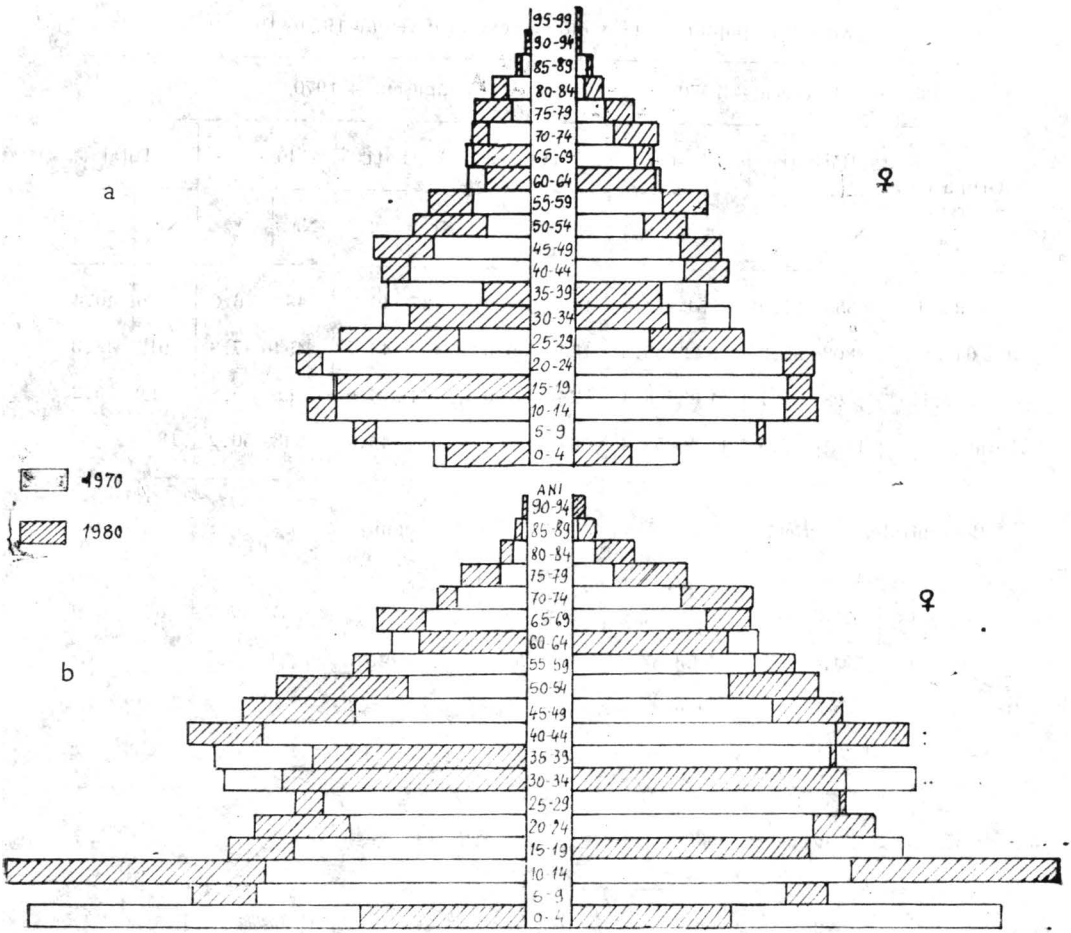

Graficul nr. 2. — Structura pe vîrste și sexe la populațiile din : a) Trifești ; b) Bucecea.

și mortalitatea infantilă ridicată din timpul primului război mondial. Proporția cea mai deficitară din această generație (50—54 ani) o înscrie populația din Popricani, ea fiind 2,61% față de 3,09% la Trifești, 3,55% la Drăgușeni și 3,94% la Bucecea. Remarcăm de asemenea că, dacă la Bucecea și Drăgușeni, reducerea este de aceeași amploare pentru ambele sexe, la Popricani și Trifești reducerea este mai amplă pentru sexul masculin decît pentru cel feminin, ceea ce ne sugerează că dacă în primele două sate s-a resimțit mai mult influența primului război mondial, în celelalte două efectul mai puternic a fost a celui de-al doilea război mondial.

O privire de ansamblu asupra structurii pe grupe mari de vîrstă, așa cum rezultă atît din piramidele de vîrstă, cît și din cifrele înscrise în tabelul nr. 1, ne evidențiază diferența între cele 4 comunități, atît în proporția generațiilor tinere, cît și în cea a generațiilor adulte. În adevăr,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Structura populaţiei pe vîrste şi sexe în deceniile 1970—1980

Grupa de vîrstă	Bărbaţi		Femei		Total		Bărbaţi		Femei		Total	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
Comunitatea: Bucecea — 1970							Drăguşeni — 1970					
0—19 ani	555	37,9	551	34,2	1106	36,0	437	46,3	439	46,3	876	46,4
20—64 ani	808	55,3	922	35,3	1730	56,3	458	48,7	454	47,8	912	48,3
65—x ani	98	6,7	136	8,45	234	7,6	44	4,6	55	5,8	99	5,2
Total	1461	47,5	1609	52,4	3070		939	49,7	948	50,2	1887	
Comunitatea: Trifeşti — 1970							Popricani — 1970					
0—19 ani	278	36,6	314	37,9	582	37,3	327	48,5	337	47,7	664	48,1
20—64 ani	413	54,4	449	54,2	862	54,3	305	45,3	324	45,8	629	45,6
65—x ani	67	8,8	65	7,8	132	8,3	41	6,0	45	6,3	86	6,2
Total	758	47,7	828	52,2	1586		673	48,8	706	51,2	1379	
Comunitatea: Bucecea — 1980							Drăguşeni — 1980					
0—19 ani	579	34,8	499	28,1	1078	31,4	296	36,8	308	38,2	604	37,5
20—64 ani	928	55,9	1024	57,7	1952	56,8	439	54,5	439	54,5	878	54,5
65—x ani	153	9,2	249	14,0	402	11,7	69	8,5	58	7,2	127	7,8
Total	1660	48,3	1772	51,6	3432		804	49,9	805	50,0	1609	
Comunitatea: Trifeşti — 1980							Popricani — 1980					
0—19 ani	293	32,8	320	33,0	613	32,9	468	41,7	366	40,5	834	41,1
20—64 ani	502	56,2	530	54,8	1032	55,5	594	52,9	473	52,3	1067	52,6
65—x ani	97	10,8	117	12,1	214	11,5	60	5,3	64	7,0	124	6,1
Total	892	47,9	967	52,0	1859		1122	55,4	903	44,5	2025	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

proporţia generaţiilor tinere (0—19 ani) este mai mare la Popricani (48,15%) şi Drăguşeni (46,30%), decît la Bucecea (36,03%) şi Trifeşti (37,33%), iar cea a adulţilor, din contră, mai mare în ultimile două sate (56,35% şi, respectiv, 54,35%) decît în primele două (45,61% şi respectiv, 42,33%). Această situaţie ne subliniază că populaţia din Popricani şi Drăguşeni este mai tînără demografic decît cea din Bucecea şi Trifeşti, confirmată de altfel şi de valorile medianelor de vîrstă, care sînt de 21,5 ani la Popricani, 22,5 ani la Drăguşeni, 27 ani la Trifeşti şi 31 ani la Bucecea.

Uşoare diferenţe se constată şi în proporţia generaţiilor vîrstnice (65— × ani), diferenţe care sînt în favoarea satelor Bucecea şi Trifeşti şi care atestă o longevitate mai mare a populaţiilor din aceste comunităţi faţă de celelalte două.

În 1980 asistăm la o îmbătrînire demografică a populaţiilor în toate cele patru comunităţi, îmbătrînire bine ilustrată de valorile medianelor de vîrstă, care ierarhizează însă localităţile în aceeaşi ordine : Popricani = = 24 ani, Drăguşeni = 27,5 ani, Trifeşti = 29 ani şi Bucecea = 34 ani.

Această îmbătrînire demografică se realizează, în general (aşa cum rezultă din analiza piramidelor de vîrstă — graficele nr. 1 şi 2 — şi a cifrelor înscrise în tabelul nr. 1), prin reducerea grupei de vîrstă de 0—19 ani şi, în principal, a celei de 0—4 ani, cu excepţia satului Popricani, unde frecvenţa copiilor de această vîrstă rămîne practic staţionară. Această situaţie particulară întîlnită la Popricani se poate explica prin proporţia relativ ridicată a tinerilor de 25—29 ani care au putut migra aici din considerente economice — nivelul ridicat atît al întreprinderii agricole de stat, cît şi al staţiunii de mecanizare agricolă.

În ceea ce priveşte scăderea efectivelor copiilor de 0—4 ani, care este mai puternică la Bucecea decît în celelalte două comunităţi, ea se datorează unei reduceri importante a natalităţii ca urmare a modificărilor de opinie privind dimensiunea familiei, cu toate restricţiile de ordin juridic.

În paralel cu reducerea generaţiilor tinere asistăm în toate cele 4 comunităţi şi la o creştere a generaţiilor mature (40—59 ani) şi vîrstnice (65— × ani), prima ca rezultat a unei relative stabilităţi a populaţiilor adulte pînă în anul 1970, iar cea de-a doua ca rezultat al creşterii longevităţii, care reprezintă efectul îmbunătăţirii asistenţei medicale în deceniul 1970—1980.

O privire de ansamblu asupra piramidelor de vîrstă ilustrează o similitudine a acestora în jumătatea superioară la satele Popricani, Drăguşeni şi Trifeşti, dar se distinge în mod net cea a comunei Bucecea, cu o frecvenţă foarte ridicată a generaţiilor mature şi vîrstnice. Această situaţie din urmă indică că, o perioadă relativ lungă de timp, în comuna Bucecea nu au avut loc migrări importante spre oraş, ceea ce ne îndreptăţeşte să presupunem că fabrica de zahăr din această localitate a reuşit în acea perioadă de timp să asimileze forţa de muncă existentă şi să satisfacă deziderateie de ordin social la acel moment istoric.

Analiza raportului dintre cele două sexe evidenţiază că acesta este în general bine echilibrat în toate cele patru localităţi şi în ambele momente istorice, excepţie făcînd doar generaţiile de 10—14 ani şi de 26—29 ani din 1980 de la Popricani, unde se constată o prevalenţă a sexului masculin asupra celui feminin.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONCLUZII

Analiza structurii demografice a populaţiilor din cele patru comunităţi umane evidenţiază atît unele corespondenţe, cît şi unele diferenţe în comportamentul demografic. Astfel, volumul demografic creşte în 1980 faţă de 1970 la Popricani, Bucecea şi Trifeşti, cu rate însă care sînt variabile de la o localitate la alta, dar scade la Drăguşeni.

Fenomenul de îmbătrînire demografică, deşi comportă un caracter general în comunităţile noastre sătesti în perioada la care ne referim, înregistrează totuşi o variabilitate de la o zonă la alta, determinată atît de situaţia moştenită anterior, cît şi de unii factori de ordin local privind posibilităţile fie de practicarea navetei, fie de dezvoltarea locală a unor unităţi de mică industrie sau de dezvoltarea economică a unităţilor agricole.

Din aceste considerente se justifică necesitatea cunoaşterii în detaliu a factorilor şi a pîrghiilor ce trebuie luate în consideraţie privind politica demografică şi corelaţia acesteia cu programele de dezvoltare economică agro-industrială.

Aspects de l'évolution démographique dans quatres communautés de Moldavie, durant la décennie 1970—1980

RÉSUMÉ

Les tableaux de la structure d'après l'âge et le sexe, présentés dans ce travail, nous indiquent certaines caractéristiques communes pour tous les quatres villages étudiés.

En effet, au cours de la décennie, le volume démographique s'est accru dans trois villages seulement ; dans un seul on remarque une certaine baisse. Un phénomène général pour les quatre villages est enregistré : le vieillissement démographyique (déterminé par les facteurs économiques et sociaux généraux), dont l'intensité varie d'une localité à l'autre, en fonction des facteurs locaux discutés au cours de ce travail.

BIBLIOGRAFIE

1. Cristescu M., Botezatu D., Roşca M., Bălteanu C., Ghigea S., Miu G., Sevastru P., *Aspecte demografice la populaţia din Crişan*, St. Cerc. Antropol., 1975, **12**, 19—23.
2. Ghigea S., Botezatu D., Bălteanu C., Uritu E., Ştirbu M., Miu G., *Aspecte ale evoluţiei structurii demografice a populaţiilor din satele Neagra Şarului (Ţara Dornelor) şi Brusturoasa (Valea superioară a Trotuşului)*, St. Cerc. Antropol., 1981, **18**, 69—74.
3. Roşca M., Botezatu D., Cantemir P., *Aspecte demografice la populaţia din Vişeul de Jos*, St. Cerc. Antropol., 1988, **25**, 63—67.
4. Trebici V., *Mică enciclopedie de demografie*, Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975, 126—145.
5. Trebici V., *Demografia*, Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, 69—93.

Primit în redacţie
la 2 mai 1990

Centrul de Cercetări Biologice Iaşi,
Colectivul de Antropologie

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ASPECTE ALE CREȘTERII ȘI DEZVOLTĂRII FIZICE A COPIILOR PREȘCOLARI DIN CASELE DE COPII ÎN VÎRSTĂ DE 6,6–7,6 ANI

SILVIA GHIGEA, ANA ȚARCĂ, GEORGETA MIU, ADRIANA TUDOSIE

Numeroase cercetări au demonstrat rolul factorilor economico sociali în procesul creșterii și dezvoltării copiilor. Plecînd de la aceasta în lucrarea de față ne-am propus abordarea acestui aspect la un lot de copii preșcolari din casele de copii, avînd în vedere condițiile economico-sociale deosebit de grele din aceste instituții în ultimii ani.

MATERIAL ȘI METODĂ

Au fost studiați un număr de 187 copii în vîrstă de 6,6–7,6 ani (100 băieți și 87 fete) proveniți din cinci case de copii: Iași, Pașcani, Bîrlad, Hălăucești, Piatra Neamț.

S-a utilizat metoda antropometrică, iar prelucrarea statistică a datelor s-a făcut separat pe sexe. Pentru referință am apelat la datele obținute de M. Cristescu și colaboratorii pe loturi de copii de aceeași vîrstă, proveniți din familiile din municipiul și județul Iași.

REZULTATE

Dimensiunile de lungime. Referindu-ne la statură și componentele sale (tabelele nr. 1 și 2), putem spune că la vîrsta luată de noi în studiu (6,6–7,6 ani), copiii din casa copilului prezintă pentru aceste dimensiuni un dimorfism sexual nesemnificativ, valorile medii fiind aproximativ egale la cele două sexe. Din acest punct de vedere, ei se comportă similar copiilor din mediul rural, cu ale căror condiții de viață sînt mai apropiați, în mediul urban la această vîrstă dimorfismul sexual în favoarea băieților fiind bine exprimat (tabelele nr. 1 și 2).

Comparînd valorile medii ale staturii la cele trei loturi de copii, constatăm că acestea sînt, la copiii de ambele sexe din Casa copilului, mai mici decît la copiii din mediul urban și rural. Diferențele sînt însă cu mult mai ample față de copiii din mediul urban și ceva mai atenuate față de cei din mediul rural.

Astfel, deficitul statural față de mediul urban este de circa 12 cm la băieți și 10 cm la fete, iar față de mediul rural, de circa 7 cm la ambele sexe. Din acest punct de vedere, copiii din casa de copii prezintă la această etapă de vîrstă un retard biologic de aproximativ doi ani față de copiii crescuți în familiile din mediul urban și de aproximativ un an față de cei din mediul rural. Într-adevăr, o statură similară cu cea obținută de noi la copiii în vîrstă de 7 ani din Casa copilului a fost întîlnită de M. Cris-

St. cerc. antropol., 1990, t. 27, p. 31–37

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Parametrii de poziție și dispersie ai principalelor caractere corporale în valoare absolută și relativă la băieții de 6,6—7,6 ani

	Oraș Iași		Rural Iași		Casa de copii		
	M	σ	M	σ	M	σ	V
Greutatea	23,92	3,76	21,37	2,54	18,32	2,11	11,51
Statura	122,09	5,14	116,66	5,45	109,53	4,94	4,51
Șezindă	65,37	3,07	63,26	3,02	61,14	4,51	7,34
Sst—sy	37,11	3,52	36,37	2,10	34,18	3,20	9,36
Sst—xy	10,84	2,43	10,12	1,14	8,87	2,53	28,52
Sy—sol	59,66	3,71	55,48	3,71	50,54	3,37	7,40
Ac—ac	26,79	1,52	25,53	1,31	24,48	1,38	5,63
Ic—ic	20,23	1,45	19,60	1,23	18,04	1,08	5,98
D.a.p.	14,13	0,91	14,03	0,98	13,99	1,09	7,78
D.t.	19,57	1,18	19,18	0,87	18,44	1,15	6,23
Perim. toracic	59,13	3,07	57,90	2,29	55,38	5,92	10,68
Perim. taliei	56,35	4,52	54,49	2,65	52,84	4,41	8,34
Perim. abdominal	59,43	4,49	56,18	2,91	54,46	2,38	4,37
Perim. coapsei	34,87	5,89	30,46	2,74	29,69	2,15	7,24
Perim. braț	18,62	1,66	17,21	1,12	16,96	1,40	8,25
Ind. skelic	86,91	6,29	84,52	6,22	79,65	8,78	11,02
Ind. Rohrer	13,09	1,29	13,45	1,24	13,95	1,33	9,53
Ind. ic—ic/ac—ac	75,55	3,61	76,79	3,54	73,78	3,71	5,02
Ind. ac—ac/stat.	21,94	0,87	21,90	0,87	22,36	0,89	3,98
Ind. ic—ic/stat.	16,57	0,89	16,81	0,88	16,48	0,76	4,61
Ind. per. tr. /stat.	48,45	1,96	49,69	2,14	50,61	4,92	9,72
Ind. per. cps./stat.	28,35	4,74	26,11	2,09	27,13	2,83	10,43

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Parametrii de poziţie şi dispersie ai principalelor caractere corporale în valoare absolută şi relativă la fetele de 6,6—7,6 ani

	Oraş Iaşi		Rural Iaşi		Casa de copii		
	M	σ	M	σ	M	σ	V
Greutatea	21,99	3,38	20,95	3,14	18,24	2,34	12,82
Statura	119,45	4,89	118,30	5,88	108,89	4,82	4,42
Şezndă	64,38	2,78	62,88	3,44	60,79	4,62	7,59
Sst—sy	35,93	2,02	36,25	2,40	34,02	2,50	7,34
Sst—xy	9,95	1,20	9,92	1,58	9,03	2,18	24,14
Sy—sol	58,65	3,31	55,68	3,93	51,03	3,51	6,87
Ac—ac	26,02	1,41	25,51	1,40	24,36	1,38	5,66
Ic—ic	19,71	1,38	19,48	1,37	17,92	0,94	5,24
D.a.p.	13,53	0,99	13,68	0,99	13,80	0,87	6,30
D.t.	18,71	1,02	18,60	1,03	18,39	0,92	5,00
Perim. toracic	56,54	3,10	56,65	3,21	55,31	5,92	10,70
Perim. taliei	52,50	3,40	53,56	3,61	52,94	3,03	5,72
Perim. abdominal	57,08	5,09	55,58	3,62	54,19	5,01	9,24
Perim. coapsei	34,68	2,98	31,90	3,01	30,96	2,61	8,43
Perim. braţ	18,19	1,67	17,15	1,35	16,90	1,55	9,17
Ind. skelic	85,63	4,86	85,11	6,75	79,74	1,02	1,27
Ind. Rohrer	12,85	1,01	13,29	1,32	14,11	1,29	9,14
Ind. ic—lc/ac—ac	75,79	3,83	76,39	4,21	73,66	5,37	7,29
Ind. ac—ac/stat.	21,79	0,88	21,95	0,90	22,38	0,91	4,06
Ind. ic—ic/stat.	16,51	0,99	16,76	0,95	16,47	0,76	4,61
Ind. per. tor./stat.	47,36	2,27	48,75	2,44	50,48	5,44	10,77
I. per. cps./stat.	29,02	2,00	27,44	2,26	28,44	2,09	7,84

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

tescu şi colaboratori la un lot de copii în vîrstă de 5 ani din municipiul Iaşi (109,0 cm la băieţi şi 108,7 cm la fete) şi la un lot de copii în vîrstă de 6 ani din mediul rural al judeţului Iaşi (111,6 cm la băieţi şi 110 cm la fete).

Referindu-ne la cele două segmente principale ale staturii : bustul (statura şezîndă) şi membrul inferior (sy—sol), constatăm că membrul inferior este mai puternic afectat decît bustul şi, ca şi în cazul staturii, retardul este mai accentuat faţă de lotul din mediul urban decît faţă de cel din mediul rural şi în ambele cazuri mai accentuat la băieţi decît la fete. Copiii din casa de copii au membrul inferior cu 9 cm şi, respectiv, 7 cm mai mic decît membrul inferior al băieţilor şi fetelor din mediul urban şi cu 5 cm şi, respectiv, 4 cm mai mic decît al băieţilor şi fetelor din mediul rural. Deficitul pentru bust este la ambele sexe de 4 cm în raport de copiii din mediul urban şi doar de 2 cm în raport de cei din rural. De altfel, cele de mai sus se reflectă în valorile medii ale indicelui skelic (statura-şezîndă/ şezîndă), care ne indică o mai slabă macroskelizare a copiilor de ambele sexe din casele de copii. Valorile medii ale indicelui skelic sînt cu 7 u.i. mai mici la băieţii din Casa copilului decît la băieţii din mediul urban şi cu 6 u.i. la fetele din Casa copilului, faţă de fetele din urban. Faţă de copiii din mediul rural, deficitul este de 5 u.i. la băieţi şi 6 u.i. la fete.

Înălţimea trunchiului, exprimată prin sst—sy, este şi ea deficitară la copiii din Casa copilului, dar mai puţin accentuat decît celelalte dimensiuni de lungime (3 cm şi 2 cm faţă de băieţii şi fetele din urban şi 2 cm faţă de băieţii şi fetele din rural). Dintre cele două segmente ale trunchiului (înălţimea toracelui şi înălţimea abdomenului) mai puternic afectată este înălţimea toracelui, ceea ce indică o conformaţie corporală mai infantilă a copiilor din Casa de copii faţă de copiii din cele două medii ecologice, la aceeaşi vîrstă cronologică.

Dimensiunile transversale (ac—ac, ic—ic, D.a.p., D.t.). Şi pentru aceste dimensiuni, dimorfismul sexual este practic inexistent la copiii din Casa copilului. Comparativ cu dimensiunile de lungime se constată însă o mai slabă întîrziere în creştere a acestora, fapt pentru care şi retardul faţă de copiii din cele două medii ecologice este mai atenuat, în jur de 1—2 cm pentru majoritatea dimensiunilor transversale. Mai mult, chiar pentru unele dimensiuni, copiii din Casa copilului depăşesc sau egalează în valoare relativă copiii din urban şi rural. Astfel, prin indicele ac—ac/ statură, ei depăşesc (ambele sexe) cu aproximativ 0,5 u.i. copiii din ambele medii ecologice, iar prin indicele ic—ic / statură îi egalează pe aceştia.

Caractere de troficitate. În cazul caracterelor de troficitate, dimorfismul sexual se exprimă uşor doar pentru perimetrul coapsei; fetele au un perimetru cu circa 1,3 cm mai mare decît al băieţilor.

Comparativ cu copiii din mediul urban şi mediul rural, copiii din Casa copilului înregistrează un important deficit ponderal, îndeosebi faţă de copiii din mediul urban (5,6 kg şi 3,7 kg faţă de băieţii şi fetele din urban, şi, respectiv, 3,0 kg şi 2,7 kg faţă de băieţii şi fetele din rural).

De subliniat însă că, deşi copiii din Casa copilului prezintă în valoare absolută un important deficit ponderal, acesta este relativ mai slab decît cel al staturii, ceea ce se reflectă în valorile medii ale indicelui Rohrer (greutate/ statură ^{3}), care sînt, aşa cum se vede din tabele, mai mari la

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

copiii din Casa copilului, în special la fete, statura lor fiind deci bine exprimată sub aspect ponderal.

Se poate conchide deci că, la copiii din Casele de copii, deficitul de hrană, care a afectat îndeosebi creşterea staturală, a fost în special de ordin calitativ şi mai puţin cantitativ.

Cît priveşte celelalte caractere de troficitate (perimetrul toracic, perimetrul taliei, perimetrul abdominal, perimetrul coapsei şi perimetrul braţului), constatăm că, în valoare absolută, diferenţele sînt nesemnificative între fetele din Casa copilului şi fetele din mediul rural şi relativ slabe între băieţii din Casa copilului şi băieţii din mediul rural. Faţă de seriile urbane însă, diferenţele sînt evidente şi mai ample între seriile de băieţi decît între seriile de fete, decalajul maxim fiind pentru perimetrul coapsei, care atinge 5 cm la băieţi şi 4 cm la fete.

În valoare relativă, indicele perimetru toracic/statură prezintă însă valori pozitive la copiii din Casa copilului, diferenţa în favoarea acestora fiind de 3 u.i. şi 2.u.i. faţă de băieţii şi fetele din urban şi de 1 unitate indice şi 2 u.i. faţă de băieţii şi fetele din rural. Indicele perimetru coapsă / statură înregistrează valori pozitive doar în raport cu copiii din mediul rural, nu şi faţă de cei din mediul urban.

Avînd în vedere că, pe ansamblu, diferenţele între seria de fete din Casa copilului şi seriile de fete din cele două medii ecologice (cu deosebire mediul rural) sînt relativ mai atenuate decît între seriile de băieţi, se certifică ipoteza că fetele prezintă o mai mare adaptabilitate, ele suportînd mai bine condiţiile de mediu nefavorabile.

CONCLUZII

Analiza principalilor parametri de creştere şi dezvoltare la un lot de copii în vîrstă de 6,6—7,6 ani din Casa de copii preşcolari, comparativ cu loturile de copii din aceeaşi vîrstă proveniţi din familiile din mediul urban şi mediul rural a scos în evidenţă următoarele:

— Copiii din Casa de copii prezintă, pe ansamblu, o subdezvoltare în raport cu cei din cele două medii ecologice, amploarea diferenţelor fiind însă relativ mai mare faţă de copiii din mediu urban decît faţă de copiii din mediul rural şi, în ambele cazuri, mai mare între seriile de băieţi decît între seriile de fete.

— Nivelul mai slab de dezvoltare a copiilor din Casele de copii se manifestă cu precădere în creşterea staturii, din acest punct de vedere ei prezentînd un retard biologic de aproximativ doi ani faţă de copiii din mediul urban şi de un an faţă de copiii din mediul rural. Staturi similare cu cele întîlnite de noi la copiii de 7 ani din Casa copilului au fost găsite de M. Cristescu şi colaboratorii la un lot de copii de 5 ani din mediul urban şi la un lot de copii de 6 ani din mediul rural.

— Dintre cele două componente principale ale staturii, bustul (statura şezîndă) şi membrul inferior (sy—sol), cel din urmă este puternic afectat, indicele skelic (statura — statura şezîndă / şezîndă) indicînd o mai slabă macroskelizare a copiilor din Casa de copii.

— Proporţia dintre cele două segmente ale trunchiului (înălţimea toracelui şi înălţimea abdomenului) reflectă pentru această vîrstă o con-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

formație corporală mai infantilă a copiilor din Casele de copii față de cei din cele două medii ecologice (mai accentuată față de urban).

— Dimensiunile transversale sînt în general mai puțin afectate; prin lărgimea umerilor (ac—ac) în valoare relativă (raportată la statură), copiii de ambele sexe din casa copilului îi depășesc chiar pe copiii proveniți din familie, iar prin ic—ic / statură îi egalează.

— Caracterele de troficitate sînt mai afectate la băieți, îndeosebi în raport cu băieții din mediul urban, cu excepția perimetrului coapsei, care este deficitar și la fete, dar tot în raport de fetele din mediul urban.

— Cît privește raportul staturo-ponderal evaluat pe baza valorilor medii ale indicelui Rohrer, care sînt pozitive la copiii din Casa copilului în raport cu copiii din mediul urban și rural, se relevă faptul că, la realizarea lor staturală, aportul ponderal este satisfăcător și de aici concluzia că deficitul de hrană, care a afectat îndeosebi creșterea staturii, a fost în special de ordin calitativ și mai puțin cantitativ.

— Plecînd de la ideea că însăși instituționalizarea și îndeosebi instituționalizarea precoce duce la instalarea unui fenomen de handicap inițial, cu consecințe puternice asupra perioadei de școlarizare, precum și de la concluzia cercetărilor noastre anterioare, conform cărora între randamentul școlar și nivelul de dezvoltare fizică generală există o strînsă corelație, se înțeleg dificultățile cu care se confruntă cadrul didactic din Casa de copii preșcolari și școlari, care este vizibil depășit de complexitatea problemelor care îi stau în față.

— Se impune prin urmare găsirea rapidă de soluții ameliorative atît pe plan instructiv-educativ, sanitar cît și a condițiilor de viață. Îmbunătățirea condițiilor de hrană trebuie să aibă în vedere în primul rînd aspectul calitativ și îndeosebi aportul de vitamine și proteine.

— În multe cazuri, cadrele didactice invocă în explicarea unor slabe performanțe școlare prezența anormalității. Apare astfel necesitatea depistării și tratării precoce a anormalului de către specialiști și crearea în cadrul Caselor de copii școlari de clase diferențiate după posibilitățile intelectuale.

Aspects de la croissance et du développement physique des enfants préscolaires des orphelinats (âgés de 6,6 — 7,6 ans)

RÉSUMÉ

L'analyse des principaux paramètres de croissance et développement chez un lot d'enfants âgés de 6,6—7,6 ans, comparativement à des lots d'enfants des mêmes âges provenus de familles du milieu urbain et rural, a mis en évidence le fait qu'au même âge chronologique, les enfants des deux sexes des orphelinats présentent, dans le niveau de développement physique général et, particulièrement de la stature, un retard biologique de deux ans par rapport aux enfants du milieu urbain et d'un an par rapport aux enfants du milieu rural.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

1. Cristescu Maria şi colab., *Asupra variabilităţii dentiţiei permanente la copii şi a factorilor determinanţi.* St. Cerc. Antrop., 1970, **7**, 91.
2. Drăgoi C., *Optimizarea procesului instructiv-educativ în casele de copii*, Bucureşti, Edit. Didactică şi Pedagogică, 1981.
3. Glavce Cristina, Pîrvu E., *Consideraţii asupra nivelului de dezvoltare fizică şi psihică a copiilor din culoarul Bran*, St. Cerc. Antrop., 1973, **10**, 75.
4. Glavce Cristina, Marar E., Roibu G., *Creşterea şi dezvoltarea fizică a copiilor de 4 şi 5 ani*, St. Cerc. Antrop., 1986, **23**, 28—40.
5. Păunescu C., *Deficienţe mintale în procesul învăţării*, Bucureşti, Edit. Didactică şi Pedagogică, 1976.

Primit în redacţie
la 2 mai 1990

Centrul de Cercetări Biologice Iaşi,
Colectivul de Antropologie

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

OBSERVAȚII ASUPRA DERMATOGLIFELOR DIGITO-PALMARE LA COPIII DIN CASELE DE COPII PREȘCOLARI

ANA ȚARCĂ

Nota de față reprezintă parte integrantă a cercetărilor complexe privind dezvoltarea somato-psihică a copiilor din Casele de copii preșcolari.

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul pe care s-a efectuat studiul nostru este constituit dintr-un eșantion de 187 de copii (100 băieți și 87 fete) de vîrstă cuprinsă între 6,6—7,5 ani, provenind din Casele de copii preșcolari, din trei județe din Moldova (Iași, Vaslui și Neamț), de la care au fost recoltate și analizate 374 de fișe dermatoglifice digito-palmare.

Metoda de lucru utilizată în citirea, prelucrarea și analiza datelor este cea clasică, elaborată de Cummins și Midlo (1) și îmbunătățită de Penrose (3).

DERMATOGLIFELE DIGITALE

În tabelul nr. 1 am înscris frecvența principalelor modele digitale în funcție de deget, mînă și sex. Remarcăm din tabel că, sub aspectul repartiției procentuale a desenelor digitale, copiii din Casele de copii preșcolari prezintă aceeași ierarhizare clasică întîlnită în populațiile noastre, în sensul unei preponderențe a lațurilor, urmată în ordine descrescătoare a frecvenței de vîrtejuri și arcuri : L> V> A. Din cele trei modele clasice, lațurile și arcurile dețin procentaje mai înalte la fetițe, iar vîrtejurile la băieți, după regula clasică (4), dimorfismul sexual fiind foarte accentuat din acest punct de vedere, în special pentru vîrtejuri și lațuri.

În ceea ce privește distribuția desenelor pe cele două mîini, așa cum rezultă din tabel, ea se înscrie în general la ambele sexe în schema clasică :

Băieți	*Fete*
A : d > s (s ≥ d)	A : s > d
L^r : d > s	L^r : s > d
L^u : s > d	L^u : s > d
V : d > s	V : d > s

Și sub aspectul repartiției desenelor pe degete, copiii luați de noi în studiu se încadrează în mare în schema clasică, după cum urmează:

Băieți	*Fete*
A : II> III> V> IV> I	A : II> III> IV> V> I
L^r : II> III	L^r : II> III> I
L^u : V> III> IV> I> II	L^u : V> III> I> IV> II
V : I> IV> II> III> V	V : IV> I> II> III> V

St. cerc. antropol., 1990, t. 27, p. 39—47

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr.1

Repartiția procentuală a principalelor modele digitale după degete, mînă și sex

Degete	Mîini	Băieți (100)					Fete (87)				
		A	L^r	L^u	ΣL	V	A	L^r	L^u	ΣL	V
I	S	1,00	—	49,00	49,00	50,00	4,60	1,15	59,77	60,92	34,48
	D	1,00	—	31,00	31,00	68,00	3,45	—	59,77	59,77	36,78
	S+D	1,00	—	40,00	40,00	59,00	4,02	0,57	59,77	60,34	35,63
II	S	9,00	8,00	36,00	44,00	47,00	17,24	10,34	36,78	47,12	35,63
	D	13,00	11,00	30,00	41,00	46,00	14,94	8,04	41,38	49,42	35,63
	S+D	11,00	9,50	33,00	42,50	46,50	16,09	9,19	39,08	48,27	35,63
III	S	8,00	1,00	68,00	69,00	23,00	9,19	1,15	78,16	79,31	11,49
	D	5,00	—	61,00	61,00	34,00	6,89	1,15	75,86	77,01	16,09
	S+D	6,50	0,50	64,50	65,00	28,50	8,04	1,15	77,01	78,16	13,79
IV	S	1,00	—	46,00	46,00	53,00	6,89	—	56,32	56,32	36,78
	D	2,00	—	40,00	40,00	58,00	5,75	—	51,72	51,72	42,53
	S+D	1,50	—	43,00	43,00	55,50	6,32	—	54,02	54,02	39,65
V	S	1,00	—	83,00	83,00	16,00	5,74	—	83,90	83,90	10,34
	D	3,00	—	72,00	72,00	25,00	6,89	—	83,90	83,90	9,19
	S+D	2,00	—	77,50	77,50	20,50	6,32	—	83,90	83,90	9,77
I—V	S	4,00	1,80	56,40	58,20	37,80	8,73	2,53	62,99	65,52	25,75
	D	4,80	2,20	46,80	49,00	46,20	7,58	1,84	62,52	64,36	28,04
	S+D	4,40	2,00	51,60	53,60	42,00	8,16	2,18	62,76	64,94	26,89

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Valorile medii ai principalilor indici de model clasici

Indice	Băieți			Fete			Băieți + fete		
	Stg.	Dr.	Stg. + Dr.	Stg.	Dr.	Stg. + Dr.	Stg.	Dr.	Stg. + Dr.
Dankmeijer $\frac{A}{V} \times 100$	10,58	10,38	10,47	33,92	27,04	30,34	19,27	16,25	17,58
Furuhata $\frac{V}{L} \times 100$	64,95	94,28	78,35	39,29	43,57	41,41	52,25	67,24	59,40
Cummins $\frac{L + 2V}{A + L + V}$	6,69	7,07	13,76	5,09	5,24	10,33	6,29	6,58	12,88

O apreciere globală asupra frecvenței desenelor digitale pe întreg eșantionul (A = 6,15%; L = 58,87% și V = 34,97%) ne permite să apreciem că el se încadrează în limitele de variabilitate a populației românești.

Dimorfismul sexual, ca și cel bilateral, privind frecvența desenelor digitale ne apare și mai bine exprimat în valorile medii ale indicilor de model clasici, pe care i-am înscris în tabelul nr. 2. Procentajul foarte înalt al vîrtejurilor la băieți față de fete a condus la valori mult mai scăzute la aceștia pentru indicele Dankmeijer (10,47 față de 30,34 la fete) și, dimpotrivă, foarte ridicate pentru indicele lui Furuhata (78,35 față de 41,41 la fete). Mai puțin bine ilustrate ne apar diferențele sexuale prin indicele lui Cummins, în care procentajul mai scăzut pentru vîrtejuri la fete este compensat de surplusul de lațuri și arcuri și invers la băieți.

Diferențele bilaterale în frecvența desenelor digitale sînt bine ilustrate la nivelul indicilor prin valori medii mai ridicate ale indicelui Dankmeijer pe mîinile stîngi ale subiecților de ambele sexe și ale indicilor Furuhata și Cummins pe mîinile drepte ale acestora.

Un aspect calitativ important în cadrul tabloului dermatoglific digital se referă la frecvența monomorfismului individual și bilateral, precum și a modalităților posibile de combinare a desenelor pe degete fără predominanță (tabelul nr. 3). Merită să subliniem că o particularitate mai rar întîlnită în populația noastră (10), incidența crescută a cazurilor de monomorfism individual cu deosebire la fete (16,09% față de 6,00% la băieți), ca și a celor de monomorfism de mînă, care atinge procentaje mai ridicate tot la fetițe (27,58% pentru fiecare din cele două mîini față de 20% la băieți). Menționăm că o situație similară am întîlnit în studiile noastre la copiii handicapați din școlile ajutătoare (7; 8), care, în mare parte, provin tot din Casele de copii. Din combinațiile de model posibile pe

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Frecvența monomorfismului bilateral și individual și a modalităților posibile de combinare a desenelor fără predominanțe

Sex Mîna	A	L	V	A + L	A + V	L + V	A+L+V
Stg.	—	15,00	5,00	8,00	1,00	67,00	4,00
♂ Dr.	—	10,00	10,00	5,00	1,00	64,00	10,00
Individual	—	2,00	4,00	6,00	—	74,00	14,00
Stg.	3,45	21,84	2,30	11,49	—	52,87	8,04
♀ Dr.	1,15	24,13	2,30	12,64	1,15	52,87	5,75
Individual	1,15	12,64	2,30	11,49	—	57,47	14,94
Stg.	1,60	18,18	3,70	9,62	0,53	60,42	5,88
♀+♂ Dr.	0,53	17,11	6,42	8,55	1,06	58,82	8,02
Individual	0,53	6,95	3,21	8,55	—	66,31	14,43

Tabelul nr. 4

Valorile medii, abaterile standard și coeficienții de variabilitate pentru valorile cantitative individuale, maximă și pe degete

Valori cantitative	Băieți			Fete		
	M	σ	V	M	σ	V
Individuale	13,82	3,71	26,84	12,27	3,96	32,27
Maximă	19,06	3,41	17,08	18,22	4,27	23,43
Medie pe deget I	17,11	3,88	22,67	14,87	4,47	30,06
Medie pe deget II	11,94	5,19	43,46	10,75	5,32	49,49
Medie pe deget III	12,50	4,92	39,36	11,39	4,51	39,59
Medie pe deget IV	15,70	4,11	26,18	14,11	5,09	36,07
Medie pe deget V	13,07	4,20	32,13	11,49	4,49	39,07

degete, cel mai des întîlnită la ambele sexe este cea de lat cu vîrtej, care atinge frecvențe mai înalte la băieți, restul combinațiilor fiind, în general, mai slab reprezentate.

Gradul de complexitate și mărimea desenelor digitale au fost apreciate prin mediile valorilor cantitative imaginate de K. Bonnevie (tabelul nr. 4). Așa cum rezultă din tabel, pentru toate valorile cantitative analizate, băieții dețin medii superioare fetelor, ca rezultat al frecvenței mult crescute pentru vîrtejuri la ei, în special pe degetele I și IV. De altfel,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

o analiză a valorilor cantitative medii pentru fiecare din cele cinci degete ale celor două mîini ne-a permis să evidenţiem că mediile cele mai mari la ambele sexe se întîlnesc pe degetele I şi IV, pe care predomină vîrtejurile, urmate în ordine descrescătoare a frecvenţei de degetele V şi III, pe care prevalează laţurile, ultimul loc fiind deţinut de degetul II, care înscrie cea mai mare variabilitate de model.

DERMATOGLIFELE PALMARE

Un prim aspect urmărit în cadrul tabloului dermatoglific palmar se referă la repartiţia modelelor în arealele configuraţionale (Hp şi Th/I) şi spaţiile interdigitale (II, III şi IV), prezentate la tabelul nr. 5. Din acest punct de vedere, copiii din Casele de copii înregistrează o importantă inversiune de la schema clasică, care se referă la ocuparea de către arealul hipotenar a poziţiei 2 în schemă (IV > Hp > III > Th/I > II în loc de IV > III > Hp > Th/I > II), situaţie pe care am mai întîlnit-o în studiile pe copiii handicapaţi din şcolile ajutătoare (7). Subliniem că frecvenţa crescută a modelelor în arealul Hp este asociată cu prezenţa aici a desenelor complicate (vîrtejuri, laţuri gemene, laţuri duble) care, de regulă, apar mai rar în populaţiile noastre.

Dimorfismul sexual privind distribuţia modelelor în areale şi spaţii interdigitale se exprimă printr-o superioritate valorică a lor la băieţi

Tabelul nr. 5

Repartiţia procentuală a modelelor în arealele şi spaţiile interdigitale ale palmei

Sex	Mînă	Areale		Spaţii interdigitale		
		Hp.	Th/I	II	III	IV
Băieţi (100)	Stg.	38,00	16,00	3,00	19,00	66,00
	Dr.	38,00	7,00	7,00	42,00	49,00
	Stg.+Dr.	38,00	11,50	5,00	30,50	57,50
Fete (87)	Stg.	27,58	6,89	—	20,69	44,83
	Dr.	36,78	4,60	3,45	35,63	58,62
	Stg.+Dr.	30,00	5,74	1,72	28,16	51,72
Total (187)	Stg.	33,15	11,76	1,60	19,78	56,15
	Dr.	39,57	3,74	5,35	39,03	53,47
	Stg.+Dr.	36,36	7,75	3,47	29,41	54,81

în raport de fetiţe în toate cazurile. În ce priveşte repartiţia pe cele două mîini, aşa cum rezultă din tabel, băieţii urmează îndeaproape schema clasică (IV şi Th/I s > d, iar pentru Hp, II şi III d > s), în timp ce fetele se abat uşor de la aceasta, numai cînd ne referim la spaţiul IV, care înscrie

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

procentaje de model mai ridicate pe mîinile drepte în loc de cele stîngi, situaţie destul de des întîlnită în studiile noastre.

Merită să subliniem, ca un aspect particular la nivelul palmei, faptul că mulţi dintre copiii urmăriţi de noi şi cu deosebire aceia care, supuşi unei probe de verificare a dezvoltării neuropsihice, au înregistrat valori sublimitative (sub 75%), prezentau unele particularităţi mai rar întîlnite în populaţia românească, dar decelabile la copiii handicapaţi din şcolile ajutătoare (7 ; 8), care se referă la o incidenţă crescută a palmelor goale superior sau la prezenţa modelelor foarte complicate în spaţiile interdigitale III şi IV.

Gradul de înclinare a crestelor papilare palmare a fost apreciat prin frecvenţa formulelor palmare clasice după H. H. Wilder, ca şi prin valorile indicelui M. L. I. al lui Cummins (tabelul nr. 6). Tendinţa de orientare transversală a crestelor pe palmele drepte ale subiecţilor este, ca şi în alte populaţii (5 ; 10), mai accentuată la băieţi, aşa cum reiese din frecvenţa mai mare la ei pentru formula 11—9—7, diferenţele bimanuale din acest punct de vedere fiind mult mai atenuate la fetiţe. Cele de mai sus ne sînt confirmate şi de valorile medii ale indicelui M.L.I. al lui Cummins, care sînt mai ridicate pe palmele drepte la ambele sexe (9,60 la ♂ şi 9,43 la ♀), diferenţele bilaterale fiind şi în acest caz mai şterse la fetiţe (0,89 u.i., faţă de 1,90 u.i. la ♂). De remarcat în eşantionul nostru este incidenţa foarte crescută, atît la băieţi, cît şi la fete, a tendinţei pentru orientarea oblică

Tabelul nr. 6

Repartiţia procentuală a principalelor formule palmare (după H. H. Wilder) în funcţie de mînă şi sex

Sexul	Mîna	Formule palmare pentru orientarea			Alte formule
		transversală	medie	oblică	
		11—9—7	9—7—5	7—5—5	
		11—x—7	9—x—5	7—x—5	
		11—0—7	9—0—5	7—0—5	
♂	Stg.	22,00	32,00	34,00	12,00
	Dr.	41,00	26,00	18,00	15,00
♀	Stg.	26,43	29,88	26,43	17,24
	Dr.	34,48	24,14	24,14	17,24

a crestelor în raport cu multe din populaţiile studiate, tendinţă marcată de procentajul foarte înalt pentru formula 7—5—5, cu deosebire pe palmele stîngi ale subiecţilor, mai puţin în cazul fetelor, unde diferenţele bimanuale sînt mai atenuate în raport cu băieţi (2,29, faţă de 16,00 la băieţi).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

O caracteristică importantă în cadrul tabloului dermatoglific al palmei o reprezintă şi frecvenţa formelor de suprimare parţială sau totală a liniei „C" (C_X, C_x şi C_0), înscrisă în tabelul nr. 7.

Tabelul nr. 7

Repartiţia procentuală a formelor de suprimare parţială (C_X, C_x) sau totală (C_0) a liniei „C"

Forme de suprimare a liniei „C"	Băieţi (100)			Fete (87)		
	Stg.	Dr.	Stg.+Dr.	Stg.	Dr.	Stg.+Dr
C_X	12,00	8,00	10,00	16,09	9,19	12,64
C_x	8,00	6,00	7,00	6,89	8,04	7,47
C_0	3,00	4,00	3,50	9,19	10,34	9,77
$C_X + C_x + C_0$	23,00	18,00	20,50	32,18	27,58	29,88

În multe din populaţiile româneşti studiate (4; 5; 10), formele suprimate parţial (C_x) se întîlnesc mai frecvent la bărbaţi, iar cele abortive (C_0) la femei. În eşantionul nostru, aşa cum rezultă din tabel, ambele forme de suprimare a liniei „C" ating procentaje mai ridicate la fetiţe (29,88, faţă de 20,50 la băieţi), diferenţele sexuale fiind mai ample pentru formele abortive. Pe ansamblu, formele de suprimare a liniei „C" se întîlnesc mai frecvent pe palmele stîngi, atît la fetiţe, cît şi la băieţi (32,18 şi, respectiv, 23,00), diferenţele bilaterale fiind uşor mai accentuate la fetiţe (5,60, faţă de 4,60 la băieţi).

Un alt aspect din tabloul dermatoglific palmar se referă la poziţia triradiusului axial „t" la diverse nivele din palmă (t, t′, t″ etc.) şi frecvenţa combinaţiilor de două sau trei triradii (tabelul nr. 8). Ca şi în multe din populaţiile studiate, poziţia bazală a triradiusului axial în eşantionul nostru este mai des întîlnită la băieţi decît la fete, care înscriu procentaje mai ridicate pentru poziţiile intermediare sau ulnare. Ceea ce merită să subliniem însă la copiii urmăriţi de noi este frecvenţa crescută a cazurilor care prezintă în palmă combinaţii de cîte două sau trei triradii situate la diverse nivele ale palmei şi care sînt asociate cu existenţa în arealul hipotenar a acelor modele complicate de care am amintit anterior, situaţie

Tabelul nr. 8

Repartiţia procentuală a triradiusului axial şi a diverselor sale combinaţii

	Băieţi (100)			Fete (87)		
	Stg.	Dr.	Stg. + Dr.	Stg.	Dr.	Stg. + Dr.
t	69,00	59,00	64,00	59,77	51,72	55,75
t′	5,00	8,00	6,50	12,64	12,64	12,64
t″	5,00	3,00	4,00	4,59	2,30	3,45
t^u	—	—	—	2,30	3,45	2,87
tt, tt′, tt″, t^u etc.	21,00	22,00	21,50	17,24	24,13	21,26
tt′t″, tt′t‴, etc.	—	5,00	2,50	3,45	5,74	4,02
0	—	3,00	1,50	—	—	—

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

destul de des întîlnită la seriile de copii handicapați din școlile ajutătoare (7 ; 8). Ca și la aceștia din urmă, au mai fost evidențiate la copiii din Casele de copii, exclusiv la seria de băieți, palme pe care lipsea triradiusul bazal, fiind notate de noi cu zero.

Între particularitățile semnalate de noi la copiii din Casele de copii, demnă de amintit este și incidența sulcusului palmar transvers — formele clasice — în procentaj care, la băieți, depășește limita maximă admisă în populațiile noastre, fiind mai frecvent pe palmele stîngi ale subiecților. Astfel, băieții înregistrează un procentaj de 6% pe palmele stîngi și 4% pe cele drepte, față de numai 1,15 și, respectiv, 2,30 la fetițe. Subliniem că de cele mai multe ori prezența în palmă a sulcusului palmar este asociată cu multe din particularitățile evidențiate de noi anterior.

CONCLUZII

Studiul dermatoglifelor digitale și palmare la copiii cuprinși în Casele de copii preșcolari ne-a condus la constatarea că tabloul dermatoglific al acestora se apropie, în linii generale, de cel al populațiilor românești studiate, cu mențiunea însă că au fost evidențiate importante particularități în aranjamentul general al crestelor, atît la nivel digital cît și palmar.

Astfel, în cadrul tabloului dermatoglific digital, aceste particularități se referă la :

— incidența mult crescută a vîrtejurilor la băieți și a lațurilor și arcurilor la fete, care s-a repercutat în valorile indicilor de model, ce s-au depărtat mult de cele întîlnite în studiile noastre ;

— frecvența foarte înaltă a monomorfismului individual, cu precădere la fetițe, ca și a monomorfismului bilateral, care deține valori neobișnuit de mari tot la acestea.

Mai multe particularități au fost evidențiate în tabloul dermatoglific palmar :

— schimbarea ordinei de repartiție a modelelor din schema clasică, prin ocuparea poziției 2 de către arealul Hp, care se asociază cu prezența în acest areal a modelelor complicate, ca și cu incidența în palmă a mai mult de două triradii, din care cel puțin unul supraînălțat (t'' sau t''') sau în poziție ulnară (t^u) sau chiar cu lipsa totală a lui ;

— incidența crescută a cazurilor care prezintă o orientare oblică a crestelor palmare, marcată de procentajul ridicat al formulei 7—5—5, care la fetițe atinge valori mai ridicate chiar și pe mîinile drepte ;

— un procentaj înalt pentru formule de suprimare ale liniei „C", considerate în totalitate, cu precădere la fetițe (circa 30%, față de 20% la băieți), cu o distribuție preponderentă pe palmele stîngi ale subiecților ;

— o frecvență înaltă pentru formele clasice de sulcus palmar transvers la băieți, care iese din limitele de variabilitate ale populației noastre.

Ținînd seama de faptul că particularitățile evidențiate au mai fost întîlnite de noi pe mai multe loturi de copii handicapați recuperabili din școlile ajutătoare, în rîndul cărora nu erau puține cazurile cu diverse maladii genetice, tulburări de comportament, oligofrenii de diferite grade, schizofrenii etc., considerăm că se impune ca o necesitate un studiu atent din partea medicilor de specialitate, în vederea stabilirii unui diagnostic

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

precis privind starea de sănătate a acestor copii. Aceasta, cu atît mai mult cu cît, şi din punct de vedere al dezvoltării somato-psihice, aceşti copii se prezintă cu mult mai retardaţi faţă de cei crescuţi în familie. Un studiu complex interdisciplinar (antropologic, neuropsihic, sociologic, psihologic şi genetic) ar permite o triere mai judicioasă a acestora în vederea orientării lor către şcolile ajutătoare sau cele de masă.

Some observations on digital and palmar dermatoglyphics of children from childrenhouses

ABSTRACT

The study of digital and palmar dermatoglyphics of children from Childrenhouses from the center of Moldavia (counties Iassy, Vaslui, and Neamţ), pointed out that these are generally similar to the other Romanian populations.

Some important particularities must be pointed out especially for girls, which could be considered abnormal tendencies, because they appear frequently in some genetical and neuropsychical maladies and which we have met in other studies on recuperated handicaped schoolchildren.

BIBLIOGRAFIE

1. Cummins H., Midlo Ch., *Finger prints, palms and soles*, Dover publications Inc. New York, 1961.
2. Holt Sarah B., *The genetics of dermal ridges*, New York, 1965.
3. Penrose L. S., *Memorandum on dermatoglyphic nomenclature*, New York, 1968.
4. Ţarcă Ana, *Studiul dermatoglifelor digitale la populaţia de pe Valea Marei (jud. Maramureş)*, St. Cerc. Antropol., 1979, **16**, 57—64.
5. Ţarcă Ana, *Studiul dermatoglifelor digitale la două populaţii din zona Carpaţilor Orientali (regiunea Dornelor şi Valea superioară a Trotuşului)*, St. Cerc. Antropol., 1980, **17**, 77—81.
6. Ţarcă Ana, *Contributions to the study of sulcus transversus palmaris in populations belonging to three submountain areas in the Eastern Carpathians*, Ann. Roum. Anthropol., 1984, **21**, 37—44.
7. Ţarcă Ana, *Studiul dermatoglifelor digito-palmare la un lot de copii din şcolile ajutătoare din municipiul Iaşi*, St. Cerc. Antrop., 1985, **22**, 52—61.
8. Ţarcă Ana, *Dermatoglifele digito-palmare şi anomaliile dento-maxilare la un lot de copii din şcolile ajutătoare, din municipiul Iaşi*, St. Cerc. Antropol., 1986, **23**, 60—69.
9. Ţurai C., Leonida C. I., *Amprentele papilare*, Edit. Medicală, Bucureşti, 1979.
10. Vulpe C., Rudescu Al., *Contribution à l'étude des empreintes digitales, palmaires et plantaires chez la population de cinq villages de la zone du bassin superieur du Teleajen*, Ann. Roum. Anthropol., 1968, **5**, 81—97.

Primit în redacţie
la 2 mai 1990

Centrul de Cercetări Biologice Iaşi,
Colectivul de Antropologie

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

VARIABILITATEA CAPACITĂȚII VITALE ÎN FUNCȚIE DE FACTORII DE MEDIU ȘI OCUPAȚIONALI, LA TINERII DE 17—20 DE ANI DIN MUNICIPIUL IAȘI ȘI MEDIUL RURAL AL JUDEȚULUI IAȘI

MARIA ISTRATE, MARIA ȘTIRBU, MARIA-ELENA ROȘCA

În cadrul studiului complex privind dezvoltarea tinerilor de 17—20 de ani din municipiul Iași și mediul rural al județului Iași, s-au analizat o serie de parametri fiziometrici. În lucrarea de față ne-am propus să ne ocupăm doar de variabilitatea capacității vitale.

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul de studiu este constituit dintr-un număr de 889 de subiecți din mediul urban 415 băieți și 474 de fete), lotul din mediul rural fiind reprezentat de 778 de subiecți (391 băieți și 387 de fete). Capacitatea vitală a fost determinată cu spirometrul uscat tip Barnesa,

Din punct de vedere profesional, eșantioanele sînt omogene la vîrstele de 17 și 18 ani, fiind constituite în totalitate de elevi, în timp ce la vîrstele de 19 și 20 de ani, compoziția profesională este diferită. Astfel, atît lotul din mediul urban, cît și cel din mediul rural se compun din studenți și muncitori de diverse profesii, cu mențiunea că, în timp ce la seria urbană predomină studenții, la seria rurală predomină muncitorii.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Analiza valorilor medii ale seriilor masculine evidențiază că, în mediul urban, valorile medii cresc cu o rată mai mare de la 17 la 18 ani și cu o rată ceva mai mică de la 18 la 19 ani. La vîrsta de 20 de ani se remarcă o foarte ușoară diminuare a capacității vitale (tabelul nr. 1).

Pentru a realiza o oarecare omogenitate profesională a băieților de 19 și 20 de ani, am procedat la separarea studenților de tinerii aparținînd altor categorii profesionale, știut fiind faptul că profesia individului influențează capacitatea vitală.

Calculînd valorile medii ale capacității vitale pentru cele două categorii profesionale (tabelul nr. 2), reiese pentru ambele vîrste o netă superioritate valorică a studenților ($T = 2{,}55$ la 19 ani și $T = 4{,}02$ la 20 de ani).

Valorile medii ale capacității vitale reale sînt superioare valorilor capacității vitale teoretice calculate după Baldwin, diferența între cele două valori crescînd progresiv cu vîrsta la seria urbană de băieți.

La 19 și 20 de ani, studenții prezintă valori reale ale capacității vitale, cu mult superioare celor teoretice, comparativ cu tinerii aparținînd altor categorii profesionale, ceea ce atestă în mod incontestabil influența mediului asupra acestui parametru.

St. cerc antropol., 1990, t. 27, p. 49—53

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Valorile absolute și relative ale capacității vitale ale tineretului de 17—20 de ani din orașul Iași și mediul rural al județului Iași

Vîrsta	Cap. vitală reală			C.v. teoretică Baldwin	C.v. reală Cv. th.	I. Shpeel		Ind. resp.	Cap. vitală reală		C.v. teoretică Beldwin		C.v. reală —Cv. th.	Ind. Shpeel		Ind. resp.
	URBAN								RURAL							
	N	M	δ	M	cm³	M	δ	M	N	M	δ	M	cm³	M	δ	M
BĂIEȚI																
17 ani	154	4658	636	4518	+140	26,50	3,40	6,82	102	4684	596	4359	+325	27,60	3,20	7,52
18 ani	116	4834	738	4528	+306	27,20	3,60	6,98	79	4739	638	4380	+359	27,60	3,40	7,43
19 ani	85	5001	731	4485	+516	28,20	3,40	7,19	116	4685	769	4384	+301	27,10	4,10	7,26
20 ani	60	4978	808	4436	+542	28,40	4,10	7,32	94	4751	726	4385	+366	27,40	3,90	7,25
FETE																
17 ani	145	3299	414	3244	+ 55	20,30	2,30	5,72	103	3472	432	3186	+286	21,70	2,40	6,05
18 ani	151	3368	438	3227	+141	20,70	2,40	5,82	119	3497	474	3186	+311	21,80	2,50	6,06
19 ani	95	3489	482	3215	+274	21,40	2,50	6,02	91	3380	537	3168	+212	21,00	3,60	5,92
20 ani	83	3478	464	3200	+278	21,30	2,60	6,04	74	3300	464	3159	+141	20,50	2,70	5,58

Tabelul nr. 2

Valorile absolute și relative ale capacității vitale la băieții de 19 și 20 de ani din orașul Iași, după profesiile practicate

	19 ani				20 ani			
	Studenți		Alte categorii profesionale		Studenți		Alte categorii profesionale	
	M	δ	M	δ	M	δ	M	δ
Capacitatea vitală reală	5129	642	4857	796	5231	679	4689	846
Capacitatea vitală teoretică	4521		4445		4510		4354	
Indicele Shpeel	28,80	3,10	27,80	4,00	29,40	3,50	27,20	4,50
Indicele respirator	7,25		7,13		7,37		7,25	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

În valoarea relativă, pe totalul lotului urban, indicele Shpeel (c.v./statură) dă valori care cresc progresiv cu vîrsta. Indicele Shpeel calculat pe categorii profesionale atestă o netă superioritate valorică a studenților față de tinerii care practică alte profesii (cu 1 unitate indice la 19 ani și cu 2,20 unități indice la 20 ani). Specificăm totodată că studenții sînt mai înalți cu circa 3 cm la 19 ani și cu circa 6 cm la 20 de ani față de ceilalți tineri analizați.

Indicele respirator, rezultat prin raportarea capacității vitale la greutate, prezintă valori care cresc progresiv cu vîrsta. Din acest punct de vedere, tinerii de 19 și 20 de ani analizați pe categorii profesionale se diferențiază foarte puțin.

Referindu-ne la seria masculină din mediul rural, trebuie să subliniem că valorile medii ale capacității vitale variază în etapa 17—20 de ani foarte puțin cu vîrsta. Capacitatea vitală teoretică reflectă aceeași variabilitate redusă cu vîrsta, fiind însă inferioară capacității vitale reale cu peste 300 cm^3.

În valoare relativă, prin raportarea capacității vitale la statură, băieții din mediul rural prezintă de asemenea o variabilitate cu vîrsta a indicelui Shpeel, practic insesisabilă. Indicele respirator însă prezintă valori destul de crescute, care scad ușor, progresiv cu vîrsta, capacitatea vitală sporind relativ puțin cu vîrsta comparativ cu greutatea.

Analiza comparativă a celor două serii masculine evidențiază superioritatea valorică a seriei urbane față de cea rurală în ceea ce privește capacitatea vitală, deși, la vîrsta de 17 ani, cele două serii prezintă valori practic egale (totuși diferența de statură este de 6 cm în favoarea seriei urbane. Această superioritate valorică este evidentă, atît pe clase de vîrstă (începînd de la 18 ani), cît și pe ansamblul vîrstelor ($T = 2,82$).

Seria masculină din mediul urban prezintă valori superioare celei din mediul rural și în ceea ce privește capacitatea vitală teoretică, însă, pe ansamblul vîrstelor, la cele două serii de tineri diferența dintre capacitatea vitală reală și cea teoretică este practic egală. Avînd în vedere însă că, pe ansamblul vîrstelor, seria rurală de băieți are o statură cu 4,6 cm mai mică față de seria urbană, putem conchide că băieții din mediul rural au o capacitate vitală mai bună.

În valoare relativă, deși în mediul urban indicele Shpeel crește progresiv cu vîrsta, iar în mediul rural rămîne staționar, pe ansamblul vîrstelor cele două serii masculine au valori practic egale, în schimb, indicele respirator prezintă pe ansamblul vîrstelor o valoare superioară la băieții din mediul rural.

Analiza seriilor feminine ne relevă faptul că, în mediul urban, valorile medii ale capacității vitale cresc progresiv cu vîrsta pînă la 19 ani, fetele de 20 de ani prezentînd o valoare practic egală cu a celor de 19 ani.

Eșantioanele de 19 ani și cele de 20 de ani sînt din nou neomogene din punct de vedere social și profesional, însă, datorită predominanței studentelor (65,26% la 19 ani și 84,34% la 20 de ani), nu am putut calcula valorile medii pe categorii profesionale.

La fete, creșterea staturii fiind practic încheiată, capacitatea vitală nu mai este influențată de statură, în același timp însă, nici influența profesiei nu poate fi pusă în evidență datorită, numărului mic de tinere încadrate în muncă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Faţă de capacitatea vitală teoretică, calculată după Baldwin, fetele din mediul urban au o capacitate reală, superioară la toate clasele de vîrstă.

Datorită faptului că valorile medii ale staturii şi greutăţii variază foarte puţin cu vîrsta la fetele din mediul urban, valorile relative ale capacităţii vitale, exprimate prin indicele Shpeel şi indicele respirator prezintă aceeaşr variabilitate ca şi valorile absolute ale capacităţii vitale.

În mediul rural, fetele de 17 şi 18 ani prezintă valori medii ale capacităţii vitale practic egale; la următoarele vîrste se observă o diminuare progresivă a valorilor. Deoarece creşterea staturii fetelor din seria rurală este uşor sesizabilă doar între 17 şi 18 ani, după care rămîne staţionară, scăderea capacităţii vitale la 19 şi 20 de ani poate fi pusă numai pe seama influenţei profesiilor practicate (procentul de studente fiind neglijabil).

Valorile medii ale indicelui Shpeel, obţinute prin raportarea capacităţii vitale la statură, prezintă aceeaşi variabilitate cu vîrsta ca şi cea a valorilor absolute. Indicele respirator însă prezintă valori destul de apropiate între 17—19 ani, la 20 de ani remarcîndu-se o scădere, datorită creşterii greutăţii cu 2 kg, în timp ce capacitatea vitală scade.

Faţă de capacitatea vitală teoretică, fetele din mediul rural au la toate vîrstele o capacitate vitală reală superioară.

Analiza comparativă a celor două serii feminine pune în evidenţă faptul că fetele din mediul urban prezintă la 17 ani şi 18 ani, valori ale capacităţii vitale mai mici faţă de cele din mediul rural, deşi au o statură mai mare cu 2,93 cm la 17 ani şi, respectiv, cu 2,08 cm la 18 ani.

Datorită faptului că, la 19 şi 20 de ani, fetele din mediul urban sînt în majoritate studente, iar cele din mediul rural practică profesii care influenţează în mod negativ capacitatea vitală, valorile medii ale seriei urbane devin superioare seriei rurale. Pe ansamblul vîrstelor însă, fetele din mediul rural au o capacitate vitală uşor superioară celor din mediul urban, superioritate care reiese şi din diferenţa dintre capacitatea reală şi cea teoretică (248 cm^3 în mediul rural şi 165 cm^3 în mediul urban).

Acelaşi fenomen este evidenţiat şi de valorile relative ale capacităţii vitale, indicele Shpeel avînd o valoare uşor mai mare la fetele din mediul rural faţă de cele din mediul urban (pe ansamblul vîrstelor).

Indicele respirator este practic egal la cele două serii datorită faptului că, în mediul urban, greutatea este staţionară la cele patru vîrste, pe cînd în mediul rural, greutatea este staţionară la primele vîrste şi creşte cu 2 kg la 20 de ani.

CONCLUZII

— Capacitatea vitală, în valoare absolută, este mai mare la băieţii din mediul urban comparativ cu cei din mediul rural. Nu trebuie să uităm însă că, deşi seria rurală are o statură mai mică decît cea urbană, totuşi diferenţa dintre capacitatea vitală reală şi cea teoretică (calculată pe ansamblul vîrstelor) este egală la cele două serii, de unde rezultă că băieţii din mediul rural au în realitate o capacitate vitală mai bună.

— Valorile absolute şi relative ale capacităţii vitale sînt net superioare la studenţii de 19 ani şi 20 de ani, comparativ cu tinerii de aceeaşi

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

vîrstă care practică alte profesii cu influență negativă asupra capacității vitale.

— O capacitate vitală mai bună prezintă și fetele din mediul rural, care, deși au o statură mai mică, iar, datorită profesiilor practicate, valorile medii la 19 și 20 de ani scad, pe ansamblul vîrstelor ele au valori absolute și relative ușor superioare celor din mediul urban.

La variabilité de la capacité vitale en fonction des facteurs de l'environnement et professionnels chez les jeunes de 17—20 ans de la municipalité de Iassy et du milieu rural du département de Iassy

RÉSUMÉ

L'ouvrage analyse la variabilité de la capacité vitale chez un nombre de 889 sujets du milieu urbain (415 garçons et 474 filles) et 778 sujets du milieu rural (391 garçons et 387 filles).

On constate une capacité vitale meilleure chez les sujets des deux sexes du milieu rural par rapport à ceux du milieu urbain.

L'influence des facteurs professionnels sur la capacité vitale est mise en évidence par les valeurs moyennes moindres de ces paramètres chez les jeunes âgés de 19—20 ans du milieu urbain qui travaillent, par rapport aux étudiants du même âge provenant du même milieu.

BIBLIOGRAFIE

1. Barbu R., *Explorări funcționale*, Edit. Tehnică, București, 1979.
2. Bălteanu Ana-Cezarina, Ana Țarcă, Maria Istrate, *Aspecte ale dezvoltării fizice a tineretului în etapa 17—20 de ani, în municipiul și județul Iași*, St. Cerc. Antropol., 1987, **24**, 43—48.
3. Drăghigescu Tatiana, Radu Elena, *Cercetarea unor probe funcționale și constante biochimice la un eșantion de muncitori constructori de mașini de la uzinele mecanice Muscel*, St. Cerc. Antropol., 1966, **T3**, *1*, 73—82.
4. Ghigea Silvia, *Variabilitatea a doi parametri fiziometrici în condiții ecologice diferite*, St. Cerc. Antropol., 1978, **15**, 57—60.
5. Miu Georgeta, Botezatu D., Uritu Emilia, Ghigea Silvia, Sevastru P., *Variabilitatea unor indicatori fiziometrici la o populație din Țara Dornelor (satul Panaci)*, St. Cerc. Antropol., 1980, **17**, 43—47.
6. Necrasov Olga, D. Botezatu, Maria Bulai, Rachel Klüger, Marilena Roșca, D. Cotuna, *Asupra variabilității capacității vitale la populația din România*, St. Cerc. Antropol., 1966, **T3**, *1*, 43—49.
7. Uritu Emilia, D. Botezatu, Maria Știrbu, Georgeta Miu, Silvia Ghigea, *Date comparative privind variabilitatea unor caractere fiziometrice la populațiile din Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (Valea superioară a Trotușului)*, St. Cerc. Antropol., 1981, **T 18**, 35—42.
8. Vandervael F., *Biométrie humaine*, Paris, 1964.

Primit în redacție
la 2 mai 1990

Centrul de Cercetări Biologice Iași,
Colectivul de Antropologie

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

DATE ASUPRA DIFERENȚIERII MORFOTIPOLOGICE A POPULAȚIILOR DE „PĂMÎNTENI" ȘI „UNGURENI" DIN ZONA NOVACI—GORJ

ELEONORA LUCA

Oportunitatea unui studiu morfotipologic al populațiilor de „pămînteni" și „ungureni" din Novaci (Gorj) a apărut în contextul diferențierii tipologice polare a celor două populații, diferențiere relevată prin cercetări multidisciplinare, psihofiziologice și culturale (10).

Plecînd de la teoria biotipologică a lui Kretschmer (6), (7), care atribuie păstorilor o constituție leptosomă, iar agricultorilor o constituție picnică (respectiv, tip „pastoral" și „rustic" la Friedenthal) (2), ne-am fixat, într-o primă fază, pe investigarea unui număr de caractere somatice și constituționale între care să existe o relație cu sens constant și în baza cărora să se poată determina tipul de habitus potențial al fiecărei populații (12), respectiv tipul *picnic* pentru „pămînteni" (agricultori) și tipul *leptosom* pentru „ungureni" (păstori).

MATERIAL ȘI METODĂ

În plan morfologic, Kretschmer pune accent pe 3 indici constituționali (acromostatural: a—a/v—sol, acromo-ponderal: a—a/G, acromotoracal: a—a/perimetru toracic) pentru determinarea morfotipului. Noi am cercetat un număr mai mare de caractere referitoare la diverse proporții corporale, la forma corpului, la troficitate, stare de nutriție, adipozitate, corpolență, caractere pentru care am folosit și scări de clasificare kretschmeriană. În repartiția tipurilor pe aceste scări de variație se întîlnesc exigențe diferite, dar concentrarea atenției pe variabilitatea mai multor caractere somatice și constituționale duce, după părerea noastră, la realizarea unei mai clare modelări a tendințelor constituționale la cele două populații în spațiul tridimensional corporal.

Din acest punct de vedere, am cercetat și populația din Mărginimea Sibiului, zonă veche de păstori, de unde au plecat, acum aproximativ două secole, „ungurenii" din Novaci.

Între 1986—1989 au fost investigate 3 loturi de subiecți, bărbați și femei, îndeosebi între 20—40 de ani, respectiv 124 de „pămînteni", 123 de „ungureni" și 66 de „mărgineni".

Pe baza a 7 caractere somatice (statură, șezîndă, lățime umeri, lățime bazin, perimetru toracic, perimetru abdominal, greutate) s-au calculat 12 indici corporali și constituționali: cormic, skelic, acromo-statural, acromo-ponderal, acromo-toracal, acromo-iliac, bicretal, Lorentz de adipozitate, Pignet de robusticitate, Rohrer de troficitate, Bouchard pentru starea de nutriție, Bardeen-Kaup de corpolență.

Pentru fiecare caracter s-a calculat media, deviația standard, pe populație și sex (tabelele nr. 1 și 2). Variabilitatea caracterelor s-a apreciat prin repartiția procentuală de categorii de variație (fig. 1). Pentru certitudinea diferențierii morfotipologice s-au aplicat testele de semnificație Student (tabelele nr. 1 și 2) și χ^2 (tabelul nr. 3).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Valorile medii ale caracterelor somatice și constituționale la populațiile masculine de „pământeni" (P), „ungureni" (U) și „mărgineni" (M)

Nr. crt.	Caracterul	Populația	N	$\bar{x}$	σ	Testul Student		
						P–U	U–M	P–M
1	V–sol	P	76	170,08	6,03			
		U	68	171,41	5,69	−1,35	+0,64	−0,64
		M	31	170,74	4,39			
2	V–șez	P	76	89,04	3,41			
		U	70	90,23	3,73	−2,05*	+1,23	−0,56
		M	35	89,40	3,03			
3	a–a	P	76	37,69	1,81			
		U	68	37,53	1,99	+0,53	−2,06*	−1,67
		M	35	39,21	1,51			
4	ic–ic	P	76	27,62	1,28			
		U	70	27,84	1,89	−1,00	+2,00*	+1,58
		M	34	27,24	1,40			
5	P. torace	P	76	91,11	6,56			
		U	68	91,06	6,34	+0,04	+0,73	+0,78
		M	32	90,25	4,62			
6	P. abdominal	P	77	76,58	6,54			
		U	66	77,28	5,94	−0,67	−0,02	−0,54
		M	35	77,31	6,70			
7	Greutate	P	76	70,69	8,00			
		U	66	68,40	8,29	+1,68	−0,56	+0,65
		M	32	69,63	7,69			
8	I. cormic	P	76	52,02	1,39			
		U	70	52,44	1,21	−2,47*	−1,75	−3,50
		M	35	52,79	1,14			
9	I. skelic	P	76	91,30	5,05			
		U	70	89,38	4,19	+2,56*	+1,05	+3,19*
		M	35	88,49	4,10			
10	I. acromostatural	P	76	21,99	1,03			
		U	69	20,36	1,38	+9,58*	+4,60*	+15,00*
		M	35	19,44	0,89			
11	I. bicretal	P	76	16,08	0,94			
		U	70	16,10	0,95	−0,14	+1,50	+1,35
		M	35	15,89	0,69			
12	I. acromoiliac	P	76	73,20	5,04			
		U	69	73,99	5,59	−0,90	+2,81*	+2,10*
		M	35	71,43	3,80			
13	I. acromoponderal	P	76	21,99	1,03			
		U	67	20,36	1,38	−1,71	−0,49	−1,78
		M	35	19,44	0,89			

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1 (continuare)

Nr. crt.	Caracterul	Populația	N	X	σ	Testul Student P—U	U—M	P—M
14	I. acromotoracal	P	76	41,28	2,89	+0,44	—1,05	—0,69
		U	69	41,09	2,57			
		M	35	41,66	2,72			
15	I. Lorenz de adipozitate	P	76	—0,03	3,44	—0,42	+0,88	+0,58
		U	70	+0,21	3,55			
		M	35	—0,49	4,06			
16	I. Pignet de robustețe	P	75	+9,66	12,67	—0,89	+0,96	+0,23
		U	66	+11,53	12,34			
		M	32	+9,06	11,77			
17	I. Rohrer de troficitate	P	75	1,42	0,17	+4,00*	—1,66	+1,00
		U	70	1,34	0,22			
		M	35	1,39	0,20			
18	I. Bouchard de nutriție	P	76	4,11	0,44	+2,14*	—1,00	+0,66
		U	67	3,96	0,48			
		M	33	4,05	0,46			
19	I. Bardeen—Kaup de corpolență	P	75	2,40	0,26	+2,50*	—1,00	+0,69
		U	70	2,30	0,31			
		M	35	2,36	0,32			

Tabelul nr. 2

Valorile medii ale caracterelor somatice și constituționale la populațiile feminine de „pămînteni" (P), „ungureni" (U) și „mărgineni" (M)

Nr. crt.	Caracterul	Populația	N	$\bar{X}$	σ	Testul Student P—U	U—M	P—M
1	V—sol	P	47	157,74	4,24	—2,39*	+0,88	—1,11
		U	52	159,92	5,02			
		M	30	158,93	4,90			
2	V—șez.	P	48	84,27	2,93	—0,84	—1,44	—1,98*
		U	51	84,71	2,45			
		M	31	85,68	3,29			
3	a—a	P	48	34,96	1,75	+0,15	+1,55	+1,64
		U	53	34,91	1,74			
		M	30	34,35				
4	Ic—ic	P	48	28,13	2,04	+2,38*	+1,26	+3,30*
		U	53	27,32	1,47			
		M	31	26,94	1,38			
5	P. torace	P	47	84,36	6,15	+2,30*	+2,18*	+4,12*
		U	53	81,75	5,14			
		M	29	79,41	4,43			

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2 (continuare)

Nr. crt.	Caracterul	Populația	N	$\bar{X}$	σ	Testul Student P—U	U— M	P—M
6	P. abdominal	P	46	71,78	5,96	+2,23*	+2,84*	+5,50*
		U	53	68,87	7,14			
		M	28	65,29	4,30			
7	Greutate	P	48	58,94	7,47	+1,58	+0,52	+1,90
		U	53	56,85	5,78			
		M	30	56,20	5,33			
8	I. cormic	P	48	52,94	1,37	+0,03	−1,47	−1,58
		U	53	52,93	1,74			
		M	30	53,43	1,50			
9	I. skelic	P	45	87,00	4,11	+2,43*	+12,16*	+0,11
		U	49	89,12	4,42			
		M	29	86,93	4,70			
10	I. acromostatural	P	48	21,81	1,03	+1,28	+1,50	+2,78*
		U	53	21,63	0,85			
		M	31	21,42	0,77			
11	I. bicretal	P	48	17,44	1,36	+3,20*	+1,42	+4,20*
		U	53	16,80	1,08			
		M	30	16,60	0,75			
12	I. acromoiliac	P	48	80,11	5,79	+2,32*	−1,20	+1,06
		U	51	77,81	4,00			
		M	30	78,93	4,14			
13	I.acromoponderal	P	46	58,65	6,58	−2,19*	+0,80	−1,51
		U	52	61,37	5,63			
		M	30	60,50	4,18			
14	I. acromotoracal	P	48	40,77	2,99	−2,85*	−1,14	−3,66*
		U	53	42,34	2,73			
		M	31	42,97	2,40			
15	I. Lorenz de adipozitate	P	48	+0,54	3,87	+0,72	−0,03	+0,69
		U	52	+0,02	3,42			
		M	27	+0,04	2,48			
16	I. Pignet de robustețe	P	46	+14,52	12,18	−3,75*	−0,77	−4,14*
		U	51	+22,77	9,23			
		M	29	+24,34	8,44			
17	I. Rohrer de troficitate	P	48	1,48	0,22	+3,89*	−0,83	+2,62*
		U	53	1,34	0,20			
		M	31	1,37	0,17			
18	I. Bouchard de nutriție	P	48	3,74	0,48	+3,47*	+0,31	+2,95*
		U	52	3,49	0,36			
		M	31	3,51	0,33			
19	I. Bardeen-Kaup de corpolență	P	48	2,35	0,20	+5,00*	−0,48	+4,44*
		U	53	2,17	0,24			
		M	31	2,19	0,22			

* Diferențe statistic semnificative.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Aprecierea diferențelor morfotipologice dintre populațiile de „pământeni" (P), „ungureni" (U) și „mărgineni" (M) (categorii kretschmeriene : leptosom — picnic)

Nr. crt.	Caracterul	Sex	Testul χ^2		
			P—U	U—M	P—M
1	I. acromoiliac	B	0,40	2,48	1,18
		F	1,19	0,29	3,04
2	I. acromostatural	B	39,27*	0,81	21,07*
		F	5,28*	0,49	1,98
3	I. acromoponderal	B	4,28*	0,65	0,73
		F	3,43	0,00	2,29
4	I. acromotoracal	B	2,43	6,03*	13,71*
		F	3,32	2,54	9,18*
5	I. Lorenz de adipozitate	B	0,29	0,02	0,09
		F	0,41	0,00	0,21
6	I. Pignet de robusticitate	B	0,45	0,07	0,07
		F	6,54*	1,37	9,48*
7	I. Rohrer de troficitate	B	5,62*	0,02	2,89
		F	15,59*	0,54	10,40*
8	I. Bouchard de nutriție	B	6,58*	0,18	3,29
		F	23,21*	0,24	21,98*
9	I. Bardeen-Kaup de corpolență	B	20,64*	0,45	12,32*
		F	15,76*	0,11	9,26*

* Diferențe statistic semnificative.

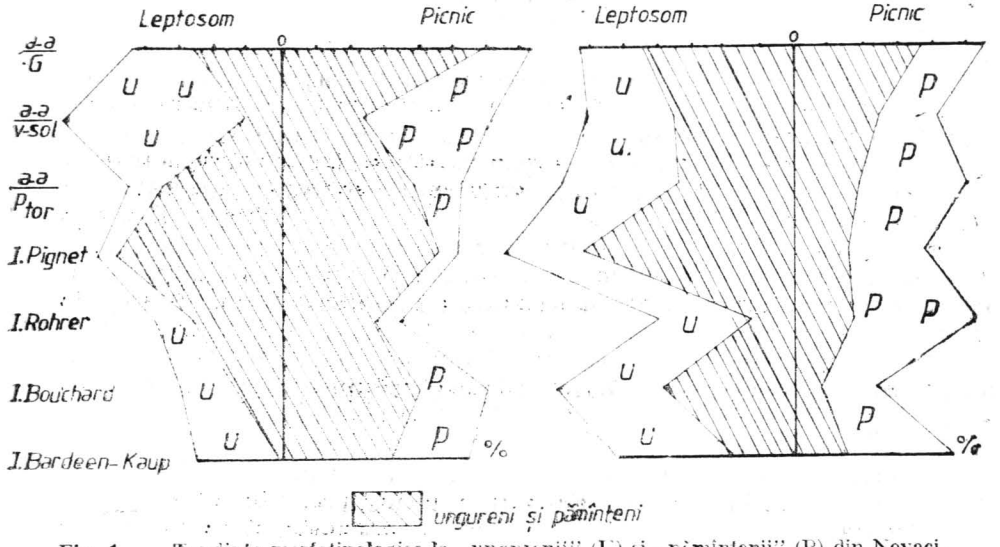

Fig. 1. — Tendințe morfotipologice la „ungurenii" (U) și „pământenii" (P) din Novaci.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

REZULTATE ŞI DISCUŢII

CARACTERIZAREA SOMATICĂ ŞI CONSTITUŢIONALĂ A POPULAŢIILOR

Valorile medii ale caracterelor corporale şi constituţionale cercetate evidenţiază la bărbaţi (tabelul nr. 1) că „pămîntenii", comparativ cu „ungurenii", sînt mai scunzi, au trunchi mai scurt şi membre inferioare mai lungi, o împlinire corporală şi stare de nutriţie mai bună (diferenţe statistic semnificative).

Între „pămînteni" şi „mărgineni" apar aceleaşi diferenţe semnificative ca între „pămînteni" şi „ungureni" în ce priveşte înălţimea trunchiului, lungimea membrelor inferioare şi lăţimea relativă a umerilor. „Mărginenii" au, comparativ cu lăţimea umerilor, bazinul mai îngust decît „ungurenii" şi „pămîntenii".

Prin valorile medii, femeile (tabelul nr. 2) „pămîntene", faţă de cele „ungurene", sînt mai scunde, cu membrele inferioare mai scurte, cu bazinul, toracele şi abdomenul mai largi, cu robusteţe mai puternică, troficitate stare de nutriţie şi corpolenţă mai bune (diferenţe statistic semnificative).

Între „pămîntene" şi „mărginene" apar aceleaşi diferenţe semnificative ca între „pămîntene" şi „ungurene". „Ungurenele" au membrele inferioare mai lungi, perimetrul toracic şi abdominal mai largi decît „mărginenele".

În limita caracterelor corporale cercetate, rezultatele noastre pe novăcenii-gorjeni concordă, în genere, cu rezultatele cercetărilor din alte sate gorjene (3), iar rezultatele pe „mărgineni" cu cele ale cercetărilor din Mărginimea Sibiului (4), diferenţele care apar putînd fi puse pe seama fenomenelor microevolutive (cercetările desfăşurate la un interval de 20 de ani) şi a influenţelor socio-ecologice manifestate în acest interval (1966—1986).

VARIABILITATEA MORFOTIPOLOGICĂ LA POPULAŢIILE CERCETATE
(tabelul nr. 3 şi fig. 1)

a. **Bărbaţi**

Se remarcă o asemănare în variaţia formei corpului, ilustrată prin indicele acromo-iliac.

Raportul acromo-ponderal şi acromo-statural, troficitatea, starea de nutriţie şi corpolenţa evidenţiază la „pămînteni" o variaţie în sensul tipului picnic, iar la „ungureni" în sensul leptosomului lui Kretschmer (diferenţe statistic semnificative).

„Mărginenii" variază asemănător cu „ungurenii", spre tipul leptosom (mai puternic prin indicele acromo-toracal), diferind semnificativ de „pămînteni" prin raportul acromo-statural, acromo-toracal şi prin corpolenţă.

Un procent însemnat de tipuri atletice întîlnim la bărbaţii din cele trei populaţii în ceea ce priveşte troficitatea şi corpolenţa.

b. **Femei**

Diferenţe statistic semnificative apar între „pămîntene" şi „ungurene" în variaţia lăţimii relative a umerilor, robusticitate, stare de nutriţie şi corpolenţă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Ca și bărbații din cele două populații gorjene, femeile „pămîntene" variază în sensul tipului picnic, iar cele „ungurene" în sensul tipului leptosom.

La „mărginene", comparativ cu femeile „ungurene", se înregistrează o tendință mai accentuată spre tipul leptosom.

O proporție ridicată de tipuri atletice remarcăm la femeile din cele trei populații în variația corpolenței.

CONCLUZII

1. Studiul variabilității morfotipologice pe categorii constituționale kretschmeriene efectuat pe populațiile din Novaci-Gorj și din Mărginimea Sibiului evidențiază o asemănare între „ungureni" și „mărgineni" și deosebiri între aceste două populații și „pămîntenii" gorjeni.

2. Rezultatele noastre sînt în consens cu diferențierea tipologică polară conturată în investigațiile medicale, psihologice și culturale (10), dar valorile medii (tabelele nr. 1 și 2) ale caracterelor cercetate nu susțin această dicotomie, ele încadrîndu-se în categorii de variație asemănătoare, ceea ce probează unitatea acestor trei populații românești, făcînd imposibilă o caracterizare a lor ca populații biotipologice distincte (1), așa cum în raseologie ele se încadrează într-o tipologie asemănătoare, predominant dinaro-mediteranidă (3), (4).

3. Cele două populații gorjene din Novaci prezintă o variabilitate morfotipologică în sensul tipului *picnic* — „pămîntenii" și în sensul tipului *leptosom* — „ungurenii", aceștia din urmă variind asemănător cu populația din Mărginimea Sibiului, de unde sînt de origine. Aceste particularități concrete pot fi atribuite unui determinism genetic, pe de-o parte, precum și presiunilor socio-ecologice diferite ce acționează în cadrul celor două ecosisteme umane — „pămîntenii" și „ungurenii" din Novaci.

BIBLIOGRAFIE

1. BAUMANN J. A., *Les différents systèmes des classification des types humains et les diverses méthodes de mésures et de recherches. Leur influence sur la terminologie en biotypologie*, Rev. Morph. Physiol. Humaine, 1951, **4**, 10.

2. BATAGLIA R., *Forme constitutionale*, în BIASUTTI R. (ed.), *Le razze e i popoli della Terra*, I, *VII*, Torino, 1959.

3. DUMITRESCU H., MARTA CIOVÎRNACHE, CĂNCIULESCU R., *Caracterizarea antropologică a populației*, în MILCU ȘT. M., DUMITRESCU H. (coord), *Atlasul antropologic al Olteniei*, Edit. Academiei R.S.R., București, 1968, 21—180.

4. ENĂCHESCU TH., SUZANA GRINȚESCU-POP, *Caracterizarea antropofizică a populației*, în IRIMIE C., DUNĂRE H., PETRESCU P. (coord.), *Mărginenii Sibiului*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1985, 49—58.

5. GHIȚESCU GH., *Morfologia artistică. Expresia*, în *Anatomie artistică*, III, Edit. Meridiane, București, 1965.

6. KRETSCHMER E., *Le problème scientifique et philosophique du type constitutionnel*, Rev. Morph. Physiol. Hum, 1951, **4**, 10.

7. KRETSCHMER E., *Wissenschaftliche und praktische Ziele der Konstitutionsforschung*, în BANU G., *L'Hygiène de la race*, Imprim. Nat., București, Masson et C^ie^, Paris, 1939.

8. KROGMAN W. M., *Growth of Man. Tabulae biologicae*, London, 1940.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

9. MARQUER PAULETTE, *Morphologie des races humaines*, Masson, Paris, 1967.
10. MIHĂILESCU V., ELEONORA LUCA, *Ecologia diferențierii biotipologice a populațiilor umane*, Ziridava, **XVII**, Arad, 1988, 426—429.
11. OLIVIER G., *Morphologie des types humains*, Vigot Frères, Paris, 1965.
12. PENDE N., *Tratatto di biotipologia umana individuale e sociale*, Milano, 1939.
13. POPESCU D. C., *Criterii pentru stabilirea de tipuri morfo-funcționale umane în populația României*, teză de doctorat, I.M.F., București, 1972.
14. VALLOIS H. V., *Anthropologie Technique*, Sem. Hôp., Paris, 1948, **24**, 374—83.
15. DIACONESCU V. (red.), *Ghid de anatomie practică*, Facla, Timișoara, 1988.

Primit în redacție
la 2 mai 1990

Institutul „Dr. V. Babeș", București,
Laboratorul de Antropologie

Data concerning the morphological differention within "pămînteni" (farmer community) and "ungureni" (shepherd community) of Novaci—Gorj

ABSTRACT

The paper is an investigation on human population morphotypology, developed on the basis of interdisciplinary field research-work, carried out in the town of Novaci—Gorj and in Mărginimea Sibiului area.

In kretschmerian typology, the results of our investigation point to a „leptosomic" morphotypological profile for the shepherd community of Novaci and Sibiu and to a „picnic" profile for the farmer community of Novaci, respectively.

This sharp typological difference may be partially ascribed to distinct socio-ecological pressures within the respective occupational groups.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

OBOSEALA EXISTENȚIALĂ LA POPULAȚIA FEMININĂ
(tipare nevrozante de adaptare)

ELENA RADU, ECATERINA MORAR

În condițiile unei societăți potențial agresogene prin accelerația și echivalentul ei psihic — tranziența — dificultățile și eșecurile ființei umane reverberează în sfera psihică, cu profunde și imprevizibile rezonanțe somatice.

Dezechilibrele dintre rapiditatea schimbărilor din mediul ecologic și ritmul lent al adaptării umane, ca urmare a desprinderii totale de mediul tradițional de viață, desculturalizarea implicată cauzal în geneza dezumanizării și ex-culturarea reprezintă, în esență, degradări ale naturii umane, putînd conduce la eșuarea adaptativă pe o modalitate psihopatologică prin solicitarea, uneori pînă la epuizare, a resurselor adaptative umane.

Afirmația curentă că sîntem cu toții bolnavi de nervi are la bază o realitate demonstrată științific, și anume că nevrozele sînt cele mai răspîndite boli psihice, reprezentînd între 36 și 45% din cazuistica de medicină generală.

Plecînd de la această realitate, dezechilibrele în plan psihosomatic se constituie în mod cert ca puncte de plecare ale dereglării mecanismelor adaptative umane.

MATERIAL ȘI METODE

Cercetările noastre au fost întreprinse asupra unui eșantion de 3650 de femei între 18—60 ani, diferențiate sub raport ecologic (în populație urbană prin tradiție, populație urbană de origine rurală), sub raport socio-profesional și instrucțional (populație din agricultură, industrie grea, industrie ușoară și cercetare-proiectare) din toate regiunile țării.

Asupra acestei populații a fost aplicat un complex metodologic pentru conturarea structurii somatice, constituționale, structurii psihice și sociale a populației și o metodologie statistico-matematică complexă de analiză discriminatorie uni- și multivariată populațională după diverse criterii de selecție.

ANALIZA ȘI DISCUȚIA REZULTATELOR

Studiile populaționale au indicat că majoritatea simptomelor din patologia psihică se întîlnesc și la populația normală, care nu prezintă tulburări psihice; deosebirile sînt nu numai de natură cantitativă, ci și calitativă, de unde și expresia de „anormalitate normală" care caracterizează acele tulburări psihice, care atîta timp cît nu depășesc o anumită limită aparțin normalității.

St. cerc. antropol., 1990, t. 27, p. 63—77

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Contextul populaţional este important, în acest sens, pentru încadrarea individului în normalitate şi în încercarea de a stabili aceste limite.

Aplicarea inventarului de personalitate Woodworth-Matheus şi a chestionarului de dinamică emoţională a lui Mihai Golu — care testează pe de o parte „nevrozismul", pe de altă parte jocul inhibiţiei şi excitaţiei în reactivitatea emoţională — permite evidenţierea tendinţelor psihonevrotice normale, cu potenţial morbid şi cu semnificaţie psihopatologică la nivel populaţional, în faze nedecelabile la examenul clinic.

În acest context, tendinţele psihonevrotice în variantele lor premorbide şi cu semnificaţie psihopatologică reprezintă nu numai o stare psihică de fond, momentană, a populaţiei, ci şi „semnale de alarmă" în prognozarea evoluţiei sănătăţii psihice a populaţiei feminine.

Studiul populaţional al tendinţelor psihonevrotice a plecat de la necesitatea cunoaşterii stării de sănătate psihică a populaţiei feminine, a cărei pondere în incidenţa psihonevrozelor a crescut la modul îngrijorător în ultimii 10 ani în ţara noastră.

În inventarul de personalitate Woodworth-Matheus, normalitatea se încadrează pînă la scorul de 120 de puncte, după care urmează o serie de „grade" ale variantelor premorbide şi, finalmente, scoruri ce depăşesc 250 de puncte, reprezentînd variante cu semnificaţie patologică.

Primele două clase de variante, şi anume de la 120—149 puncte şi de la 150—199 puncte, le-am considerat ca făcînd parte din ceea ce s-a denumit „anormalitatea normală".

Analiza variabilităţii structurii psihice a populaţiei feminine evidenţiază o anumită ordine de rang sau ierarhizare a tendinţelor psihonevrotice în funcţie de scorul mediu ce le caracterizează. Există un grup de tendinţe psihonevrotice al cărui scop mediu iese din limitele normalităţii *(tendinţele emotive*, cu un scor mediu de 166 de puncte; *depresia şi ipohondria*, cu un scor mediu de 162 de puncte; *obsesia şi psihastenia*, cu un scor mediu de 136 de puncte; *impulsivitatea*, cu un scor mediu de 132 de puncte, urmată de *instabilitate*, cu scorul de 123 de puncte. Ultimele trei tendinţe psihonevrotice înregistrează un scor mediu situat în limitele normalităţii, aici încadrîndu-se tendinţele skizoide, tendinţele paranoice şi tendinţele antisociale.

Dacă ar fi să caracterizăm deci populaţia feminină sub raport psihonevrotic, ar trebui să evidenţiem o primă triadă alarmantă prin scorurile sale, şi anume: emotivitatea exagerată, tendinţele depresive şi ipohondriace, tendinţele obsesive şi psihastenia.

Mergînd mai departe în cadrul acestor valori, remarcăm, pe de-o parte, frecvenţa ridicată a variantelor premorbide: 9,87% pentru emotivitate, 16,27% pentru depresie şi 11,62% pentru psihastenie şi tendinţe obsesive, iar pe de altă parte frecvenţa variantelor cu potenţial psihopatologic, de 16,58% pentru emotivitate, 17,61% pentru depresie şi ipohondrie şi 7,96% pentru obsesii şi psihastenie (tabelul nr. 1).

Cumulînd variantele premorbide şi cele cu semnificaţie patologică, putem prognoza, că, în circumstanţe nefavorabile de viaţă, populaţia feminină sub raport psihic va fi dominată de nevroza depresivă, însoţită de anxietate şi psihastenie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Toate aceste tendințe psihonevrotice pot fi traduse în termeni de oboseală existențială în cadrul unor nevroze reactive la : stresul informațional, la stresul decizional, reacție la „nou" (la noutatea situațiilor), reacții la tranzienţă, la rapiditatea în care se desfășoară viaţa, ritmul uneori infernal al tranzienței, reacții la instabilitate, reacţii la „povara psihică" pe care o reprezintă înmulțirea rolurilor femeii în societate (noutatea acestui rol non-tradiţional), pe lîngă rolurile din cadrul nucleului familial.

Această oboseală existenţială reactivă poate iniția sau conduce la o dereglare adaptativă sau la un glisando nevrotic.

Dacă analizăm evoluția cu vîrsta a acestor tendinţe psihonevrotice, constatăm o accentuare în timp a tendinţelor depresive şi ipohondriace, a tendinţelor obsesive şi psihasteniei, nu numai ca valori medii, dar mai ales pentru variantele lor premorbide şi cu potenţial psihopatologic (tabelele nr. 2—11).

Tendinţele depresive şi ipohondriace înregistrează cea mai mare frecvenţă după 45 de ani (27,21%), psihastenia = 18,87% şi emotivitatea = 18,87% din populaţie. În paralel se înregistrează şi o evoluţie ascendentă a frecvenței pentru variantele psihonevrotice premorbide.

Dacă tendinţele impulsive, prezintă o frecvenţă crescută în evoluția cu vîrsta — maximum fiind înregistrat tot la 45 de ani — , tendinţele de instabilitate scad o dată cu vîrsta.

Această analiză indică ca vîrstă critică sub raport psihonevrotic pe cea de 45 de ani — avînd în vedere şi scorurile vîrstei situate între 35 şi 44 de ani, apropiate valoric de cea dintîi.

Dacă analizăm populaţia feminină sub raportul originii sale — urbană prin tradiţie şi urbană de origine rurală — avem un tablou oarecum diferenţiat (tabelele nr. 12—32).

Sub raportul emotivităţii, populaţia urbană de origine rurală prezintă o accentuare a tendinţelor emotive, nu numai prin valoarea medie mai ridicată, dar şi prin valorile mai ridicate pe măsura înaintării în vîrstă.

De menţionat că, dacă la populaţia urbană prin tradiţie, frecvenţa cea mai ridicată a variantelor cu potenţial psihopatologic se înregistrează între 45 şi 54 de ani, la populaţia urbană de origine rurală frecvenţa cea mai ridicată se înregistrează între 35 şi 44 de ani.

În ceea ce priveşte tendinţele depresive, ele sînt mai accentuate la populaţia urbană de origine rurală pentru toate vîrstele, iar frecvenţa variantelor cu semnificaţie patologică reprezintă un sfert din populaţia de vîrstă între 35 şi 44 ani şi o treime din populaţia între 45 şi 54 de ani.

Psihastenia şi tendinţele obsesive urmează aceeaşi linie evolutivă cu vîrsta şi sînt net mai accentuate la populaţia feminină urbană de origine rurală, însă variantele cu potenţial psihopatologic au o frecvenţă nesemnificativ diferenţiată.

În ceea ce priveşte instabilitatea neuropsihică, ea apare mai accentuată la populaţia urbană prin tradiţie. Sub raportul tendinţelor impulsive, paradoxal, populaţia feminină este mai puţin impulsivă decît pare la prima vedere ; posedă o impulsivitate în limitele normalităţii.

Analiza tendinţelor psihonevrotice la populaţia feminină diferenţiată socio-profesional evidenţiază, din nou, o ordine de rang atît a valorilor medii, cît şi a variantelor premorbide şi a variantelor cu semnificaţii psihopatologice.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină totală

Tendința psihonevrotică		Nr. subiecți	%	Min.	Max.	$\bar{X}$	0—119		120—145		150—199		200—249		250—X	
							Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	Emoții simple	2556	69,91	28	364	166	1100	30,09	587	16,06	1002	27,41	361	9,87	606	16,85
II	Obsesii și psihastenie	2063	56,42	24	360	136	1593	43,57	732	20,02	615	16,82	425	11,62	291	7,96
III	Tendințe skizoide	1538	42,06	30	330	110	2118	57,93	442	12,09	680	18,60	338	9,25	78	2,13
IV	Tendințe paranoiace	1104	30,19	20	300	89	2552	69,80	574	15,70	351	9,60	161	4,40	18	0,49
V	Tendințe depresive și ipohondriace	2366	64,71	26	364	162	1290	35,28	385	10,53	742	20,30	595	16,27	644	17,61
VI	Tendințe impulsive	1580	43,21	36	360	132	2076	56,78	538	14,72	345	9,44	307	8,40	390	10,67
VII	Tendințe către instabilitate	1203	32,90	52	364	123	2453	67,10	0	0,00	631	17,26	330	9,03	242	6,67
VIII	Tendințe antisociale perversiune	291	7,95	52	364	72	3365	92,04	0	0,00	160	4,38	74	2,02	57	1,56

Tabelul nr. 2

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină din clasa de virstă X—24 ani

Tendința psihonevrotică	Nr. subiecți	%	Min.	Max.	Medie
I	459	68,00	28	336	160
II	338	50,07	24	360	122
III	306	45,33	30	330	115
IV	216	32,00	20	300	91
V	372	55,11	26	364	141
VI	257	38,07	36	360	124
VII	288	42,66	52	364	136
VIII	88	13,03	52	364	80

Tabelul nr. 3

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină din clasa de virstă X—24 ani

Tendința psihonevrotică	0—119		120—149		150—199		200—249		250—X	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	216	32,00	124	18,37	188	27,85	71	10,52	76	11,26
II	337	49,93	146	21,63	109	16,15	58	8,59	25	3,70
III	369	54,67	82	12,15	136	20,15	69	10,22	19	2,81
IV	459	68,00	114	16,89	73	10,81	26	8,85	3	0,44
V	303	44,89	83	12,30	138	20,44	80	11,85	71	10,52
VI	418	61,93	93	13,78	58	8,59	50	7,41	56	8,30
VII	387	57,33	0	0,00	136	20,15	101	14,96	51	7,56
VIII	587	86,96	0	0,00	46	6,81	23	8,41	19	2,81

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 4

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină din clasa de vîrstă 25—34 ani

Tendință psihonevrotică	Nr. subiecți	%	Min.	Max.	Medie
I	883	71,49	28	336	167
II	688	55,70	24	360	134
III	511	41,37	30	330	110
IV	377	30,52	20	300	91
V	781	63,23	26	364	156
VI	520	42,10	36	360	133
VII	449	36,35	52	364	129
VIII	21	9,92	52	364	73

Tabelul nr. 5

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină din clasa de vîrstă 25—34 ani

Tendința psihonevrotică	0—119		120—149		150—199		200—249		250—X	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	352	28,50	198	16,03	341	27,61	141	11,42	203	16,44
II	547	44,29	244	19,76	203	16,44	158	12,79	83	6,72
III	724	58,62	134	10,85	245	19,84	107	8,66	25	2,02
IV	858	69,47	182	14,74	119	9,64	71	5,75	5	0,40
V	454	36,76	144	11,66	258	20,89	211	17,09	168	13,60
VI	715	57,89	183	14,82	91	7,37	91	7,37	155	12,55
VII	786	63,64	0	0,00	228	18,46	116	9,39	105	8,50
VIII	1126	91,17	0	0,00	64	5,18	23	1,86	22	1,78

Tabelul nr. 6

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină din clasa de vîrstă 35—44 ani

Tendința psihonevrotică	Nr. subiecți	%	Min.	Max.	Medie
I	728	70,06	28	364	166
II	576	55,43	24	360	135
III	420	40,42	30	330	107
IV	294	28,29	20	300	87
V	689	66,31	26	364	168
VI	462	44,46	36	360	130
VII	291	28,00	52	364	116
VIII	257	54,8	52	312	167

Tabelul nr. 7

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină din clasa de vîrstă 35—44 ani

Tendința psihonevrotică	0—119		120—149		150—199		200—249		250—X	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	311	29,93	173	16,65	290	27,91	86	8,28	179	17,23
II	463	44,56	201	19,35	175	16,84	111	10,68	89	8,57
III	619	59,58	129	12,42	177	17,04	99	9,53	15	1,44
IV	745	71,70	153	14,73	95	9,14	42	4,04	4	0,38
V	350	33,69	91	8,76	207	19,92	179	17,23	212	20,40
VI	577	55,53	173	16,65	101	9,72	94	9,05	94	9,05
VII	748	71,99	0	0,00	162	15,59	74	7,12	55	5,29
VIII	982	94,51	0	0,00	32	3,08	17	1,64	8	0,77

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 8

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină din clasa de vîrstă 45—54 ani

Tendința psihonevrotică	Nr. subiecți	%	Min.	Max.	Medie
I	326	70,76	28	336	168
II	293	65,28	24	336	149
III	258	42,85	30	330	112
IV	184	30,56	20	300	95
V	348	74,41	26	364	173
VI	301	50,00	36	360	136
VII	152	25,24	52	364	110
VIII	31	5,14	52	364	68

Tabelul nr. 9

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină din clasa de vîrstă 45—54 ani

Tendința psiho-nevrotică	0—119		120—149		150—199		200—249		250—X	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	234	31,37	97	13,00	192	25,74	67	8,98	156	20,91
II	272	36,46	147	19,71	133	17,83	98	18,14	96	12,87
III	433	58,04	99	13,27	131	17,56	63	8,45	20	2,68
IV	522	69,97	129	17,29	66	8,85	23	8,08	6	0,80
V	207	27,75	67	8,98	139	18,63	130	17,43	203	27,21
VI	395	52,95	97	13,00	95	12,73	71	9,52	88	11,80
VII	560	75,07	0	0,00	109	14,61	46	6,17	31	4,16
VIII	709	95,04	0	0,00	17	2,28	11	1,47	9	1,21

Tabelul nr. 10

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină din clasa de vîrstă 55—X ani

Tendința psihonevrotică	Nr. subiecți	%	Min.	Max.	Medie
I	15	41,66	28	336	168
II	12	33,33	24	336	149
III	13	36,11	30	330	112
IV	15	41,66	20	300	95
V	24	66,66	26	364	173
VI	13	36,11	36	360	136
VII	12	33,33	52	364	110
VIII	6	16,66	52	364	68

Tabelul nr. 11

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină din clasa de vîrstă 55—X ani

Tendința psiho-nevrotică	0—119		120—149		150—199		200—249		250—X	
	N	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	18	33,96	7	13,21	12	22,64	6	11,32	10	18,87
II	23	43,40	9	16,98	7	13,21	4	7,55	10	18,87
III	32	60,38	2	3,77	9	16,98	7	13,21	3	5,66
IV	33	62,26	16	30,19	1	1,89	3	5,66	0	0,00
V	16	30,19	2	3,77	12	22,64	9	16,98	14	26,42
VI	34	64,15	7	13,21	3	5,66	3	5,66	6	11,32
VII	42	79,25	0	0,00	7	13,21	2	3,77	2	3,77
VIII	52	98,11	0	0,00	0	0,00	1	1,89	0	0,00

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 12

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană prin tradiție

Tendința psihonevrotică	Nr. subiecți		Min.	Max.	Medie
I	1155	65,92	28	364	161
II	917	52,34	24	360	131
III	738	42,12	30	330	110
IV	544	31,05	20	300	91
V	1117	63,75	26	364	160
VI	734	41,89	36	360	129
VII	604	34,47	52	364	127
VIII	151	8,61	52	364	72

Tabelul nr. 13

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană prin tradiție

Tendința psiho-nevrotică	0—119		120—149		150—199		200—249		250—X	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	597	34,08	270	15,41	449	25,63	155	3,85	281	16,04
II	835	47,66	327	18,66	260	14,84	191	10,90	139	7,93
III	1014	57,88	242	13,81	300	17,12	159	9,08	37	2,11
IV	1208	68,95	268	15,30	180	10,27	86	4,91	10	0,57
V	635	36,24	182	10,39	368	21,00	279	15,92	288	16,44
VI	1018	58,11	251	14,33	152	8,68	150	8,56	181	10,33
VII	1148	65,53	0	0,00	313	17,87	150	8,56	141	8,05
VIII	1601	91,38	0	0,00	90	5,14	36	2,05	25	1,43

Tabelul nr. 14

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană prin tradiție, clasa de vîrstă X—24 ani

Tendința psihonevroti	Nr. subiecți	%	Min.	Max.	Medie
I	196	63,43	28	336	159
II	139	44,98	24	360	120
III	146	47,24	30	330	116
IV	103	33,33	20	300	93
V	170	55,01	26	338	139
VI	110	35,59	36	360	121
VII	159	51,45	52	364	149
VIII	51	16,50	52	364	84

Tabelul nr. 15

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană prin tradiție, clasa de vîrstă X—24 ani

Tendința psiho-nevrotică	0—119		120—149		150—199		200—249		250—X	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	113	36,57	53	17,15	73	23,62	29	9,39	41	13,27
II	170	55,02	52	16,83	45	14,56	25	8,09	17	5,50
III	163	52,75	53	17,15	51	16,83	32	10,36	9	2,91
IV	206	66,67	54	17,48	33	10,68	14	4,53	2	0,65
V	139	44,98	34	11,00	74	23,95	30	9,71	32	10,36
VI	199	64,40	38	12,30	23	7,44	32	7,12	27	8,74
VII	150	48,54	0	0,00	78	25,24	45	14,56	36	11,65
VIII	258	83,50	0	0,00	29	9,39	15	4,85	7	2,27

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 16

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană prin tradiție, clasa de vîrstă 25—34 ani

Tendința psihonevrotică	Nr. subiecți	%	Min.	Max.	Medie
I	356	65,44	28	336	158
II	271	49,81	24	360	125
III	227	41,72	30	300	108
IV	158	29,04	21	300	90
V	339	62,31	26	364	152
VI	209	38,41	36	360	125
VII	213	39,15	52	364	134
VIII	46	8,45	52	312	72

Tabelul nr. 17

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană prin tradiție, clasa de vîrstă 25—34 ani

Tendința psiho-nevrotică	0—119		120—149		150—199		200—249		250—X	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	188	34,56	89	16,46	140	25,74	52	9,56	75	13,79
II	273	50,18	107	19,67	72	13,60	55	10,11	35	6,43
III	317	58,27	64	11,76	108	19,85	46	8,46	9	1,65
IV	386	70,96	73	13,42	51	9,37	31	5,70	3	0,55
V	205	37,68	68	12,50	107	19,67	99	18,20	65	11,95
VI	335	61,58	79	14,52	35	6,43	38	6,99	57	10,48
VII	331	60,85	0	0,00	108	19,85	52	9,56	53	9,74
VIII	498	91,54	0	0,00	33	6,07	5	0,92	8	1,47

Tabelul nr. 18

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană prin tradiție, clasa de vîrstă 35—44 ani

Tendința psihonevrotică	Nr. subiecți	%	Min.	Max.	Medie
I	361	67,85	28	364	162
II	283	53,19	24	360	132
III	212	39,84	30	330	108
IV	152	28,57	20	300	88
V	353	66,35	26	338	170
VI	244	45,86	36	360	132
VII	149	28,00	52	364	120
VIII	37	6,95	52	312	69

Tabelul nr. 19

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană prin tradiție, clasa de vîrstă 35—44 ani

Tendința psiho-nevrotică	0—119		120—149		150—199		200—249		250—X	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	171	32,14	79	14,85	156	29,32	45	8,46	81	15,23
II	249	46,80	94	17,67	85	15,98	63	11,84	41	7,71
III	320	60,15	69	12,97	86	16,17	48	9,02	9	1,69
IV	380	71,43	66	12,41	54	10,15	28	5,26	4	0,75
V	179	33,65	41	7,71	111	20,86	93	17,48	108	20,30
VI	288	54,14	85	15,98	55	10,34	54	10,15	50	9,40
VII	383	71,99	0	0,00	79	14,85	34	6,39	36	6,77
VIII	495	93,05	0	0,00	23	4,32	7	1,32	7	1,32

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 20

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană prin tradiție, clasa de vîrstă 45—54 ani

Tendința psihonevrotică	Nr. subiecți	%	Min.	Max.	Medie
I	224	66,07	28	336	168
II	207	61,06	24	336	149
III	147	43,36	30	330	112
IV	118	34,80	20	300	95
V	236	69,61	26	364	173
VI	159	46,90	36	360	136
VII	79	23,30	52	364	110
VIII	16	4,71	52	364	68

Tabelul nr. 21

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană prin tradiție, clasa de vîrstă 45—54 ani

Tendința psihonevrotică	0—119		120—149		150—199		200—249		250—X	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	115	33,92	45	13,27	75	22,12	24	7,08	80	23,60
II	132	38,94	67	19,76	54	15,93	45	18,27	41	12,09
III	192	56,64	56	16,52	51	15,04	31	9,14	9	2,65
IV	221	65,19	63	18,58	42	12,39	12	8,51	1	0,29
V	103	30,38	36	10,82	68	20,06	55	16,22	77	22,71
VI	180	53,10	46	13,57	35	10,32	35	10,32	43	12,68
VII	260	76,70	0	0,00	45	13,27	18	5,31	16	4,72
VIII	233	95,28	0	0,00	5	1,47	8	2,36	3	0,88

Tabelul nr. 22

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană prin tradiție, clasa de vîrstă 55—X ani

Tendința psihonevrotică	Nr. subiecți	%	Min.	Max.	Medie
I	16	61,53	56	280	158
II	16	61,53	24	312	150
III	5	19,23	30	300	107
IV	13	50,00	20	220	93
V	18	69,23	26	338	179
VI	11	42,30	36	324	138
VII	3	11,53	52	208	83
VIII	1	3,84	52	208	68

Tabelul nr. 23

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană prin tradiție, clasa de vîrstă 55—X ani

Tendința psihonevrotică	0—119		120—149		150—199		200—249		250—X	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	10	38,46	3	11,54	5	19,23	4	15,38	4	15,38
II	10	38,46	7	26,92	2	7,69	2	7,69	5	19,23
III	21	80,77	0	0,00	2	7,69	2	7,69	1	3,85
IV	13	50,00	12	46,15	0	0,00	2	3,85	0	0,00
V	8	30,77	2	7,69	8	30,77	1	7,69	6	23,08
VI	15	57,69	3	11,54	3	11,54	1	3,85	4	15,38
VII	23	88,46	0	0,00	2	7,69	1	3,85	0	0,00
VIII	25	95,15	0	0,00	0	0,00	1	3,85	0	0,00

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 24

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană de origine rurală

	Tendința psihonevrotică	Nr. subiecți	%	Min.	Max.	$\bar{X}$	0—119		120—149		150—199		200—249		250—X	
							Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	Emoții simple	1295	76,40	28	364	175	400	23,60	276	16,28	507	29,91	198	11,68	314	18,53
II	Obsesii și psihastenie	1085	64,01	24	360	147	610	35,99	366	21,59	331	19,53	227	13,39	161	9,50
III	Tendințe skizoide	744	43,89	30	330	114	951	56,11	174	10,24	352	20,77	177	10,44	41	2,42
IV	Tendințe paranoiace	523	30,85	20	280	90	1172	69,14	284	16,76	150	9,38	73	4,31	7	0,41
V	Tendințe depresive și ipohondriace	1156	68,20	26	364	171	539	31,80	175	10,32	331	19,53	294	17,35	356	21,00
VI	Tendințe impulsive	796	46,96	36	360	138	899	53,04	266	15,69	177	10,44	148	8,73	205	12,09
VII	Tendințe către instabilitate	540	31,85	52	364	120	1155	68,14	0	0,00	284	16,76	168	9,91	88	5,19
VIII	Tendințe antisociale perversiune	119	7,02	52	364	70	1576	92,98	0	0,00	60	3,54	30	1,71	29	1,71

Tabelul nr. 25

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană de origine rurală, clasa de vîrstă X—24 ani

Tendința psihonevrotică	Nr. subiecți	%	Min.	Max.	Medie
I	255	72,23	28	308	161
II	194	54,95	24	360	123
III	158	44,75	30	300	116
IV	110	31,16	20	260	89
V	195	55,24	26	364	142
VI	144	40,79	36	360	127
VII	126	35,69	52	312	126
VIII	36	10,19	52	364	77

Tabelul nr. 26

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană de origine rurală, clasa de vîrstă X—24 ani

Tendința psihonevrotică	0—119		120—149		150—199		200—249		250—X	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	98	27,76	70	19,83	112	31,73	40	11,33	33	9,35
II	159	45,04	93	26,35	60	17,00	33	9,35	8	2,27
III	195	55,24	28	7,83	83	23,51	37	10,48	10	2,83
IV	243	68,84	59	16,71	39	11,05	11	8,12	1	0,28
V	158	44,76	48	13,60	61	17,28	49	18,88	37	10,48
VI	209	58,21	54	15,30	35	9,92	28	7,93	27	7,65
VII	227	64,31	0	0,00	56	15,86	55	15,58	15	4,25
VIII	317	89,80	0	0,00	16	4,53	8	2,27	12	3,40

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 27

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană de origine rurală, clasa de vîrstă 25—34 ani

Tendința psihonevrotică	Nr. subiecți	%	Min.	Max.	Medie
I	466	79,93	28	336	179
II	377	64,66	24	360	147
III	247	42,36	30	330	113
IV	194	33,27	20	280	93
V	381	65,35	26	364	163
VI	274	46,99	36	360	144
VII	204	34,99	52	364	127
VIII	56	9,60	52	364	74

Tabelul nr. 28

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană de origine rurală, clasa de vîrstă 25—34 ani

Tendința psihonevrotică	0—119		120—149		150—199		200—249		250—X	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	117	20,07	93	15,95	177	30,30	80	18,72	116	19,90
II	206	35,33	116	19,90	119	20,41	97	16,64	45	7,72
III	336	57,63	57	9,78	118	20,24	58	9,95	14	2,40
IV	389	66,72	92	10,78	63	10,81	38	6,52	1	0,17
V	202	34,65	62	10,63	125	21,41	98	16,81	96	16,47
VI	309	53,00	88	15,09	45	7,72	48	8,23	93	15,95
VII	379	65,01	0	0,00	98	16,81	61	10,46	45	7,72
VIII	527	90,39	0	0,00	29	4,97	14	2,40	18	2,23

Tabelul nr. 29

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană de origine rurală, clasa de vîrstă 35—44 ani

Tendința psihonevrotică	Nr. subiecți	%	Min.	Max.	Medie
I	309	77,83	28	364	178
II	254	63,97	24	360	148
III	177	44,58	30	300	111
IV	112	28,21	20	240	87
V	288	72,54	26	364	179
VI	194	48,86	36	360	136
VII	118	29,72	52	364	113
VIII	13	3,27	52	208	63

Tabelul nr. 30

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană de origine rurală, clasa de vîrstă 35—44 ani

Tendința psihonevrotică	0—119		120—149		150—199		200—249		% 250—X	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	88	22,17	69	17,38	114	28,72	37	9,32	89	22,42
II	143	36,02	85	21,41	81	20,40	42	10,58	46	11,59
III	220	55,42	47	11,84	81	20,40	44	11,08	5	1,26
IV	285	71,79	68	17,13	31	7,81	13	8,27	0	0,00
V	109	27,46	39	9,82	76	19,14	74	18,64	99	24,94
VI	203	51,13	79	19,90	38	9,57	35	8,82	42	10,58
VII	279	70,28	0	0,00	72	18,14	32	8,06	14	3,53
VIII	384	96,73	0	0,00	6	1,51	7	1,76	0	0,00

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 31

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană de origine rurală, clasa de vîrstă 45—54 ani

Tendința psihonevrotică	Nr. subiecți	%	Min.	Max.	Medie
I	253	73,12	28	336	176
II	246	71,09	24	360	165
III	153	44,21	30	330	115
IV	98	28,32	20	280	85
V	277	80,05	26	364	201
VI	177	51,15	36	360	143
VII	96	27,74	52	312	114
VIII	15	4,33	52	364	67

Tabelul nr. 32

Variabilitatea tendințelor psihonevrotice la populația feminină urbană de origine rurală, clasa de vîrstă 45—54 ani

Tendința psihonevrotică	0—119		120—149		150—199		200—249		250—X	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
I	93	26,88	42	12,14	102	29,48	38	10,98	71	20,52
II	100	28,90	68	19,65	71	20,52	52	15,03	55	15,90
III	193	55,78	40	11,56	70	20,23	32	9,25	11	3,18
IV	248	71,68	59	17,05	24	6,94	10	2,89	5	1,45
V	69	19,94	24	6,94	64	18,50	69	19,94	120	34,68
VI	169	48,84	43	12,43	57	16,47	34	9,83	43	12,43
VII	250	72,25	0	0,00	58	16,76	24	6,94	14	4,05
VIII	331	95,66	0	0,00	8	2,31	2	0,58	5	1,45

Scorurile cele mai mari pentru tendințele psihonevrotice care traduc o nevroză reactivă se înregistrează la femeile care lucrează în industria grea : 188 de puncte pentru emotivitate, 189 de puncte pentru depresie, 180 de puncte pentru impulsivitate și 171 de puncte pentru psihastenie ; aproximativ un sfert din populația feminină prezintă variante cu semnificație patologică pentru depresie, ipohondrie și emotivitate, și aproximativ o treime din populația feminină pentru impulsivitate.

Ca ordine de rang a variabilității psihonevrotice urmează femeile din industria ușoară și femeile din domeniul proiectare—cercetare, cu frecvențe semnificativ mai mici.

Cele mai mici scoruri pentru tendințele psihonevrotice discutate le întîlnim la populația feminină din mediul rural — care, într-un anumit sens, poate fi considerată ca un lot de referință, un lot martor — prin stabilitatea structurilor tradiționale de care aparțin, a pattern-urilor culturale rurale, neafectate de industrializare și urbanizare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Ceea ce ne indică frecvențele tendințelor psihonevrotice în varianta psihopatologică în industria grea și în industria ușoară poate fi interpretat atît din punct de vedere al originii acestei populații, predominant din rural, cît și din punct de vedere al consecințelor impactului dintre o populație tradițional agrară și industrialismul centrelor urbane.

CONCLUZII

Trebuie să recunoaștem că, secțiunea din populația studiată de noi nu ne poate permite, în mod științific vorbind, să generalizăm datele asupra întregii populații feminine. Cu toate acestea, scorurile mari ale unor tendințe psihonevrotice, frecvențele mari și foarte mari ale variantelor cu potențial morbid, și, respectiv, ale variantelor cu semnificație patologică, atrag atenția asupra unor profunde dezechilibre în plan neuropsihic la nivel populațional, mai ales cînd acestea din urmă ajung să reprezinte un sfert și, respectiv, o treime din populația studiată.

Ne punem întrebarea dacă la populația feminină putem vorbi de o fragilitate psihică, de o structură psihică profund receptivă la factorii agresogeni psihotraumatizanți din mediul său de viață, care potențează această fragilitate psihică.

Dominantele psihonevrotice la populația feminină, ca depresia, obsesia și psihastenia, anxietatea, impulsivitatea, care prezintă cote ridicate ale variantelor anormale, prezintă o variabilitate diferențiată în funcție de vîrstă, în funcție de statutul socio-profesional, în funcție de originea acestei populații, punînd problema unei cauzalități non-liniare a acestora.

Accentuarea tendințelor psihonevrotice semnifică o oboseală existențială, pentru că nu există suferință nevrotică fără psihastenie, anxietate, obsesie, depresie, și acestea se pot comenta oricînd în termeni de astenie, deci de deficit al energiei psihice.

Se consideră că psihastenia este atît de frecventă pentru că formula de viață a zilelor noastre se schimbă cu o rapiditate vertiginoasă, iar presiunea condițiilor și realitatea vieții pot strămuta vechea limită înspre înăuntrul unui teritoriu altădată liniștit, stabil și aproblematic.

Fenomenele specifice „transculturale" pot eșua pe o modalitate psihopatologică atunci cînd individul este solicitat de distorsiunea și tensiunea de cîmp dintre două spații culturale.

În acest sens, poate apărea ceea ce s-a numit „nevroza ruralis", expresie a dificultăților de translație a individului din peisajul arhaic și hiperstabilizat al satului, al muncii tradiționale agricole a cultivatorilor de pămînt, în peisajul și dimensiunea polisului modern, superindustrializat și supraurbanizat.

Se poate produce și, probabil, se produce în acest tranzit cultural o rarefiere a atmosferei culturale, prin pierderea reciprocității îmbogățitoare, înnobilatoare a cuplului persoană—cultură, iar efortul de adaptare la un nou stil existențial poate derapa pe un tipar nevrozant.

Ne susține în această afirmație diferențierea socio-profesională a tendințelor psihonevrotice; femeile cele mai afectate sub raport psiho-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

nevrotic sînt cele care își desfășoară activitatea în industria grea și industria ușoară. În acest caz ne simțim obligați să analizăm „punctul de start" al evoluției lor profesionale. În componența acestei categorii socio-profesionale, ponderea mare este a populației feminine de origine rurală, recent translatată în mediul urban.

Această populație a suferit ceea ce OGBURNG denumește „sacul cultural" al translației din rural în urban, prin deculturalizare și prin ex-culturalizare, ea fiind supusă unui stres multiplu informațional, decizional, profesional etc.

Considerăm că „schimbarea", ca un proces permanent, și „noutatea" pe care aceasta o introduce în viața individului, ritmul ei accelerat, constituie unul din factorii cei mai agresogeni ai ființei umane contemporane, pentru că schimbarea continuă și neprogramată limitează „zonele de stabilitate", de siguranță ale ființei umane.

Cercetările asupra stresului au condus la lărgirea conținutului său semantic, de la acțiunea fizică asupra organismului reprezentată de stresul fizic, la agresiunea psihicului prin frustrare, supraîncordare, amenințare, ceea ce intră în conținutul conceptual al stresului psihic.

În această agresiune, imaginii destructive și dezechilibrante a acțiunii stresante i se opune imaginea integratoare și echilibrantă spre care tinde organismul. Participarea psihică este responsabilă, în ultimă instanță, de promptitudinea și calitatea adaptării, dar, în același timp, ea poate fi răspunzătoare pentru eșecurile adaptative ale ființei umane.

Acesta este contextul în care se recunoaște astăzi că, în problematica adaptabilității umane, centrul de greutate translează din sfera biologică în sfera psihică, în care trebuie căutate atît succesul, cît și eșecul adaptativ.

Adaptarea psihică se constituie ca o formă superioară de adaptare, care asigură nu numai „succesul" adaptării umane, dar, mai mult, uneori chiar șansele de supraviețuire.

În acest context, dezechilibrele din sfera psihică a ființei umane se constituie cert ca puncte de plecare ale dereglării mecanismelor adaptative, prin eșuarea lor pe o modalitate psihopatologică.

La fatigue existentielle chez la population féminine (patterns névrotiques d'adaptation)

RÉSUMÉ

L'étude porte sur un échantillon de 3650 femmes, différenciées sous rapport écologique, socio-professionnel et âge. Sont mises en évidence les tendances psychonévrotiques à potentiel morbide et celles à signification pathologique, qui indiquent, pour la population analysée par nous, une « fatigue existentielle », un déficit d'énergie psychique manifesté par dépression, obsessions, psychasthénie, anxiété, non décelables aux examens cliniques et qui peuvent se « traduire » par de profonds dérèglements des mécanismes adaptatifs humains impliqués dans l'état de santé psychique de la population féminine.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

HERTZBERG F., *Le travail et la nature de l'homme*, Paris, EME. 1971.
IONESCU G., *Psihosomatica*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1975.
LÉVY — LEBOYER C., *La crise des motivation*, Paris, P.U.F., 1984.
LÉVY — LEBOYER, C., SPERANDIU *Traité de psychologie du travail*, P.U.F., Paris, 1987
MORAR ECATERINA, ELENA RADU, *La perspective anthropologique dans l'ètude de l'adaptabilité humaine*, Ann. Roum. Anthropol., 1989. **26**.
RADU ELENA, MORAR ECATERINA, *Recherches somato-psychiques en anthropologie*, Ann Roum. Anthropol. 1989. **26**.
RADU ELENA, MORAR ECATERINA. *Difficulties of bio-psycho-social adaptation in an overcrowed city*. Ann. Roum. Anthropol., 1986. **23**.
RIPON A., *La qualité de la vie de travail*, Paris, P.U.F., 1983.
VĂLEANU VASILE, CONSTANTIN DANIEL, *Psihosomatica feminină*, Edit. Medicală. București, 1977.

Primit la redacție
la 2 mai 1990

Institutul „Dr. V. Babeș", București,
Laboratorul de Antropologie

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

MARIN SIMIONESCU RÂMNICEANU — un antropolog prea puțin cunoscut

ECATERINA MORAR

Marin Simionescu Râmniceanu a fost cunoscut în deceniile II—V ale acestui secol îndeosebi ca autor al primului manual universitar de istoria artei. Cei mai mulți îl cunosc însă în postura de prieten al lui Vasile Pârvan și de director al editurii „Cultura națională". Puțin știu însă că acest doctor în filosofie, cu o teză de doctorat susținută în Germania, având ca temă arhitectura bizantină, a scris studii importante, subsumabile antropologiei filosofice. În acest sens se înscriu atît cărțile sale de estetică — *Propilee artistice* (1913); *Necesitatea frumuseții* (1925); *Urbanism* (1935) — cît și cele de filosofia moralei — tot în număr de trei: *Libertatea; Premise pentru o morală a fericirii (f.a.)*; *Libertatea. Diagnoză și interpretare (f.a.)* și *Conformismul — fenomenul existenței* (1943).

El nu a fost creator de sistem filosofic, precum Conta, Motru, Blaga, Mircea Florian, dar a reușit să creeze în domeniul filosofiei culturii, a antropologiei filosofice, astfel încît să conteze în cuprinsul acestora.

M.S. Râmniceanu s-a născut la 9 noiembrie 1883 la Focșani, mama lui fiind fiica unchiului dintre surorile lui Ion Minu, iar prin sora mamei se înrudește cu scriitorul Duiliu Zamfirescu. Studiile superioare le-a urmat la Universitatea din Berlin, terminate cu o teză despre arhitectura bizantină.

În 1918 elaborează împreună cu Vasile Pârvan ideea primului proiect al *Institutului social român* și al revistei *Arhiva pentru sociologie și reformă socială*.

După cum se știe, ideea va deveni realitate mai tîrziu, prin Dimitrie Gusti, conducătorul Școlii sociologice de la București.

M. S. Râmniceanu s-a implicat în viața științifică interbelică prin studii, precum cele din 1937, elaborate pentru Congresul de sociologie, intitulate *Sat și oraș*, sau cel din 1938: *Îndrumări asupra unei politici specifice românești*.

Democrat prin structură și atitudine, antitotalitar convins, după cum se vede din cărțile *Libertatea — premise pentru o morală a fericirii* și *Libertatea. Diagnoză și interpretări*, publică totodată în 1943, la solicitarea lui Liviu Rebreanu, două articole în care răspunde la întrebarea: ce se întîmplă cu România dacă războiul este cîștigat de Axă sau de Puterile aliate? După 1947 este condamnat timp de 5 ani pentru răspunsul dat, ținîndu-se seama numai de alternativa cîștigării războiului de către naziști.

În închisoare elaborează o estetică pe care, însă, o va scrie la ieșirea din aceasta și la care va munci neobosit pînă la moartea survenită la 25 martie 1964, la vîrsta de 81 de ani. Lucrarea se intitulează *Estetică generală, despre gîndirea emoțională și ideație figurală în artă*. Manuscrisul cuprinde 1223 de pagini.

Gîndirea sa, foarte variată, se concentrează totuși asupra unor direcții privilegiate: o antropologie artistică și una morală. Antropologia sa filosofică și culturală este una implicită și implicată în lucrările la început amintite.

St. cerc. antropol., 1990, t. 27, p. 79—82

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Antropologia sa artistică gravitează în jurul definirii, într-un sens foarte larg, a esteticului. Pentru M. S. Râmniceanu, valoarea în genere, cea estetică în special, este determinată în mod nemijlocit de om ca ființă evaluatoare. Antropologia sa artistică și estetică este în prelungirea unor idei de sorginte kantiană și în perfectă consonanță cu susținerile axiologului român contemporan cu el, Petre Andrei. Autorul nostru este deosebit de actual în primul rînd pentru că stabilește o relație de sinonimie între frumos și valoarea estetică. Frumosul ca valoare specială este văzut în corelație cu binele și adevărul, dar și cu celelalte clase și tipuri de valori.

El este cea mai generală valoare specială, valoare care este dată omului prin actul contemplației, act care se poate aplica oricărui subiect.

Deci, se evidențiază în acest fel funcția instaurativă a subiectului în geneza și funcționalitatea valorii estetice.

Deși fascinat de frumusețea clasic—clasicistă, caracterizată prin perfecțiune, ordine, armonie, măsură, simetrie, el nu rămîne doar la aceste calificative pentru estetic. Își integrează astfel o întreagă „estetică a urîtului". Logica valorilor își găsește fundamentul în logica existenței umane. Această logică el o numește „tot ceea ce este inerent omului indiferent de gradul de dezvoltare a minții sale". Frumos este tot ceea ce interesează simțurile, tot ceea ce produce nevoia de contemplație. Obiecte estetice sînt astfel și produsele artistice extraeuropene, ca și cele ale culturii grecești contemporane, dar și omul și înfăptuirile sale, relațiile sale de simpatie, dragoste și prietenie, corporalitatea, chipul și înfățișarea sa, precum și întregul ambient lucrat și prelucrat de om. Se întîlnește în cuprinsul studiilor sale o încercare de a surprinde relațiile de fundare dintre clasele și tipurile de valori, astfel : raportul dintre vital, moral și estetic ne conduce la ideea întrepătrunderilor dintre antropologia fizică, biologică, cea culturală și cea filosofică. Fiind cunoscător al istoriei artei și al creației de bunuri estetice, ca și al evoluției mentalităților umane în cadrul diverselor structuri, M. S. Râmniceanu sesizează modul în care se convertește valoarea vitală și valoarea artistică și estetică în cadrul culturii grecești, de exemplu, și în cuprinsul celei creștine.

Conexiunea dintre vital și estetic și-a găsit o anume obiectivare în interiorul artei grecești clasice, artă preocupată de sănătate, forță echilibrată, de măsură a puterilor fizice, de acordul între fizic și orizontul spiritual al omului. Această ecuație este schimbată în mare măsură în arta creștină de pînă la Renaștere, în care lipsa vitalității, retragerea în fața vieții, suferința, mila și iubirea spirituală sînt aduse în plan principal. Antropologul român nu comite eroarea de a stabili o superioritate sau o inferioritate a creațiilor spirituale grecești față de cele creștine, sau invers. Diferența apare la el doar ca o diferență tipologică, și nu ca una axiologică.

Încrederea lui este mare în *Homo valuens*, chiar atunci cînd condițiile nu au fost prielnice creației valorice. Ceea ce îl interesează pe el este numai armonia și splendoarea plastică a omului pătruns de raționalitate, ci și dizarmoniile, nepotrivirile prozaice din viața omului. În acest fel, categoriile estetice cu care operează el și care au relevanță antropologică sînt : frumosul, tragicul, sublimul și mai puțin comicul. În fapt, dacă luăm în seamă și grațiosul și expresivul, realizăm că dicotomia pe care o instituie el este aceea dintre frumos și sublim. Ca dialectician însă, dicotomia mai sus amintită devine o reală conjuncție. În acest fel, avînd în vedere și pre-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ocuparea sa pentru expresivul pur și prozaicul în stare naturală, înțelegem mai bine conectarea sa la procesele artistice și estetice contemporane: cubismul, expresionismul, impresionismul, romanul realist, avangarda literară și artistică de început de secol XX.

Este important pentru antropologia sa artistică faptul că M. S. Râmniceanu acordă un statut deosebit categoriei urîtului, în termeni apropiați de cei în care tratase această categorie, încă din 1853, Karl Rosenkranz. Frumosul fiind pentru el identificat cu valoarea estetică, este normal să ia cunoștință nu numai de ceea ce este armonie, ci și dizarmonie, nu numai de simetrie, ci și de asimetrie, nu numai de agreabil, ci și de dezagreabil în cuprinsul realizărilor artistice și estetice recente.

Nu sînt însă indicii că ar fi aderat la concepția filosofului german post-hegelian amintit, potrivit căruia urîtul era o „mijlocire între frumos și comic". Pentru antropologul român, urîtul este echivalentul acelor însușiri neclasice care lărgesc considerabil sfera expresivității artistice. Argumentele sale sînt atît de ordin ideogenetic (logica internă de dezvoltare a creativității artistice, care nu putea rămîne cantonată doar la frumosul clasic—clasicist), cît și de ordin alogenetic (factori din exteriorul artei și esteticului, în primul rînd pozitivarea artei o dată cu expansiunea științei și tehnicii (la sfîrșit de secol XIX și început de secol XX).

Problematica omului este analizată de el prin apelul la cîtimea morală din creațiile literare și artistice sau din produsele estetice, dar, mai cu seamă este analizată în ceea ce atunci se năștea, și anume: *estetica industrială.*

Dintr-o întemeiere antropologic globală, el elaborează principiile unei estetici industriale și ale unei estetici a ambientului, deci a urbanismului. A fost astfel printre primii la noi care, încă din 1913, în articolul intitulat sugestiv *Ceva despre arta industrială*, a pus acut problema modului în care omul ca ființă integrală și integrată este afectat de amenajarea mai mult sau mai puțin rațională a spațiului său de viețuire și conviețuire.

Cel care mai tîrziu va dedica un întreg volum problemei *adaptabilității umane* (este vorba de vol. *Conformismul fenomenului existenței)* se interoghează în *Urbanism sau raționalizarea esteticii municipale* asupra impactului pe care tehnica îl are asupra omului contemporan. El este convins că tehnica face parte integrantă din cultura modernă, că aceasta — după expresia sa — „hotărăște fața timpului nostru", ea avînd puterea de a-l elibera pe om; totodată, observă și forța devastatoare, prin uniformizare, pe care aceasta o are în civilizația actuală.

Dintr-o perspectivă antropologică, el este printre puținii din deceniul IV la noi care analizează orașul nu numai ca entitate fizică, comunicațională, ci și ca o entitate de ordin spiritual.

În acest sens, orașul este un obiect aflat simultan atît în registrul tehnicii, cît și în cel al esteticului.

„Orașul este artă aplicată, o unealtă a vieții colective organizate, este tipar, este matrice a acestui organism, căruia i se zice societate". Evident că demersul său este unul de antropologie culturală.

M. S. Râmniceanu consideră că urbanismul este simultan științei și artei.

Pentru el „urbanismul creator regizează reala viață socială așa după cum regizorul pune în scenă piesa imaginată de un autor. Dar, în timp ce scenaristul are o libertate mai mare pentru că își poate schimba cadrele

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

de la un spectacol la altul, urbanistul nu poate face acest lucru. El este constrîns de regulile utilitare și de cele strict funcționale. El trebuie să țină seamă și de rigolă și de statistica demografică. Urbanistul elucidează optic ceea ce impune necesitatea vitală și cea estetică. Este o regie care culminează în expresionismul estetic — funcțional. Cum gustul este totdeauna acolo unde este rațiune și bun simț nu înseamnă că, introducînd aplicarea practică în intenția urbanistică, se produce o profanare artistică".

Antropologia sa artistică este numai o dimensiune a operei sale. Antropologia morală este aceea asupra căreia ne vom opri într-un număr viitor.

Primit în redacție
la 2 mai 1990

Institutul „Dr. V. Babeș", București,
Laboratorul de Antropologie

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Revista „Studii și cercetări de antropologie" publică lucrări originale, de nivel științific superior, din următoarele domenii: paleoantropologie, antropologie contemporană, antropologie aplicată, antropologie socială și culturală. Sumarele sînt completate cu alte rubrici ca: *Viața științifică*, în care prin note scurte sînt aduse la cunoștința cititorilor unele manifestări din domeniul de specialitate (congrese, simpozioane, consfătuiri, schimburi de experiență între cercetătorii români și străini etc.); *Recenzii*, care cuprind prezentări ale celor mai recente lucrări de specialitate apărute în țară și peste hotare.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile dactilografiate la două rînduri, în două exemplare. Bibliografia, tabelele și explicația figurilor vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș, pe hîrtie de calc. Tabelele vor fi numerotate cu cifre arabe. Figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Numărul de ilustrații și, în special, de fotografii va fi redus la minimum posibil. Se va evita repetarea acelorași date în text, tabele și grafice. Referințele bibliografice, grupate la sfîrșitul articolului, vor fi clasate în ordine alfabetică. Referirile la un articol vor conține numele și inițiala autorilor, titlul lucrării (subliniat cu o linie), numele periodicului prescurtat conform uzanțelor internaționale, anul, volumul (subliniat cu două linii) și paginile. Referirea la o carte va cuprinde numele și inițiala autorilor, titlul lucrării (subliniat cu o linie), volumul, editura, orașul, anul și pagina. Lucrările vor fi însoțite de o prezentare de maximum 10 rînduri într-o limbă de circulație internațională. Textele lucrărilor, inclusiv bibliografia, explicația figurilor și tabelele nu trebuie să depășească 8 pagini. Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

UNITATEA ȘTIINȚEI ȘI A CONDIȚIEI UMANE

A apărut recent (1990) la Editura Științifică și Enciclopedică sub semnătura lui Ioan C. Popescu, profesor la Facultatea de Filosofie a Universității București, studiul monografic asupra reducției interteoretice și interdisciplinare, intitulat semnificativ *Unitatea științei*. Cunoscutul epistemolog, autor al lucrării *Metafilosofia* și al *Epistemologiei genetice*, apărute în deceniul anterior la aceeași editură, analizează în această lucrare noua structură a teoriilor științifice, în legătură directă cu modul în care știința a reușit să explice și interpreteze universul și condiția umană. Știința este unitară în sensul structurii sale interne și a mijloacelor întrebuințate în procesul de dezantropomorfizare. Ideea de bază a cărții este următoarea : în mod aproape inevitabil, în procesul de înaintare a cunoașterii, științele au un caracter reducționist, în sensul că rezultate parțiale și particulare tind să se substituie totalității cunoștințelor. În acest sens, importante nu sînt doar reducționismele clasice de tipul mecanismului și fizicalismului ci și, mai ales, reducționismul din biologie, psihologie și sociologie. Reducționismul în biologie și limitele acestuia sînt analizate în perspectiva unor filosofi și oameni de știință, precum Ernest Nagel, Nichael Ruse, David Hull, iar reducționismul psihologic — prin aducerea în prim plan a paralelismului psihofiziologic, a epifenomenalismului și a interacționismului, deopotrivă spiritualist sau materialist. Evidențiind limitele reducționismelor tradiționale sau mai recente, autorul dă un sens cuprinzător „unicității obiectului" și apelează, în cuprinsul științelor sociale, la o viziune holistă și la o comprehensiune interpretativă a tuturor fenomenelor sociale și umane.

Argumentele în favoarea unității științei nu rămîn numai în sfera unui discurs epistemologic pur, ci se înlănțuie fericit cu cele vizînd argumentarea unității indestructibile a condiției umane. Epistemologia și antropologia se conjugă astfel pe un palier superior.

Ecaterina Morar

ST. CERC. ANTROPOL., BUCUREȘTI, TOMUL 27, 1990

SSN—0039—3886

43 881

I. P. UNIVERSUL c. 2271 Lei 40

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro